Népfront

A TARTALOMBÓL

- NEGYVEN ÉVE TÖRTÉNT
- MIT MOND A RÉGI PAKS AZ ÚJNAK?
- HOGYAN TÁJÉKOZÓDJUNK (ÉS TÁJÉKOZTASSUNK)?
- JÓ SZÓ A SZÉP SZÓÉRT
- A MAGYAR NYELV ÉS HANGZÁSA BUDAPESTEN
- A PÉCSI „BLANKETTA-OLVASÓK"
- A FOGYASZTÓK TANÁCSÁNAK FOGADÓNAPJÁN
- GYÓGYSZERÉSZ ÉS GYÓGYSZERSZEDŐK TALÁLKOZÓJA

12.

XXIX. évfolyam **1984. december**

Negyven éve történt

»Ismét honvédtiszteket akasztottak Magyarországon«

November elején *Bajcsy-Zsilinszky Endre* egy Feszty Árpád utcai lakásban *Hamza D. Ákosnál*, az ismert filmrendezőnél talált menedéket. Hamza kapcsolatot tartott fenn *Somogyi Miklóssal*, az Építőmunkások Szakszervezetének titkárával. Zsilinszky ezt tudta, s akkorra már megtanulta, hogy az ellenállás legszilárdabb támaszai a munkások. Hamza szervezte meg a kommunisták és Zsilinszky első találkozóját. Az előőrs *Kállai Gyula* volt, hiszen ő már régebb óta ismerte Zsilinszkyt. Feladata az volt, hogy igyekezzen rábeszélni Zsilinszkyt, vállalja el a nemzeti ellenállási szervezkedés vezetését. A hosszúra nyúlt beszélgetésben Kállai kijelentette: „Bandi bácsi, nektek, neked kell megpróbálni, amit Horthy nem tudott keresztülvinni: kilépni a fasiszták háborújából, átállni a Szovjetunió oldalára s a szovjet kormánnyal fegyverszüneti egyezményt kötni." Zsilinszky elgondolkozva néhány kérdést tett fel a kommunisták politikájával kapcsolatban, majd beleegyezett, hogy találkozik több vezetőjükkel. (Kállai Gyula: Életem törvénye, 631—640. o. Kossuth, 1980.)

Zsilinszky kezdetben régi barátját, *Tombor Jenőt* szerette volna megnyerni a katonai szervezet vezetőjéül, aki már 1919-ben a Vörös Hadsereg helyettes vezérkari főnökeként bebizonyította, hogy nemcsak elméletileg a legképzettebb katonák egyike, hanem a gyakorlati hadvezetésnek is mestere. Személye ellen senki sem emelt kifogást. Tombor és Zsilinszky megbeszélésén azonban kitűnt, hogy a megvalósítás módjában nem értenek egyet. Tombor váltig kitartott ama álláspontja mellett, hogy fegyveres ellenállást csak a szovjet hadsereggel karöltve, a szovjet vezérkar jóváhagyásával szabad kezdeményezni. Első teendőként írta elő az összeköttetés megteremtését Malinovszkij marsall vezérkarával. A hozzájárulás esetén lehet elkezdeni a szervezkedést, de a sikeres felkelés előkészítése hónapokat vesz igénybe.

Zsilinszky számára ez elképzelhetetlen volt. Méghogy hónapokat várjanak. Mint Hamza elmondotta, a két régi barát nem vált el haraggal. A búcsúzáskor Tombor megismételte okfejtését: „A katona becsülete tiltja, hogy egy vezető a siker minden reménye nélkül életük feláldozását követelje alárendeltjeitől." Zsilinszky így válaszolt: „A katonai etika megítélését rád bízom, de azt felelem, hogy vannak pillanatok egy nemzet életében, amikor a politikus becsülete azt parancsolja, hogy a siker minden reménye nélkül feláldozza magát a nemzet becsülete és jövője érdekében." (Talpassy Tibor: Betöltötte hivatását. 330—331. o. Magvető 1975.)

Azzal, hogy Tombor nem tudta vállalni a katonai vezető szerepét, nagy

ür támadt. Hosszú tépelődés után Zsilinszky választása *Kiss János* altábornagyra esett. Ő vállalta a katonai szervezést Zsilinszky polgári vezetése mellett. Megjelenésével az egész katonai szervezkedés határozottá vált, lendületet kapott. A Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságával Kiss János tartott kapcsolatot. Helyettese *Nagy Jenő* vezérkari ezredes lett. A személyi toborzást *dr. Tartsay Vilmos* százados-ra bízta. A fegyveres vállalkozások kidolgozói *Beleznay István*, *Balásy Miklós* és *Tóth István* vezérkari tisztek lettek. A fegyver- és lőszerellátást *Almásy Pál* hadi-műszaki törzskari alezredes intézte. Fontos feladatokat láttak még el: *Kővágó József*, *Mikó Zoltán*, *Radványi Imre*, *Révay Kálmán* és *Szemes István*. (*Almásy* Pál: Bajcsy-Zsilinszky Endre és a katonai ellenállási mozgalom. Rakéta, 1984. szeptember.)

Kiss János és katonai csoportja november 4-én találkozott a kommunista Párt megbízottaival a Nitrokémia igazgatójának, *Makay Miklósnak* az irodájában. Zsilinszkyék hárman jöttek. Kiss János altábornagy és Nagy Jenő egyenruhában, kitüntetésekkel ékesítve jelentek meg — biztonsági okokból, hiszen az utcai igazoltatásoknál az uniformis, különösen a magas rangjelzés szinte teljes mentességet biztosított. A kommunista pártot *Kállai Gyula* és *Rajk László* képviselte. A párt részéről Rajk vitte a szót, de nehezen jött létre egyetértés. Zsilinszky és Kiss bizalmatlanok voltak a kommunisták háború utáni céljait illetően. És nem értették a konspirációs szabályokat. Kállai elmondja, hogy nyomatékosan figyelmeztették őket, ne játszanak a tűzzel, ne játszanak az életükkel. Ne menjenek haza a régi lakásukba, szakítsák meg kapcsolataikat rokonaikkal és ismerőseikkel. Szerezzenek hamis iratokat és változtassák meg külsejüket. „Egyetlen szó, egyetlen megjegyzés nélkül hallgatták végig figyelmeztetésünket... Megállapodtunk, hol és mikor találkozunk újra." (Kállai i. m. 650. o.)

A következő találkozó egy Hárfa utcai lakásban a katonák között jött létre. A kommunista párt katonai bizottságát *Pálffy György* és *Sólyom László* képviselte. Kiss János vázolta elképzeléseit Budapest megmentésére, a munkásság felfegyverzésére. December közepére tervezte az általános felkelés kirobbantásának időpontját, mert értékelése szerint addig Budapest körül hadműveleti szünet lesz. Pálffyék rövidebb hadműveleti szünettel számoltak és a felkelés mielőbbi kirobbantását követelték. Megegyezés ekkor nem jött létre, úgy határoztak, hogy a Felszabadító Bizottság elé terjesztik a különféle variánsokat.

A Bizottság úgy döntött, hogy a felkelés időpontját a Malinovszkij marsallal történt kapcsolatfelvétel után határozzák meg s közben a kommunista csoportok folytassák szabotázsakcióikat.

Zsilinszky most már magáévá tette Tombor javaslatát és elhatározta, hogy delegációt küld a 2. Ukrán Front főparancsnokához. Vezetőjéül *Csűrös Zoltán* műegyetemi tanárt jelölte ki.

Ezenkívül Csűrös feladata lett volna Malinovszkij főhadiszállásáról Moszkvába repülni és ott tárgyalni Magyarország hadbalépéséről a németek ellen. November 17-én Kiss János Kékgolyó utcai lakásán erről külön tanácskozást hívtak össze. Itt készült el a Malinovszkijhoz, illetve Molotov külügyminiszterhez intézendő levelek első fogalmazványa.

Erre Kállai Gyula a következőképpen emlékezik vissza: „A Felszabadító Bizottság politikai testülete utolsó ülését Budán a Bertalan utca 26. szám alatt egy fiatal ügyvéd, Szőnyey Tamás lakásán tartotta. A házigazda Boldizsár Iván csoportjához tartozott. A bizottságnak csak néhány tagja volt jelen: Zsilinszky, Szent-Györgyi, Nagy Jenő, Kovács Imre, Boldizsár Iván,

Radványi Imre őrnagy és jómagam. Levelet fogalmaztunk a 2. Ukrán Front főparancsnokának, Malinovszkij marsallnak... Megírtuk benne, hogy a demokratikus erőket tömörítő Magyar Front megbízásából Budapesten működik A Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottsága; kérjük támogatását." (Kállai i. m. 657. o.) A könyvben közölt levél szerint a magyar tárgyaló delegáció vezetője *Szent-Györgyi Albert*.

November 21-én Kiss János utasította *Almássy Pált*, hogy keresse fel Szentendrén *Lengyel Béla* altábornagyot, a VIII. magyar hadtest parancsnokát és igyekezzen rávenni a hadtestével együtt a csatlakozásra az ellenállási mozgalomban. Ezen a napon azonban más is történt. Egy Naphegy utcai villában, a Nemzeti Számonkérő Szék kirendeltségén megjelent az ellenállási mozgalomba beépített ügynök, egy nyilas százados, akitől megtudták Zsilinszky búvóhelyének címét és a katonai ellenállási vezérkar legközelebbi tanácskozásának helyét és idejét. Orendy alezredes és Radó százados a másnapi nagy akció terveit beszélték meg. Előbb Tartsay lakásáról a katonákat hozták be, utána pedig Zsilinszkyt.

A kivezényelt húsz pribék november 22-én délután 6 órakor érkezett az Andrássy út 29. számú házhoz, amelynek első emeletén lakott Tartsay Vilmos. A már ott levőket őrizetbe vették s várták a további fejleményeket Almásy Pál fél hétkor érkezett a ház elé, kapuját zárva találta. „Ez egy pillanatra meghökkentett, de nem tulajdonítottam különösebb jelentőséget neki, mert a légó miatt már meglehetősen zűrzavaros állapotok uralkodtak akkor Budapesten. Csengetésemre a házfelügyelő kinyitotta a kaput, és én szó nélkül felmentem az első emeletre. Csengettem Tartsayék lakásán. Egy ismeretlen hang szólt: »Ki az?« Ez már teljesen szokatlan volt, mert máskor mindig Tartsay gimnazista fia jelentkezett, neki mondtuk be a jelszót. Válaszoltam, hogy Tartsay Vilmost keresem. Azonnal felnyílt az előszobaajtó és egy csendőr zászlós állt velem szemben, géppisztollyal a kezében."

Őt is őrizetbe vették. Amikor körülnézett, Tartsaynét, Nagy Jenőt, Révay Kálmánt, Makay Miklóst és másokat látott csendőröktől körülvéve. Később Beleznayt kísérték be. A Tartsay-lakáson történteket azóta sokan leírták Boldizsár Iván elmondta, hogy nála volt a Malinovszkijhoz intézett levél francia fordítása. Amikor belökték egy ágy alá, sikerült a levelet a szájába gyömöszölnie és lenyelnie.

A lebukottakat a Margit körúti fegyházba szállították. Ezután történt a lakásban, hogy *Széchenyi Pál* és *Messig Lajos* tüzérhadnagyok megtámadták a csendőröket, hátha ki tudnak még valakit szabadítani. Mindketten hősi halált haltak.

A másik nyilas osztag Bajcsy-Zsilinszky Endre búvóhelyére szállt ki a Füvészkertbe. Bíró Zsimond szegedi menekült papírjaival tartózkodott ott. Először őt is a Naphegy utcába, majd a Margit körútra szállították.

December 3-ig vallatták őket a Számonkérő Szék tagjai, majd átkerültek a honvédügyészség őrizetébe. A VKF (vezérkar főnöke) különbírósága statáriális tárgyalást rendelt el. December 6-án és 7-én volt a tárgyalás. A vádlottak: Bajcsy-Zsilinszky Endre, Kiss János altábornagy, Nagy Jenő ezredes, Tartsay Vilmos vk. százados, Almásy Pál hmtk. alezredes, Révay Kálmán százados, Makay Miklós vegyészmérnök, gyárigazgató, Balásy Miklós vk. őrnagy, Tóth István vk. százados, Kővágó József hmtk. százados, Schreiber Róbert egészségügyi őrnagy.

Hat vádlottat kötél általi halálra ítéltek: Kiss Jánost, Nagy Jenőt, Tartsay Vilmost, Almásy Pált, Révay Kálmánt és Makay Miklóst. A vezérkari főnök Almásy, Révay és Makay ítéletét 15 évi fegyházra változtatta. Zsilinszky

ügyét, mint parlamenti képviselőét, elkülönítették, amíg a parlament mentelmi jogát fel nem függesztí. December 8-án délután Kiss János, Nagy Jenő és Tartsay Vilmos ítéletét végrehajtották.

„Közel száz éve, hogy honvédtiszteket akasztottak Magyarországon — írta az illegális Szabad Nép — Aradon történt 1849-ben, hogy honvédtábornokokat állítottak bitó alá a véreskezű Haynau parancsára. Akkor is az ország szabadságáról volt szó. De akkor a császári reakció maga végezte el ezt a hóhérmunkát, míg most a Gestapo bérencei, maguk a nyilasok... Ami azonban nem sikerült Haynaunak bitókkal, nekik sem fog sikerülni. Bárhogy tobzódnak is a magyar vérben, nem tiporhatják el azt az ellenállási mozgalmat, amelyben a honvédtisztek oldalán ott harcolt a magyar munkás, a paraszt, a polgár." A Kossuth Rádió megemlékezésében többi között kijelentette: „A felszabadító mozgalom és a nemzeti függetlenség magyar frontjának vértanúit az egész magyarság szívébe zárja. Nevük ott fog ragyogni az aradi 13 és az évszázados német elnyomás sokszázezer mártírja mellett."

Pethő Tibor

Mit mond a régi Paks az újnak?

Hol is lehetne másutt egy város centruma, mint a település középpontjában? Ez annyira nyilvánvaló, oly logikusan hangzik, hogy a történelem viharait átélő helységek ezért változtatnak a századok folyamán centrumot. A fejlődés egy-egy fölszárnyaló hullámának hátán új központ létesül, újra rendeződnek a település viszonyai, hiszen végül is az előrehaladás állandó mozgás.

Jól érzékelhető ez egyik legrégibb újvárosunk: Paks történetén. A hajdani mezőváros, majd járási székhely nagyközség régi központja, illetve az Atomváros, az erőmű lakótelepeinek centruma között, éppen félúton, szinte pontosan a település közepén bontakozik az új városközpont. Egyfajta kiegyezés és összeolvadás jelképe is ez, a régi Paks, meg az atomerőmű egyre szervesebben kapcsolódó egységének szimbóluma. Még nem készült el teljesen, bár a közhivatalok, intézmények, szórakozóhelyek a bevásárló lehetőségek nagyobbrészt megjelentek itt. S éppen születőben a régi városközpont új arca; a népfront helytörténeti bizottsága most azon fáradozik, hogy végre legyen a városnak múzeuma, ahol a település gazdag történetével ismerkedhet majd meg a látogató.

Ez a Duna-parti helység ősidőktől fogva vonzotta az embert, s a folyó partján — akár határ volt a víz, akár átkelőhely — szívesen telepedtek meg a népek. Hiszen fontos kereskedelmi utak mentén fekszik, s azzal a sajátos

erővel kötötte ide mindig a lakosságot, amely paksivá gyúrt főurat és parasztot, magyart és szerbet, vagy németet egyaránt. A Paksy család, kinek kezén volt e vidék a tizennegyedik századtól, maga is úgy vette föl a nevét a városról.

A Paks név eredetére vonatkozóan sokféle hagyomány és legenda él a helybéliek elbeszéléseiben. Az egyik legkedveltebb változat: a név a latin pax, azaz béke szóból származik, merthogy itt a rómaiak idején a háborúk békekötési helye volt. A magyar monda úgy tartja, hogy I. Lajos királynak volt egy Pakos nevű vitéze, aki megmentette e helyen a király életét. Ám tudjuk, hogy ez a vitéz, aki valóban megkapta birtokul a várost, csak ideköltözése után vette fel a helység nevét. Egyesek azt állítják, hogy hajdan Páskál pápának állott itt egy gyönyörű villája, s az egyházfő nevének kiejtése a kömlődi dialektusban vált pakssá. Akad egészen mulatságos névmagyarázat is, legalábbis száz évvel ezelőtt megjelent *Paksi Lapok* című helyi újságból.

„II. András király idejében nagy volt itt a forgalom, s a helyi postán igen sok paksaméta adatott fel. E szóból, mármint a paksamétából ered a község neve olyképpen, hogy a rövidítést a paksi révészek cselekedték, akik tudvalevően röviden imádkoztak és hosszan káromkodtak."

Akárhogy is volt, *dr. Németh Imre*, nyugdíjas tanár szerint okiratokban is már több, mint hatszáz éve szerepel Paks neve. A hetvenéves helytörténész, aki a városról szóló monográfiát szerkesztette, fiatalos lendülettel búvárkodik a régi papírok, címerek, tárgyi emlékek között. Most éppen azon szorgoskodik, hogy a régi városközpont egyik legszebb épülete, amely árnyas fák övezte udvaron áll: a város első múzeuma lehessen. A ház valaha volt ferencesek zárdája, a török időkben mohamedán templom, dzsámi, a legutolsó évekig pedig a járási rendőrkapitányság működött itt. Viharos múltja után megöregedvén a legszebb feladatot kaphatja: a helytörténeti múzeumnak ad majd helyet. Még nincs együtt a pénz, még folynak egyezkedések az erőművel, a helybéliekkel, hiszen nem megy máról holnapra a város régi magjának átalakulása, a funkcióváltás.

Pedig ebben nagy gyakorlata van a településnek. A török idők teljes pusztulása után betelepülőkkel indult új fejlődésnek, s vívott ki magának mezővárosi rangot. A Duna szabályozása, majd a vízi szállítás jelentősége lendítette föl a fejlődést, gazdag malomipar települt ide, volt idő, mikor a vízimalmok sokasága tarkállott a part mentén. Szinte ősi foglalkozás volt itt a halászat, akárcsak a Paksba beleolvadt Kömlődön; e két hely halászcsárdája ma is vetélkedik egymással a mindig nagyszámú vendégsereg kegyeiért.

A múlt századi vasútépítés azonban más vidékek fejlődését segítette, Paksot elkerülték a fővonalak, csak szinte jelentéktelen szárnyvonalat kapott, s így lassú sorvadásnak indult. Hamar eltűntek a malmok, mivel a kereskedelmi útvonalak egyre inkább más irányt vettek, s hosszú, mély álmot kellett aludnia a nagyközségnek mindaddig, míg hat esztendővel ezelőtt ismét várossá nyilvánították. Mégpedig már akkoriban így kezdték emlegetni: Atomváros.

Az atomerőmű építkezései a várostól délre folytak, s jól szervezett, nagy tömegeket mozgató beruházás kezdetekor már több ezer ember jelent meg itt. Hamarosan álltak az új lakótelepek, az atomváros házai, üzletközpontjai. S ha nem is élesen, de fölismerhetően elkülönült a régi Paks, meg az új város, a minden szálával az erőmű építkezéséhez, majd fokozatosan a működéséhez kapcsolódó városrész. Persze a hatalmas mozgás fölpezsdítette

a hat évvel ezelőtt tizennégyezer lakosú nagyközséget. Akkoriban a konzervgyár volt a legtöbb embert foglalkoztató üzem, csaknem kétezer dolgozóval, ma a jóval nagyobb termelést csaknem a fele létszámmal valósítják meg.

A városi rang megadásakor sok volt az előlegezett bizalom, amely persze valóságos jövendő tervekre és lehetőségekre épült. Hat éve sok volt még a kövezetlen út, a falusias jelleg, a csatornázás hiányosságai, s a helybéliek tartottak attól, hogy a mellettük viharos gyorsasággal emelkedő és gazdagodó atomváros elsorvasztja a régi Paksot.

Okos tervezéssel igyekeztek a helyi vezetők ennek elejét venni. Egyidőben fejlesztették a régi területeket, meg az újonnan meghódítottakat, egy-egy bolt, a szakrendelő olyan helyet kapott, hogy egyformán elérhető legyen a régi, meg az új városrészből. Évek alatt csaknem tízezer emberrel növekedett a lakosság száma, ma már eléri a *huszonnégyezer* főt, pedig a tervek szerint csak az ezredfordulóra tervezték ezt a lélekszámot. Ám például megyei adatok szerint itt a legmagasabb az ezer lakosra jutó kereskedelmi egységek száma, meghaladva az országos átlagot is. Magas a műszaki értelmiség, meg a szakmunkás réteg aránya, s természetesen Paks nagyon fiatal átlagéletkorral dicsekedhet, legalábbis ami a lakosságot illeti.

Fent: Paks új városközpontja. Lent: a település régi centruma, előtérben azzal az épülettel, amely a város első múzeuma lesz. (A szerző felv.)

Az Atomváros egyes tömbjeiben az átlagéletkor alig éri el a harminc esztendőt.

A régi meg az új Paks közötti tagadhatatlan érdekkülönbségeket szívós agitációs munkával igyekezett egyeztetni a városi népfrontbizottság. Volt mit tenni; meggyőzni a helybélieket, lebírni az idegenkedést az atomerőműtől, a hirtelenül sok „vendégmunkástól", ám nemkülönben komoly munkát igényelt a sokfelől és sokféleképpen érkezett „atomosokat" lassú, türelmes munkával a városhoz kötni. Még ma is minden ötödik ember ideiglenes paksi lakos, tehát csak félig van itt, mondja a városi népfronttitkár, *Nándory Lajos*. S egyszerre jelentkeznek a régi, falusi gondok, például olyan utcákban, amelyekben szinte csak idős emberek laknak, meg az újvárosi lakótelepek problémái. A település fejlődésén hatalmasat lendített az erőmű, mindenféle szempontból, ám az egységes lakóhellyé kovácsolódás folyamata még tart, s bizony még el is fog tartani egy ideig. Ezt jól jelképezi a kialakuló új városközpont, amely egyforma távolságra van mind a régi Pakstól, mind pedig az Atomvárostól.

A helytörténeti bizottság pedig újult lendülettel tevékenykedik. Huszonegy ember, vegyesen régi, meg új paksi, élükön *Beregyei Miklós*. Ő például új ember, az erőmű építkezéseivel együtt érkezett, a néphadsereg őrnagya, jelenleg a város polgári védelmi törzsparancsnoka. S „jövevény" volta ellenére az egyik legszorgosabb helytörténész, különösen a paksi sajtótörténet kiváló búvára. Valaha több újságja is volt a városnak, de már újra megjelent egy kiadvány, *Paksi Mozaik* címen, egyelőre csak háromhavonként.

Külön csoport foglalkozik az üzem- és intézménytörténet feladataival, a régmúlt várostörténetével, s természetesen folyik a tárgyi emlékek gyűjtése. A leendő múzeum induló anyaga már együtt van, raktárakban várja a kiállítás lehetőségét. A város, mint volt járási székhely, ma is tizenegy környékbeli község központja. Így a körzet majd ötvenezer embert érint, s a helytörténeti munka élénkségét mi sem jelzi jobban, minthogy mindegyik faluban működik helytörténeti bizottság, sőt Györköny községben sváb tájházat is megnyitottak.

A városnak, nagy múltjához méltóan jelentős és nagy jövője van. Napjainkban a tovább épülő erőmű, nemkülönben az országosan megkülönböztetett figyelem számos lehetőséget rejt magában. Az itteni emberek, még ha csak ideiglenes lakosokként is, új népességet formálnak. Régi és új egybeolvadásának folyamata, akár a város képét, akár az emberek lelkét nézzük, erőteljesen halad. Egy-két éve még, ha az erőműnél dolgozó embert megkérdezték, honnan érkezett, a válasz úgy hangzott: az Atomvárosból jöttem. Ma már egyre többen felelnek úgy: Paksról jöttem.

A régi Paks történetének és emlékeinek a kutatói voltaképpen a hely szeretetében egyesítik egy ősi és egy nagyon is új település lakóit mind a múltra, mind a jövőre egyként büszke lokálpatriótákká.

—ska

DÍSZHANGVERSENY

A zenei világnap alkalmából Gyulán a magyarországi nemzetiségek népzenei együtteseinek díszhangversenyét rendezték meg. A Kórusok Országos Tanácsa, valamint a vendéglátó Békés megyeiek által szervezett nemzetiségi népzenei hangversenyt a gyulai Erkel Művelődési Központban tartották.

Hogyan tájékozódjunk (és tájékoztassunk)? II.

A TÖKÉLETES KOMMUNIKÁCIÓ

Ideális esetben a kommunikáció folyamatában valamely forrástól annyi és olyan információ jut el a befogadóhoz, amennyire és amilyenre *szüksége van.* (Feltéve, hogy a kommunikáció sokféle rendeltetése közül egyes egyedül az információk minél célszerűbb áramoltatására vagyunk tekintettel.) Ez az eszményi folyamat annál jobban megközelíthető, minél pontosabban „célozza meg" a közlő a befogadónak, a közlés fogyasztójának az információszükségletét, minnél kevesebb „zaj" zavarja meg a közlemény útját, és minél megfelelőbben működik a befogadói apparátus.

Vegyünk példának egy munkahelyi eligazítást.

Egy munkamenetnek a legtöbbször vannak állandó és változó elemei. Aki már beletanult az adott munkakörbe, csak akkor igényel útbaigazító információt, amikor valami új feladatot kell végrehajtania. Ha ilyen esetben a munka állandó elemeiről is magyarázatokat hall, nyilvánvalóan felesleges információkat kap. Vérmérsékletétől, fegyelmétől és intelligenciájától függ, hogy ezeket hogyan fogadja. Amennyiben képes és hajlandó rá, a túl sok felvilágosításból kiválasztja és felhasználja a szükségest, de mindenképp veszteség érte: nagyrészt kárbaveszett az az idő, amit a bőséges tájékoztatás meghallgatására kellett fordítania, és a számára lényegest külön erőfeszítéssel kellett kiválogatnia. Ha pedig hiányos volt az eligazítás, akkor vagy rosszul fogja az új feladatot végrehajtani, vagy valahonnan kiegészítő információkat kell szereznie. Megeshet az is, hogy közvetlen főnökén kívül más vezetőtől is instrukciót kap az új feladat elvégzésére, és a kétfajta irányító információ között nincs teljes összhang. Ebben az esetben az egyik információ éppen úgy zavarja a másikat, mint az erős zaj a beszéd megértését.

A befogadó szemszögéből tekintve ezt a folyamatot, a mi kérdésünk úgy hangzik: az információ címzettje helyrehozhatja-e az információkibocsátás és -közvetítés tökéletlenségeit? (A munkairányító információkra különösképp érvényes, hogy a *közlő* fokozottan felelős az egész folyamatért. Vezetéselméleti művek szerint „a félreértésből adódó hátrányos következményekért a vezetőt terheli a nagyobb felelősség, ő képviseli a nagyobb tudást, tette, a hibáért nemcsak ő, hanem felettese is felelős, ha nem győződött pontosabban kell magát kifejeznie, és törekednie kell a félreértések elkerülésére. Ha egy dolgozó rosszul hajt végre egy utasítást, mert nem jól értette, a hibáiért nemcsak ő, hanem felettese is felelős, ha nem győződött

meg arról, hogy helyesen értették-e." — *Zbigniew Pietrasinski:* A vezetés pszichológiája. Gondolat, Bp. 1968. 150. old.)

De a „tökéletlenségek" nemcsak hibákból erednek. A legfőbb problémánk éppen az, hogy napjainkban az információk nagyobbik hányadát olyan forrásból kapjuk, mely kevés és gyakran csak utólagos visszajelzést kap, ennélfogva nem győződhet meg az egyes információk fogadásáról, s mely semmiképp sem szolgálhat mindenki számára az éppen szükséges tájékoztatással (vagy tanítással, vagy szívesen vett szórakoztatással), mert nem az egyenekhez, hanem a *tömegekhez szól.* A tömegek azonban mégiscsak egyénekből állnak, akik — nem felelvén meg az „átlagnak" — vagy túl sok, vagy túl kevés információban részesülnek, esetleg csupán nem megfelelő időpontban szólnak hozzájuk.

Nemcsak a tömegkommunikációs eszközök képtelenek a — mindenki szemszögéből — tökéletes kommunikációra. Ez a tökéletlenség jellemzi már *az iskolai tanítás átlagát* is. Egy iskolai osztály ugyan — 30—40 tanuló — nem tekinthető tömegnek, de bánhatnak vele úgy, mintha tömeg lenne. Egyelőre inkább csak szép pedagógiai jelmondat, de nem tipikus valóság a tanulókkal való differenciált foglalkozás, vagy éppen a minden egyes tanuló sajátosságait figyelembe vevő „individualizáció".

KIÚT: A TÖKÉLETLENSÉG FOKOZÁSA?

Két fő megoldási irány aóddik. Az egyik a „tökéletesség" felé tart: olyan eszközöket és módszereket ajánl, melyek lehetővé teszik, hogy tömeghelyzetben is ki tudjuk választani az éppen nekünk kellő információkat. Ilyen lehetőség *a kínálat fokozása.* Minél több rádióadás és tévécsatorna, minél több arculatú újság és folyóirat „versenyez" egymással a hallgató-néző-olvasó megnyeréséért, annál valószínűbb, hogy mindenki rátalál az őt érdeklő, számára hasznos, éppen az ő színvonalát megcélzó közleményekre. A „rétegműsorok", szakrovatok már nagy lépést jelentenek a sajátos igények kielégítése felé.

Iskolai előzmény: a középfoktól kezdve az iskolafajta megválasztása, fakultatív tantárgyak, szabadon választható foglalkozások.

A „tökéletesség" felé tartó irány másik lehetősége *a „beleszólási alkalmak" növelése.* A tömegközlésben: kívánságműsorok, „kapcsoltam", típusú — a néző-hallgató-olvasó — részvételén alapuló műsorok, az olvasólevelek figyelembevétele, szerkesztőségi ankétok, közvélemény-kutatás és a tetszési indexek bekalkulálása a további műsorszerkesztésbe.

Az iskolának nagyobb esélyei vannak a részvétel fokozására, hiszen tanárok és tanulók egymással közvetlen kapcsolatban állnak, s még nagy létszámú tanulócsoportokban is mindig megvan a lehetőség legalább a kérdezésre. Már eddig is sok olyan eljárást vezettek be, és folyamatban van újabbak kidolgozása is, melyek biztosítják, hogy *mindenütt,* ahol szükséges, és *minden egyes tanuló* hangot tudjon adni saját problémáinak, a tanárok pedig tisztában legyenek valamennyi tanuló előrehaladásának mértékével és sajátos jellemzőivel. (Feladatlapok, programozott oktatás stb.)

A tökéletesebben megcélzott kommunikáció egyúttal „szűkszavúbb" is Minél közelebb áll egymáshoz két beszélgetőpartner műveltsége, tájékozottsága, gondolkodásmódja, annál kevesebb szóra van szükségük ahhoz, hogy megértsék egymást. (A kommunikációs műveletek tipikus időtartama ettől

nem csökken, hiszen ez a közeliség általában kedvez az információ- és véleménycserék nagyobb alaposságának.)

Ezen a ponton meg kell ismerkednünk egy új fogalommal: a redundanciával. Minden olyan szó vagy egyéb jel, mely az adott összefüggésben nem teljesít információtovábbító funkciót: redundáns. (A latin „redundantia" — ejtsd: redudancia — szó ‚túláradó bőséget' jelent.) Valamely szöveg (vagy ábra, vagy egyéb közlemény) redundanciája származhat abból, hogy a közlés az informatív funkción kívül egyéb funkciókat is teljesít, de származhat egyszerűen a közlés tökéletlenségéből is. Amikor valaki örömében sokszor elmondja: „Jaj, de örülök ennek, mennyire boldog vagyok, hát ez nagyszerű" stb., nem pusztán információt ad érzelmi állapotáról, hanem a közlésben éli meg és szavaival megjeleníti ezt az érzelmet. Azt akarja, hogy partnere vele örüljön, ehhez pedig aligha lenne elegendő egy olyan redundanciamentes közlés, mely semmi többet nem tartalmaz, mint hogy „én — egy bizonyos dolognak — örülök". Amikor valaki egy bemutatkozás alkalmával így szól: „Nagyon örvendek" — igaz csekély információt közöl, sokkal inkább egy szokásszerű udvariassági szabálynak tesz eleget, de azért egyáltalán nem felesleges ez a mondata. Ákos Károly a mindennapi érintkezés enyhe redundanciaszükségletéről szólva, egy táviratot idéz: „Holnap reggel 7 órakor érkezem a pályaudvarra gyorsvonattal, várj rám a vasútnál". Elég lett volna azt táviratozni: „Holnap hétkor várj a vonatnál". De Ákos Károly joggal jegyezte meg: noha a 7 óra aligha téveszthető össze a 19 órával, a félreérthetetlenség teljes biztosítása megkívánja, hogy a táviratban *„reggel* 7 óra" szerepeljen. (*Ákos Károly:* Az idők örvényében. Gondolat, Bp. 1975. 196. old.) Ez a túlbiztosítás, a vele járó redundancia többnyire szükséges a mindennapi életben. Megfigyelhetjük, hogy amikor két ember találkozót beszél meg egymással, néhányszor elismétlik, hol .és mikor fognak találkozni. (— Szóval akkor hétfőn este 6-kor a szálloda halljában. — Rendben. A szálloda halljában leszek hétfőn hat órakor. — Ha közbejönne valami, hívjál fel. — Persze. Akkor felhívlak. Ha nem telefonálok, hétfőn találkozunk.) Az ilyenfajta ismétlések azt célozzák, hogy mindkét fél *pontosan megjegyezze*, amit kell, hogy kizárják a félreértés minden lehetőségét.

Másféle redundancia az, amely egyes egyedül *a kommunikáció fogyatékosságaira* vezethető vissza. A felesleges szószaporítás, a szükségtelen kitérők, a mellébeszélés, töltelékszavak és -mondatok sűrű használata, az üres frázisok, közismert dolgok hangoztatása és hasonlók nagymértékben nehezítik a befogadást, a megértést (és oly sokszor rabolják a drága időt).

Létezik azonban a redundanciának egy *ésszerű és szükséges* mértéke is. Ez az, amit paradox módon „a tökéletlenség célszerű fokozásának" nevezhetünk. Ugyanis a redundancia megnövelésével érhető el egyrészt az, hogy a befogadónak ne kelljen figyelmét túlfeszítenie, és a figyelemösszpontosítás elkerülhetetlen meglazulásaikor ne veszítsen el fontos információkat, másrészt, hogy csoportban vagy tömegben az eltérő tájékozottsággal, tapasztalattal, befogadási készséggel rendelkező személyek mindegyike megtalálja magának a megértés kulcsát. Ha ugyanazt többféleképpen is elmondjuk, nagyobb a valószínűsége annak, hogy valamelyik megfogalmazásunk célba talál, de a pontosabb megfogalmazás esélyei is megnőnek.

Könnyű észrevenni, hogy a bemutatott két ellentétes irány itt összetalálkozik. Ugyanis ez a fajta redundancia egyenlő azzal, amit a kínálat megnövelésének neveztünk.

Tegyük fel, hogy egy bizonyos szakmai kérdésről hárman beszélgetnek. Sándor, József és Benedek. Sándor és József szakember, Benedek laikus,

aki azonban szeretne tájékozódni a szóban forgó témáról. Mindannyiszor, amikor Sándor vagy József éppen Benedeknek magyaráz, vagy úgy beszél, hogy azt Benedek is értse, — beszéde a szakértő partner szempontjából tele van redundáns elemekkel. Benedek számára pedig haszontalan (legalábbis az adott helyzetben) mindaz, amit Sándor és József szakértői színvonalon mond egymásnak. Ezt a redundanciát csak úgy lehet kiküszöbölni, ha valamelyikük kiszállna a beszélgetésből, vagy ha Benedek is fel tudna zárkózni társai színvonalára.

Ebből is kitűnik, hogy a redundancia *viszonylagos*. Ami az egyik ember számára adott helyzetben informatív, az a másik számára nagymértékben redundáns lehet.

MÁS ÍRNI, MINT BESZÉLNI

A redundancia annyiban is viszonylagos, hogy lényegesen különbözik egymástól az írásos és a szóbeli közlésben megkívánható — és megtűrhető! — „feleslegesség".

Napjainkban gyakran előfordul, hogy egy-egy előadást vagy beszélgetést hangszalagra vesznek. Amikor aztán az előadó vagy a beszélgetőpartnerek szavaikat visszahallgatják, rendszerint elképednek a redundancia nagyságán. És ha az elhangzott szöveget átteszik írásba, kiderül, hogy lényegesen át kell szerkeszteni, főleg rendkívüli mértékben le kell rövidíteni. Akkor is, ha az élőszóbeli szöveg a maga szabályai szerint nagyon szabatos volt. Az írásmű ugyanis sokkal kevesebb redundanciát tűr el, mint a beszéd. Ezért beszélnek egyesek az ún. „funkcionális retorikai redundanciáról". Ez a csupa műszóból álló, meglehetősen riasztó, de aligha „magyarítható" kifejezés eleve azt sugallja, hogy a beszélt nyelvben (elsősorban ezzel foglalkozik a retorika) létezik olyan „túláradó bőség", redundancia, melynek meghatározott szerepe, értelme, funkciója van. A klasszikus retorikában tárgyalt „szónoki eszközök" nagy része idetartozik. Otto Ernst a vezetők számára írt szónoklattani művében például a következőket sorolja fel, mint a „funkcionális retorikai redundancia" felhasználásának mellőzhetetlen módjait:

— fejtegetéseinek nehezebb szakaszait gondolkodásra késztető kérdésekkel (és szemléletes példákkal) tűzdelje meg,

— ismételje meg állításait, valahányszor partnere, közönsége nem tudja minden további nélkül követni,

— fontosabb gondolatait többféle nyelvi megformálásban is közölje, azaz erősítse meg „más szavakkal",

— mondanivalójának lényegét részenként és egészében is foglalja össze (különösen fontos ez vita előkészítésekor),

— élénkítse beszédét azzal, hogy elébevág a hallgatók lehetséges ellenvetéseinek (ezzel egyrészt levezetheti az ellenkezést, másrészt ösztönzést adhat a vita kibontakozásának),

— előzetes eligazításként röviden jelentse be, miről fog beszélni (jelölje meg témáját),

— az előzetes eligazítás összetettebb probléma tárgyalásakor terjedjen ki a beszédszerkezet áttekintésére is („először erről, másodszor arról, harmadszor amarról fogok szólni") — hallgatói így jobban tudják majd követni,

— a szónoki kérdések (és hasonló fordulatok) arra késztetik a hallgatókat, hogy a megismerési folyamatban aktívan vegyenek részt.

(*Otto Ernst:* Redepraxis für den Leiter. Verlag Die Wirtschaft, Berlin, 1980. 2. kiad. 72—73. old.)

Mindebből úgy tűnik, hogy ha az előadó, a közlő él a funkcionális redundancia szabályával, a befogadónak semmi nehézsége nem lehet. A dolog azért nem ilyen egyszerű. A hallgatónak — sőt, az olvasónak is — aktívan kell törekednie a lényeg megragadására. Más szóval: a redundanciát a maga javára fel kell használnia Hiszen megeshet, hogy éppen a retorikai felesleg megzavarja a megértést, a lényeg kiemelését és megőrzését. Nem is szólva a merőben szükségtelen, „valódi" redundanciáról, amit csak a befogadó tud — figyelme szabályozásával, a szöveg értelmezésével, rákérdezéssel stb. — „kicselezni". (Gondoljunk csak olyan helyzetekre, mint a tanúk bírósági kihallgatása vagy egy beteg orvosi kikérdezése. A bíró, orvos művészete nagyrészt abban áll, hogy a sok-sok lényegtelen vagy éppen zavaros közlésből kihallja és „kihalássza" a fontosakat.)

A közlő szempontjából rendkívül fontos az élőszó és a leírt szöveg közti megkülönböztetés, de a hatékonyság nagymértékben azon is múlik, mennyire képes a befogadó különbséget tenni a hallott és az olvasott közlések között, azaz mennyire képes úgy hallgatni másnak a szavait, ahogyan kell, és úgy olvasni valamely szöveget, ahogyan az a legcélravezetőbb.

A továbbiakban elsősorban az olvasás technikáját — és „művészetét" — fogjuk elemezni, nem feledkezve meg arról, ami minden befogadásban közös. Dr. Johannes Riechert és Kurt Schwarz a felnőtt tanulóknak írt tanácsadó könyvében így fogalmazta meg ezt: „Olvasni... annyit jelent: a nyújtottak bőségéből kiválasztani azt, ami számunkra ‚kincset' jelent, amit érdemes megtartani. Ezen túl olvasni azt is jelenti: *az értelmet felfogni.* A szakkönyvet tanulmányozni kell: szóról szóra, mondatról mondatra, fejezetről fejezetre felfogni és összefüggéseiben felismerni." (*Dr. Johannes Riechert—Kurt Schwarz:* Tanuljunk gyorsan, könnyen, eredményesen. Műszaki Könyvkiadó, Bp. 1974. 45—46. old.)

Következő cikkünkben az írott ismeretforrások használatáról lesz szó.

Zrinszky László

Rend és fegyelem az iskolában

Korábbi számunkban a tavaszi nevelőtestületi értekezletek egyik témájáról, a hazafias nevelés helyzetéről szerzett tapasztalatainkat összegeztük. Most a másik megbeszélt tárgy: *az iskolai rend és fegyelem fejlesztésének* tennivalóit tekintjük át a népfront, illetve a szülői munkaközösségek szemszögéből.

Az óvodák, az alap- és a középfokú oktatási intézmények mintegy felében foglalkoztak a jelzett témával. A tárgyból következik, hogy az iskolai

rend és fegyelem dolgát a legtöbb helyen az intézmény belügyének tekintették, mindazonáltal az iskolák, óvodák többségében a szülői munkaközösség választmányának elnöke jelen volt a tanácskozáson, de a népfront képviseletére már ritkábban tartottak igényt.

Az Országos Pedagógiai Intézet — a felkészülést segítendő —, közzétette állásfoglalását a Pedagógiai Szemle 1974. márciusi számában. Ebből két gondolatot tartunk szükségesnek kiragadni. Csak egyetértéssel fogadhatjuk azt a megállapítást, hogy „... a pedagógusok felelőssége az iskolai fegyelmért *csak az iskola és a társadalom kapcsolatának egészén belül értelmezhető.*"

A másik: „Az Országos Pedagógiai Intézet *a demokratikus fegyelem* híve. Ez — tartalmi szempontból — egyrészt azt jelenti, hogy a fegyelem *minden* gyermek érdekét, személyiségének fejlődését, jövendő érvényesülését *egyenlően* szolgálja, hogy védelmezi a kisebbeket és gyengébbeket a nagyobbak és erősebbek önkényétől, a közösség érdekeit a csak magukkal törődőktől, másrészt, hogy olyan világszemlélet, olyan eszmények és olyan gondolkodásmód számára teremt biztonságos kibontakozási lehetőségeket és érvényesülési szabadságot, amely a néptömegek érdekeit, a társadalmi igazságosságot és haladást szolgálja."

Az iskolai fegyelem ügye három szempontból érdekel bennünket: társadalmi összefüggésben; a szülői munkaközösségek iskolán belüli munkája; valamint az iskolai és az otthoni fegyelem egymásrautaltsága révén.

Az alap- és középfokú oktatási intézményekben utoljára 1979/80-ban volt téma az iskolai rend és fegyelem. A mostani értékelésnél tehát elsősorban az akkori határozatok megvalósulását, illetve a mai helyzetet vették szemügyre a tantestületek. A vita főbb témakörei voltak: a tanulmányi fegyelem, a házirend, a rendtartás érvényesülése; a család és az iskola szerepe; az önkormányzat fontossága; az osztályfőnök szerepe, s a társadalom általános morális helyzete.

A mai helyzet elé tükröt tartó tanácskozások, elemzések — érthető módon — nem ragadhattak le az iskola falain belül, hisz a ma iskolája nem elzárt sziget a társadalomban, hanem élő organizmus, ahová becsapódnak a külvilág, főként a család pozitív és negatív hatásai is.

A *társadalmi* hatások közül kiemelkedő, hogy az általános morális helyzet romlása (önzés, pénzhajsza, elidegenedés) tükröződik a gyermekek magatartásában is. Hat rájuk az értékváltás, bizonyos értékek csökkenése. Károsan befolyásolja a fiatalok magatartását, hogy a felnőtt társadalom nem mutat mindig jó példát. A gyermek naponta tapasztalja — otthon is —, hogy mások a hangoztatott elvek és más a valóság (munkaszeretet, erkölcs, közösségi magatartás stb.). A fiatalok elítélik a képmutatást és a protekciót.

Szinte mindenütt szóba került a tömegközlő eszközök, elsősorban *a tévé* hatása. Éppen azért kell odafigyelni arra, mit sugall a televízió, mert hatása semmi máshoz nem hasonlítható. Ezért is érte igen sok kritika azokat a filmeket, műsorokat, amelyek a könnyű élet, a gátlástalan érvényesülés és az erőszak elfogadhatóságát plántálják a fiatalokba.

Az *iskolán* belül jelentkező bajokból csak a jelentősebbeket emeljük ki, a teljesség igénye nélkül.

Az iskola nem képes egyedül ellensúlyozni sem a társadalomból érkező rossz hatásokat, sem a családi nevelés hibáit. Gond, hogy nem szilárd az iskola tekintélye, sokszor csak hangoztatja rendszabályait, fegyelmezési elveit, de nem tudja érvényesíteni azokat. E mögött ott érezhető a férfiak

hánya a tantestületből, s a képesítés nélküli pedagógusok nemkívánatosan magas aránya.

Ehhez hasonlóak a tanulmányi fegyelem körüli bajok. Részben azért, mert csökkent a tudás becsülete, részben pedig azért, mert nincs elég fegyelmező eszköz a pedagógusok kezében (nem a verésről van szó!).

Az iskola belső fegyelmét akadályozza, hogy a tanárok kötelességtudata sem hibátlan (pl. pontatlan órakezdés, a tanítási óra fegyelme stb.), továbbá nem egységes a követelményrendszer egy intézményen belül sem (amit az egyik tanár megenged, a másik tiltja).

Az idősebb pedagógusok sokat emlegetik, hogy régen az intézmény fegyelmező ereje nem állt meg az iskola kapujánál, hanem kinyúlt a falakon túlra, s ez a szüntelen figyelem segített kordában tartani a nebulókat. Ma ez nincs így s ennek hiányát a ma tanító fiatalabb pedagógusok is érzik.

A fegyelemre nevelés végső célja a belső fegyelem kialakítása, az egyén önfegyelmének megteremtése. Úgy tűnik, jelenleg ez eléggé elhanyagolt területe a pedagógiának, — persze nem szándékosan, hanem sok-sok körülmény közrejátszása folytán.

Az iskolai demokratizmus és a tanulói önkormányzatok működésének tökéletlensége is oda hat, hogy nem beszélhetünk ma a tanulói önfegyelem magas fokáról.

A *családi nevelés* az az intim szféra, amelyet sem a társadalom, sem az iskola nem befolyásolhat közvetlenül. Mint sok minden másban, a fegyelmezésben is kívánatos az összhang, az „egy nyelven beszélés" az iskola és az otthon viszonyában. Ez azonban ritkán valósul meg teljes mértékben, gyakoribb, hogy a család és az iskola eltérő követelményeket támaszt; vagy csupán azonos elveket hangoztat, de más gyakorlatot követ, illetve a szülői példa a deklarált nézetekkel ellentétesen hat.

Nem lenne helyes a hibákat csak az egyik, vagy a másik félre hárítani. Tapasztalható az is, hogy a család jó nevelési elvei, s gyakorlata nem tud betörni az iskola falai közé, nem tudja ott kifejteni hatását.

Minden tanácskozássorozat akkor igazán jó, ha ott érdemleges javaslatok, jó határozatok születnek. Természetesen nem feladatunk annak mérlegelése, vagy ismertetése, hogy egy-egy intézményben milyen elhatározások jöttek létre a jövő feladatait illetően, arra azonban édemes figyelmezni, mi mindent javasoltak, mit tartottak szükségesnek a pedagógusok, szülői munkaközösségi vezetők s más jelenlevők az oktatásügy, illetve a családi neveléssel foglalkozók figyelmébe ajánlani.

Javasolták, hogy az iskolákban, óvodákban legyen egységesebb a követelményrendszer s a rend és a fegyelem terén következetesebb az iskola. A magatartás- és szorgalomjegy váljék fontos kritériummá a középiskolai, ill. az egyetemi felvételeknél.

A tanulmányi fegyelem javítása érdekében jobban kellene élni a jutalmazás és a büntetés eszközével. Vissza kell szerezni *az ellenőrző könyv* tekintélyét. Sokat jelentene, ha az osztályfőnök és a napközis nevelő között szorosabb lenne az együttműködés.

Az iskola mindhárom közösségének — a pedagógusoknak, a tanulóknak és a szülőknek — együtt kell kialakítani, illetve felülvizsgálnia a házirendet. A módosított házirendnek jobban kellene szolgálni az iskolai rendet és fegyelmet (öltözködés, viselkedés stb.). Ebben kellene szabályozni a diákok esti kimaradását, illetve annak valamiféle ellenőrzését.

A szülői munkaközösségek a következőkkel segíthetik leginkább a fegyelem dolgában a család és az iskola összhangját megteremteni:

— Győzzék meg a szülőket, hogy ebben a kérdésben is döntő fontosságú a szülői ház és az iskola összhangja. Vagyis lehetőleg ne rombolják le, hanem inkább erősítsék az iskola követelményrendszerét.

— Beszéljenek a szülőkkel a példamutatás fontosságáról (higiénia, viselkedés, magatartás, közlekedési morál, a környezet védelme stb.).

— Vállaljon szerepet a szülői munkaközösség a diákok szabad idejének szervezésében; a tanulóifjúság esti kimaradásának ellenőrzésében; az iskolai házirend felülvizsgálatában, módosításában.

A tanácskozássorozattól azt várjuk, hogy erősödjék a diákok kötelességtudata, munkaszeretete, magatartása. A rend és fegyelem dolgában elért bármilyen szerény lépés is a jövőt építi.

Zelenka Magda

Jó szó a szép szóért

Szenvedélyes vita hullámzik lapok hasábjain, rádióban, különféle testületek ülésein. Az érzelmek néha a magasba csapnak, szinte izzanak a szavak, a követelőző felkiáltó mondatok. A téma: a durva, trágár beszéd. Ám csodák csodája, a részvevő felek egyike sem szitkozódik, se obszcén szavak, se káromkodások nem hagyják el a vitatkozók ajkát vagy tollát.

Hát micsoda vita az, amelyben a pellengérre állított fél képviselői *nem kapnak szót!* Vagy tán a káromkodók, a trágárságokat kötőszóként használó tömegek tudomást sem vesznek arról, miféle vihar kavarog körülöttük?

Meglehet, ez is egyik oka, hogy szinte nem találkozhatni a mosdatlan beszéd melletti érvekkel. Legföljebb írók, művészek részéről, elsősorban arról, mily mértékben kell vagy lehet a durva szavakat fölhasználni a valóság megjelenítésében. Hiszen jó két évtizede is ekörül kezdődött a téma hullámverése, amikor először szisszent föl a színház közönsége egy-egy nyílt színen elhangzó trágár kifejezés hallatán. Vagy amikor sorra-rendre jelentek meg a modern regények, amelyekben a pőre valóságábrázolás csakhamar megmutatta: manapság már nemigen lelhető olyan szó, vagy kifejezés, amely „nem tűri a nyomdafestéket".

A „szennyes áradat" azonban nem is csupán irodalmi alkotásokban hömpölyög, hanem valamennyiünk körül, az utcán, a villamoson, munkahelyeken és iskolákban, nem beszélve a talponállók, vagy az aluljárók világáról. Tízéves leánykák beszédében oly természetesen helyezkednek el a trágárságok, mintha múlt századi matrózkocsma törzsvendégei társalognának az élet dolgairól.

— Nem véletlenül fogalmaztuk így munkabizottságunk elnevezését —

mondja *dr. Deme László*, aki a Hazafias Népfront Országos Elnökségének beszéd- és magatartáskultúránkat gondozó munkacsoportjában tevékenykedik. — Hiszen voltaképpen a beszédben egymáshoz, illetve a világhoz való viszonyunk tükröződik. A beszéd: *magatartás*, vagyis az érintkezéskultúra egyik formája. A beszéd eldurvulása tehát az emberek magatartásának eldurvulását mutatja. Az, hogy valaki csak azt az egy bizonyos igét használja, egyetlen jelzőt ismer, nem egyszerűen a fület bántja. Hanem világosan jelzi a gondolkodás, a kifejezés silányságát is. Ma már ott tartunk, hogy olyan mértékben megszokottá vált az obszcén szavak, a trágárságok mindennapi használata, hogy sokaknak már szinte föl sem tűnik. Pedig ha eltűrjük és megszokjuk, hogy az utcán, nyilvánosan végezzék az emberek a dolgukat, attól még büdösek lesznek az utcák.

Valóban, sokfelől hallani: világjelenségről van szó, növekszik az erőszak, a durvaság, a nyelvi trágárság. Ám ha így van, akkor sem lehet azt elfogadni és beleltörődni. Éppen ezért a beszéd- és magatartás-kultúránkat gondozó munkacsoport, több más érintett intézménnyel együtt *felhívást* tett közzé. A mértéktartóan megfogalmazott cél: *„vessünk gátat a mindennapi nyelvhasználatunkat egyre gátlástalanabb mértékben elöntő durvaság és trágárság továbbterjedése elé!"*. Hangsúlyozzák, hogy senkinek a magánéletét, vagy az egyéni szokásait nem kívánják korlátozni, ám a durva és trágár kifejezések használata sérti és megbotránkoztatja az akaratlan fültanúkat. S külön kiemelik, hogy mindez mennyire romboló hatással van a felnövekvő nemzedékre.

A felhívásban a tanuló és a dolgozó fiatalokhoz, a jóérzésű felnőttekhez, a művészeti szakmai szervezetekhez, s hangsúlyosan a nagy tömeghatású hírközlő eszközökhöz fordultak. A magyar nyelv hete alkalmából többhelyütt megjelent közleményt külön is elküldték vagy egy tucat helyre, minisztériumokhoz, szövetségekhez (például az írókéhoz, meg az újságírókéhoz), ahol bizonyára egyetértő bólogatás fogadta a szépen fogalmazott levelet. Ám *válasz mind ez idáig egyedül a Honvédelmi Minisztériumból érkezett!*

Szenvedélyes hangú vitában szokás a hírközlést túlértékelni, vagy éppenséggel alábecsülni. Ám kétségtelen tény, hogy a rádióban-televízióban elhangzottak vagy látottak, illetve az újságokban megjelentek sokszor döbbenetes hatást váltanak ki. Amikor a trapper farmer hirdetése elkezdődött, a fölemelt hüvelykujjal jelzett márka neve szinte azonnal elterjedt a diákok között, mégpedig a legrosszabb osztályzat, az egyes jelölésére. Vagy egy tévésorozat jellegzetes szóhasználata napok alatt a köznyelv részévé válhat. Ugyanakkor már olyan javaslatot is lehetett hallani, hogy tiltsák be a krimiket, mert azok ártalmas példáikkal csak ötletet adnak, s azért növekszik a bűnözés. Nyilvánvalóan a szélsőséges vélemények csupán arra valók, hogy a határokat jelezzék. Ám e végpontok között a többség véleményét, szándékát vagy éppenséggel az érzelmeit pontosan fogalmazta meg a felhívás.

„Nem boszorkányüldözést kívánunk kezdeményezni. De annyi esélyt és jogot mindenesetre kérünk a drasztikus, ízléstelen és fantáziátlan nyelvhasználati mód ellen védekezni kívánóknak, amennyit ennek rossz- vagy akár jóhiszemű terjesztői a maguk számára természetesnek tartanak.

Meggyőződésünk, hogy ezzel a kívánsággal a hangos kisebbségnél jóval népesebb — csak hallgatásra kényszerített — jóízlésű többség véleményét és igényét fejezzük ki."

Deme László, a jól ismert nyelvész még találó javaslattal is kiegészíti ezt:

— Nem olyan régen indult meg a nemdohányzók szervezett védekezése a rájuk kényszerített „passzív dohányzás" ellen. Ma egyre több értekezleten nincs dohányzás; munkahelyeken is ki lehet írni — legalább a futó ügyfelek számára —, hogy „Kérjük a dohányzás mellőzését". Nos: nem nevezhetnénk ki a nyilvános helyeket, a tömegszállító járműveket, de akár a munkaszobákat és a műhelyeket is „trágárságmentes területeknek"? Ahol nem a hangosabbak és erőszakosabbak mellett áll az igazság, hanem azok mellett, akik megkövetelik a közízlés tiszteletben tartását.

A népfront beszéd- és magatartás-kultúránkat gondozó munkacsoportja nem azért fordul a legnagyobb figyelemmel a fiatalok felé, mintha a felnőttek körében kevesebb lenne a trágár beszéd. — Az ifjúság a társadalomban betanuló nemzedék — mondja Deme László. — Azt a kultúrát sajátítja el, amelyet maga előtt lát, amelyet megtapasztal. S így felnövekedvén áldozatból maga is vétkessé válik.

A nyelvművelők körében számtalan jelenvaló vitatéma kíséri a trágár beszéd problémáját. A köszönések körüli bonyodalom, a megszólítások zűrzavara, a tegezés-magázás-önözés szövevénye mind egyfajta *változást* jelez. Azt a történelmi átalakulást, amely az elmúlt négy évtized társadalmi változásainak tükre. S ez sokféle bizonytalanságot eredményezett. Többek között régi formák kiüresedését, ám új formáknak csupán még vajúdó bizonytalankodásait. A nyelv, a beszéd az egyik leglátványosabb kifejezője mindennek.

Talán túlságosan sok „polgári csökevényt" sikerült leküzdeni. Mert például a *különbségtevés* nem egyenlő a képmutatással, hangsúlyozza Deme László. S a demokrácia sem az egyenlősdivel.

A rádió „Beszélni nehéz" című műsorában egy félmondat hangzott csak el a durva beszéd ellen. S mégis hamarosan sokfelől érkeztek a jelzések, elsőnek nyíregyházi középiskolásoktól, hogy szívesen felveszik a harcot a szép beszédért. Ám Deme László úgy tartja, nem újabb bizottságok létrehozásával, hanem a meglevő közösségekben folytatott munkával lehet eredményeket elérni. Nem új szempontokra van szükség, hanem a meglevők érvényesítésére, hogy a beszéd kultúrája, vagyis a magatartás-kultúra igényesebb formái törjenek utat maguknak. A társadalomnak nagy szüksége van erre, nemkülönben az egyes embernek, ha fölfelé és előrefelé kíván haladni.

H. J.

MÉLTÓAN AZ ÉVFORDULÓHOZ

Négy éve alakult meg az Orosházi Üveggyár MSZBT-tagcsoportjának Moszkva Rádió Baráti Klubja. A közelmúltban ünnepi klubfoglalkozáson két jeles évfordulóra emlékeztek az orosháziak. Varga Sándor, a HNF városi titkára mondott ünnepi beszédet, majd a Moszkva Rádió élő adását hallgatták meg a klubtagok. A hírek után baráti üdvözletüket, szívélyes köszöntésüket nyújtották át a Moszkva Rádió munkatársai a tőlük több ezer kilométerre ünneplő barátoknak, az orosháziaknak. A klubfoglalkozás a felszabadulás eseményeit bemutató filmek vetítésével fejeződött be.

A magyar nyelv és hangzása Budapesten

Az 1873. évben az addig külön Pestből, Budából és Óbudából eggyé szervezett Budapestnek, Magyarország fővárosának nyelvi hagyományai nem mélyek. A középkorban Pesten, Budán a lakosság túlnyomóan magyar volt és a mai Óbuda helyén levő faluban csak magyarok éltek. Ez nagyjából így maradt az 1547. évi török összeírás szerint a XVI. század közepéig, attól kezdve a magyar lakosság és a magyarul beszélők száma fokozatosan csökkent, a XVII. század folyamán pedig minimálisra olvadt. A két város megcsappant lakosságát főleg törökök, cigányok, néhány zsidó kereskedő és egyéb nemzetiségű kisiparosok, mesteremberek töltötték fel, a mai Aquincum-Óbuda térségből a magyarok elvándoroltak, a terület sokáig lakatlanná vált.

A török hódoltsági korszak után igen lassan indult meg ezen helységek újbóli benépesülése, főleg német nemzetiségű, illetve anyanyelvű lakossággal. Az újonnan érkezett és az esetleg megmaradt magyarok arányszáma Pesten 1725-ben alig érte el a 20 százalékot. Ez lehetett a helyzet Budán is, az Óbuda-környékre viszont csak németek költöztek be. A két városban a magyar színjátszás csak a század végén indult meg vontatva.

Pesten 1850-ben, tehát közvetlen azután, hogy a reformkorszakban Pest a politikai és irodalmi élet központjává lépett elő és Kossuth az általa szerkesztett Pesti Hírlapban szinte a semmiből teremtette meg a magyar nyelvű publicisztikát a kor viszonyaihoz mérten ‚modern' magyar köznyelvi stílusban, — a magyar anyanyelvűek száma még mindig csak 36 százalék, de ezekhez már hozzá kell számítani a nem magyar anyanyelvű, de magyarul is beszélni tudó pestieket. Abszolút többséget a magyar anyanyelvűek száma 58 százalékkal csak 1880-ban ér el Budapesten; ugyanekkor összesen 70 százalék ért és beszél magyarul a fővárosban.

Ez a küzdelmes, de rohamos fejlődés létrehozott egy olyan magyar nyelvet, ami annak előtte nem volt soha. A XIX. század folyamán a nyelvújítással is bőven támogatva főleg Pesten, majd Budapesten kialakult a nemzeti *köznyelv*. Amíg ez nem volt, addig a magyar anyanyelvűek kivétel nélkül tájnyelven, sőt nyelvjárási nyelven beszéltek, ki-ki a magáét attól függően, hogy honnan jött. A köznyelv fokozatosan a tájnyelvek fölébe került, mint minden magyar anyanyelvén beszélő *közös nemzeti nyelve*.

Az új nyelv kezdetben elég gyatra volt. Hangzása és hibákkal terhelt mondatszerkesztése a magyar nyelv egyik legnagyobb művészét, a Pestre-Budapestre költözött Arany Jánost arra kényszerítette, hogy fülét dugja be, hallva a pestiek magyar beszédét. A budapesti színházakban sem volt sok-

kal kedvezőbb a helyzet; kifejlődött valami furcsa patetikus, szélső dinamikájú, affektált-modoros előadói stílus. Szinte kötelező rögeszmévé vált, hogy drámai műfajok és versek előadásánál nem lehet a nyelv normatív beszédhangzásával megszólalni.

Míg Párizsban, Londonban, spanyol, német, olasz stb. városokban a nemzeti köznyelv és az irodalmi nyelv évszázados eleven hagyományok megszakítatlan folytonosságával érte el a mindenki számára magától értődő nemzeti tökéletességét, a kései születésű és zsenge korú magyar köznyelvnek a fordítás-nyelvűség terhével kellett megküzdeni. Ezt úgy értjük, hogy a városi léthez tartozó ipar, mesterségek, magasabb művelődés, kereskedelem nyelve elsősorban Budapesten, de sok vidéki városban is kezdetben főleg német, kisebb részben olasz, francia, latin stb. volt. Amit az élet ezen területein ilyen szempontból csiszolatlan magyar nyelvvel kifejezni nem lehetett, azt lefordították más nyelvből nyersen, egy másik nyelvi rendszer gondolkodásmódjával. A más nyelvből való fordítás már csupán azért is elkerülhetetlen volt, mert a magyar köznyelv kialakításában magyarul utóbb megtanult, de nem magyar anyanyelvű beszélők széles tömegei is részt vettek. Viszont a magyar anyanyelvűek a német többségű városokban a német úgy-ahogy való megtanulására kényszerültek; kialakult a mindennapi életben a többnyelvű gyakorlat. A nyelvkeveredés évszázadokra kihatóan tehertétele volt a történelmi szükségszerűséggel megjelenő magyar köznyelv fejlődésének. A köznyelv összeállása nemcsak Pest-Budán majd Budapesten, hanem Magyarország más városaiban is megkezdődött a múlt században, de az új magyar nyelv sajátosságai zömmel a fővárosban alakultak ki.

Hogy kezdetben milyen lehetett az átlagos hangzása a kiskorú köznyelvnek Budapesten, arra nem teljes megbízhatósággal csak következtetni tudunk, mert a hangrögzítés Edison fonográftalálmánya óta létezik. Az első fonográfkészülék meglepően korán, már 1879-ben itt van Budapesten, tudományos előadás keretében bemutatják, de még évtizedekig senki sem gondolta meg, hogy a beszélt nyelv hangzását hasznos lenne rögzíteni a későbbi korok számára.

A mondatszerkesztést, a szóállomány alakulását, stílust és még más egyebeket az írott nyelv viszont megőrzi. Az alább következőkben bemutatunk egy napi hírközlést a múlt század végéről; a hírlapírásnak ez a rovata akkor és ma is a legköznyelvibb közlés magától értődő helye a napilapban, a tudósító a napi hírekben mindenkihez szól, aki magyarul írni-olvasni tud:

„A fiumei kikötő kiegészítése tárgyában összehivott enquete, mint lapunknak távirják, ma délelőtt tartott ülésében a közlekedésügyi minisztérium részéről feltett kérdések megvitatására bocsátkozott. Azon kérdésben, hogy a további építkezéseknél a jelen rendszer megtartassék-e, vagy pedig azon változás történjék: egyhangulag abban történt megállapodás, hogy a tett tapasztalás után az eddigi rendszer fentartandó. Erre vonatkozó netáni részletes kérdések feletti véleményadás egy albizottságra bizatott. A második kérdés a nagy hullámgát további meghosszabbítására és ennek irányára vonatkozik. A meghosszabbítás szüksége általánosan elismertetett. Hasonlóképp egyhangúlag kimondatott, hogy a hullámgát mily irányba való folytatása felett különféle nézetek merültek fel, melyek sok tekintetben tanulságos eszmecserét idéztek elő a szaktengerészek és mérnökök között. Ennek helyes megoldása levén az értekezlet egyik legfőbb és legfontosabb feladata, a felmerült eltérések kiegészítésére ma délután bizottsági tárgyalásra gyültek az enquete tagjai." (Pesti Napló 1884. febr. 27.)

A példának kiválasztott 100 éves köznyelvi szöveg az akkori átlagot mutatja; ennél hibásabb, magyartalanabb, de másrészt jóval helyesebb, sőt majdnem kifogástalan szövegek is kerülnek. Sajnos, ‚hangzása' még ma is nagyon ismerősnek ‚cseng'. A *„megvitatására bocsátkozott"*, *„abban történt megállapodás"*, *„kérdések feletti véleményadás"* németből fordítások, szenvedő szerkezetek (*„jelen rendszer megtartassék-e"*; *„általánosan elismertetett"* stb.), egyéb germanizmusok máig sem vesztek ki a budapesti és a budapesti kisugárzású nyelvhasználatból. Fenyegető gyakorisággal találkozunk velük: „Zánkán, a balatoni Úttörővárosban 1984. június 17—25. között kerülnek megrendezésre a XX. nyári úttörő-olimpia országos döntői." (Magyar Ifjúság egyik utóbbi számában.) Hasonló frázisok, töltelékszavas szerkezetek a mai köznyelv minden rétegében és változatában makacsul honosak: ‚*annak a véleményének adott kifejezést*'; ‚*támadást intéz*'; ‚*kérdést intéz*' stb. A ‚*bizalmát helyezi valakibe*' német eredetije: ‚*Vertrauen auf jemenden setzen*'. Túlzó használatuk torz mondatokat teremthetnek: *„Az állam képvásárlásokkal nyúljon a művészet hóna alá."* (Napi sajtóból.)

Tipikus és máig burjánzó köznyelvi hiba az egyes hangok felesleges nyújtása vagy rövidítése: *kelemes; ellem; iletve; kelet* (mint ige); *eben; okossabb*. Durva támadás a magyar hangrendszer nyelvileg is döntő fontosságú (jelentést megkülönböztető) tartamviszonyai ellen.

A XX. század húszas-harmincas éveiben megjelenik a nyelvművelés. Ennek alanya természetesen a köznyelv; a nyelvjárási beszédben nincsenek gyomlálandó hibák, ezért magától értődő, hogy a beavatkozó nyelvvédelem központja szintén Budapest. Csak példaként említjük, hogy már a kezdet kezdetén a nyelvészek megkísérelték kiirtani a magyar köszönések közül a *kezitcsókolom*-ot és összes változatait. A hadjárat ötven éve tart, teljesen eredménytelenül. Ez a kimúlt osztrák—magyar időkből származó szörnyszülött 1945 után új erőre kapott, terjed, hódít, benyomult a vidéki köznyelvbe, amely régebben sokáig ellenállt egészségesebb nyelvérzékével a kezicsókolomozásnak. A régebbi magyar nyelvben és az irodalmi nyelvben senkinek sem volt rá szüksége, az írók ma is kétes jelentésű illusztrációként használják. Remélhető, hogy idővel teljesen ki fog kopni a gyakorlatból.

Az utóbbi idők legnagyobb magyar nyelvtudósa, Bárczi Géza biztató elismeréssel áll a minden hibája ellenére mégiscsak jó irányban fejlődő budapesti köznyelv mellé 1935-ben: „A testedzés különféle ágazatai nemzetköziek, túlnyomóan angol eredetűek, mi pedig szokásos nemtörődésünkkel szőrostól bőröstül átvettük az angol vagy német—angol műkifejezés-készletet is. Talán egyetlen más téren sem ért el a nyelvtisztogatásra való törekvés olyan rohamos sikert, mint éppen a sportnyelvben. A Nemzeti Sport a helyesnek ítélt új kifejezéseket használta makacs következetességgel, míg csak valódi életre nem tudta kelteni őket. Semmi sem mutatja tehát jobban, hogy milyen fontossága van a napi sajtónak nyelvtisztasági téren." Bárczi példái: *szurkoló; les; edzés; szöglet; ökölvívás; műlesiklás; hókorong* stb.

A budapesti szókészletet Bárczi Géza az argot (más néven: tolvajnyelv, jassznyelv stb.) szempontjából is vizsgálta. Kisebb jelentőségű nyelvi fejlemény. Fő ismérvük, hogy tüneményes gyorsan terjednek, és nagyobb részük ugyanígy nyomtalanul tűnik el. Vannak köztük viszonylag maradandóbbak: *kaja; hóhem; duma; kégli; piál; balhé* és mások, — viszont ma már csaknem teljesen ismeretlenek: *mirikli* (gyöngy); *jájem* vagy *smetesz* (borravaló); *kamilló* (szerető); *simlizni* (megszökni); *pasasér* (tekintély nélküli személy, jelentése kb. mint a mai ‚*pók*'-é). Eredetük a legvegyesebb, szótárazni csak egy részüket szokták. Terjesztőjük általában a világ minden részében az il-

letű ország fővárosa még akkor is, ha történetesen egyik vagy másik szó vidékről származó.

Komolyabb veszélye a jelenlegi szóhasználatnak az összetételekkel jelentkező túlságosan hosszú szavak növekvő gyakorisága: *világűregyezmény, napfénygyógymód; nézőszámemelkedés* stb. Egybeírásuk látványa magyartalan egybenejtésükre serkenti az olvasókat. Ha az Akadémia nem ad ki normatív használatukra szabályozást, és az oktatás nem hajtja végre, rossz vége lesz a dolognak.

Kodály Zoltán és tudóstársainak fellépése a harmincas évek végén „Vessünk gátat kiejtésünk romlásának!" a megrokkant budapesti nyelv-, illetve beszédhangzást a kétségtelenül jobb vidéki köznyelvi beszéddel ellentétezte. A mozgalomnak mutatkozott is valami hasznossága, de az ejtésversenyek nem váltották be a hozzá fűzött reményeket; társadalmi kihatásuk csekély. A legtorzabb intonálási hibák ma is változatlanul jellemzői az átlagos budapesti beszédhangzásnak. A jelzett szó oktalan hangsúlyozása a jelzővel szemben: *ez megvalósíthatatlan CÉL* a kissé távolabbi hallgatók számára éppen az ellenkezőjét jelentheti. A magasságvezérlési hibák közül legfeltűnőbb a tagmondatok végének, sőt egyes szókapcsolatok és egyes szavak végének felsiklatása, amikor annak nyelvi szerepe nincsen. Eredmény: kellemetlen, zakatoló beszédhangzás. A négy- illetve ötféle magyar kérdőhanglejtés használata olykor bizonytalan, és terjedőben van a kérdő hanglejtés magassági emelkedő-eső mozgása akkor is, amikor nem kérdezni, hanem valamire figyelmeztetni kíván a beszélő.

A hadarás inkább a nagyváros lakójának hibája szokott lenni, a vidékiek közül ma is kevesebben hadarnak. Ezen aránylag könnyű segíteni; mindössze két dolgot kell tudomásul venni: a beszédben még a mondaton belül is kisebb szünetek vannak, illetve kell hogy legyenek — másrészt gondolni kell arra, hogy a magyar beszéd fonetikai szerkezete és minden egyes szótag ép hangoztatásának kötelezősége a percenkénti maximális 250 szótagos iramnál nagyobb sebességet nem enged meg. Igen fejlett beszédtechnikával, átlagosnál szerencsésebb beszédszervvel a legnagyobb sebesség az érthetőség kára nélkül lehet alkalmilag 300 szótag percenkénti előállítása.

A nagyon kevés idő alatt összeállott budapesti köznyelv legnagyobb érdeme, hogy a legkedvezőtlenebb történelmi feltételek ellenére elérte mai fejlettségi fokát. Figyelemmel a mai távközlési eszközökre és azok további fejlődésére, a budapesti köznyelv felelőssége a nemzeti nyelv jövőjét illetően határtalan. A legnagyobb magyar írók és a még sok pótlásra szoruló nyelvtudomány és oktatás idővel segítséget kínál.

Bartók János

LAKÓTERÜLETI KLUB SIKLÓSON

Joggal beszélnek dicsekedve a siklósiak új kezdeményezésükről, a lakóterületi klubról. Az első közös rendezvényünk az 1983-as szilveszter volt. Tulajdonképpen akkor avatták a klubot, amit egy lakóházi pincehelyiségből, nagyrészt társadalmi munkában alakítottak ki. Az elmúlt évben kezdték szervezni a különböző igényeket kielégítő szakköröket, tanfolyamokat, illetve a közös munkákat, s az idén ezt sikerrel folytatják.

Az ajtó nyitva áll

Amikor beléptem a Hazafias Népfront bicskei irodájába, *Kárpáti József* titkár éppen telefonált. Kezével helyet mutatott és türelmesen hallgatta a vonal másik végén szűnni nem akaró szóáradatot. Volt időm szétnézni a virágokkal, kerámiákkal otthonossá tett helyiségben. A dohányzóasztal körül kényelmes fotelek, kellemes meleg, csak a másik szobából áthallatszó írógép kopogása figyelmeztetett arra, hogy tulajdonképpen hivatalos helyiségben várakozom. Kárpáti József mosolygós arccal ígéretet tett a telefonálónak: kivizsgálják a panaszt és reméli sikerül úgy elintézni, hogy elégedettek legyenek vele.

Az egyik környékbeli lakos telefonált, hogy az SZTK rendelőintézet melletti fűszer- és csemegeüzletet az áfész be akarja zárni. Munkaerőhiánnyal küszködnek, nincsen eladójuk, s a legegyszerűbbnek azt tartják, ha a boltot véglegesen megszüntetik. A környéken lakó 1000—1200 ember természetesen tiltakozik. Nem mindegy, hogy a tejet, kenyeret a város központjából kell naponta cipelni, vagy a szomszédban megvehetik. A népfronthoz fordultak gyors segítségért. A népfront valóban hamar intézkedett, mert a tanáccsal jó a kapcsolata, s boltot bezárni csak az egyetértésükkel lehet. Kárpáti József is tagja a tanács végrehajtó bizottságának. A tanácsi tisztségviselők között pedig sok a népfrontaktivista. Egy-egy megbeszélésen, értekezleten mint a tanács képviselői is jelen vannak. Minden közérdekű problémáról tudomást szereznek és a tanács—népfront együttes ezért tud gyorsan és hathatósan intézkedni.

A népfronthoz több lakossági észrevétel érkezik, mint a tanácshoz. A népfrontnál ugyanis nem kell előszobázni, fogadóórára várni; kellemes környezetben, mindig meghallgatják sérelmüket, kérésüket. A sok bejelentés láttán *munkabizottságot* alakítottak, amely a közérdekű panaszokkal és bejelentésekkel foglalkozik. Minden felszólalást, kívánságot, vagy sérelmet feljegyeznek, s megvizsgálják mit lehet tenni, hogyan lehet a kéréseket teljesíteni. A tanács olyan nyomtatványt készíttetett, amelyre felvezetik ki, mikor, milyen ügyben tett észrevételt, milyen intézkedés történt, mi volt rá a válasz. Ez a nyomtatvány mindenki számára hozzáférhető. Kitöltve eljuttathatja akár a tanácshoz, akár a népfronthoz. Ha a népfronthoz személyesen fordulnak, még a nyomtatványt is segítenek kiállítani. Egyetlen bejelentés sem sikkad el, egyetlenegy sem marad megválaszolatlanul, még akkor sem, ha nemet kell mondani, nem teljesíthető amit kértek. Év végén összegezik hány kívánság érkezett és abból mennyit rendeztek, intéztek el

közmegelégedésre. Október hónapban a bicskei népfrontelnökség értékelte a helyi panaszok és bejelentések intézését.

A Tüzép munkájával kapcsolatosan érkezett sok bejelentés. A magánerőből építkezők panaszkodtak, hogy hiánycikk a kisméretű tégla, tetőcserép, tetőléc. Nem megfelelő a fűrészáru választéka és minősége. Például az ablakrámák a helytelen, szakszerűtlen tárolástól eldeformálódtak. A burkolóanyagokban nincs választék. Megbeszélést hívtak össze, amelyen részt vettek a magánerőből építkezők képviselői, a Tüzép vezetői, s a népi ellenőrzési bizottság képviselője. Nagyon sok problémát soroltak fel, amelyekből sajnos nem lehetett mindent orvosolni. Megállapodtak abban, hogy a magánerős építkezők jóval az építkezés megkezdése *előtt* már előszerződést kötnek a Tüzéppel azokra az árukra, amelyekre szükségük lesz. Ha a Tüzép tudja előre, milyen kereslet várható, folyamatosabban, zavartalanabbul szállít. Az építkezőknek nem kell messzire utazniuk anyagokért, nem drágul a szállítással az építkezés, s nem lesz minden új házban egyforma a csempe.

Két nyugdíjas napközi otthon, s nyugdíjas klub is van Bicskén. Sokat és szívesen foglalkoznak a nyugdíjasokkal. Ők kérték, hogy Újtelepen, ahol a hőerőmű az idén adott át hatvan új lakást, legyen autóbuszjárat, hiszen a terület lakóinak száma jelentősen megnövekedett. A Volán vállalat felmérést készített, megéri-e az útvonalat meghosszabbítani. Úgy döntöttek teljesítik a kérést. Megindult a járat, gyors és kényelmes az összeköttetés Kertváros, Bicske központja és Újtelep között. A nyugdíjas klub kérése tehát teljesült.

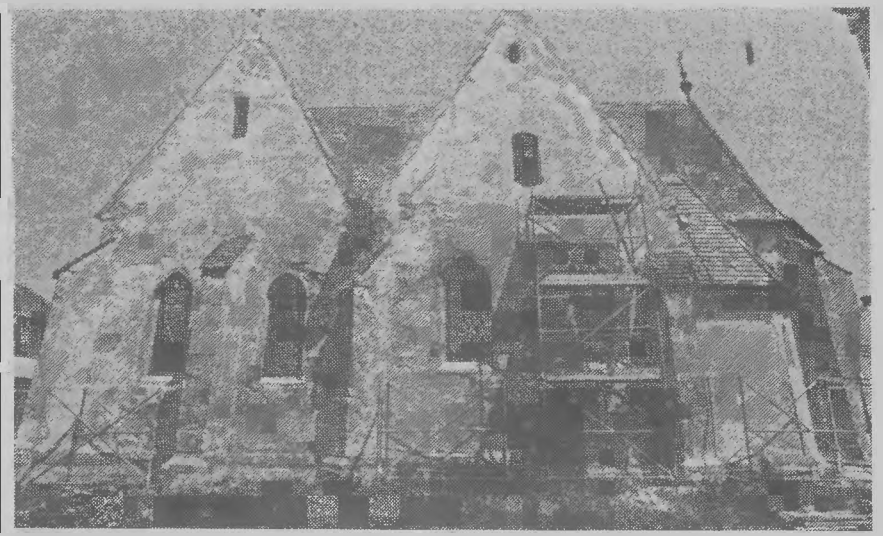

Ráckevén a közel ötszáz éves szerb templom melléképületeit a helyi népfront aktivisták kezdeményezésére társadalmi munkával hozták rendbe. A templom épületét most már az Országos Műemléki Felügyelőség kezdi renoválni. (Dudás Zoltán felv.)

Az idős korúak jelezték azt is, hogy a nemrégiben elkészült Kossuth téri parkban késik a közvilágítás bevezetése. Alkonyat után nem látják jól az utakat, csetlenek-botlanak s a rossz szándékú elemeknek is jó búvóhelyet kínál a sötét park. Ez már anyagi következményekkel járó kérés volt. A népfront a villanyszerelő-ipari vállalat segítségét kérte és megállapodtak abban, hogy társadalmi munkában végzik el a közvilágítás bevezetését. Az árkok ásását a népfront mozgósításában végezték, az oszlopokat a villanyszerelő-ipari vállalat adta és az ő brigádjai kötötték be az áramot.

Panasz érkezett, hogy az ABC-áruházban a munkaszüneti napok előtt a reggeli órákban nincs tej és kenyér. Ha valaki Újtelepről érkezett vásárolni, nem tudott mindent egy helyen beszerezni. A vásárlók könyve már telve volt ezzel a bejegyzéssel, amikor a népfront kezébe vette az ügyet. Kiderült, hogy csupán *rendelési* problémák okozták az időleges hiányokat. A népfront vezetői megbeszélték az ABC-áruház vezetőivel, hogyan lehet módosítani a megrendeléseket és azóta folyamatos az ellátás, nincs panasz.

Bicske egy részén az úgynevezett Pérón cigányok laknak. Ennek a telepnek a felszámolása folyamatos. Már sok cigánycsalád elköltözött onnan, mert akit a tanács és a népfront érdemesnek talál, és részt vett előtakarékosságban is, azt telekhez juttatja, amelyen korszerű otthont építenek maguknak. A népfrontnak van egy öttagú cigánybizottsága. Ez segít minden, a cigányságot érintő témában. Többek között javasolják, hogy kit juttassanak telekhez. A cigányok egy része azonban egyéni panaszával is megkeresi a népfrontot.

Bizony akad szomszédháború is, amikor valamilyen csekély dolgon összevesznek az egymás mellett élők és kész az örök harag, perlekedés. Felkeresik a népfrontot, hogy tegyen igazságot. Először természetesen megpróbálják kibékíteni őket, előfordul, hogy eredménytelenül. Ügyük akkor a tanácshoz vagy a bírósághoz kerül, fizetik a szabálysértést, vagy a perköltségeket. Régebben volt a bicskei népfrontbizottságnak egy rendszeresen viszszatérő pereskedője. Egyszer azzal állt elő, hogy csökkentsék az ő szemétszállítási díját, mert kevés a jövedelme. Akkor kérdezték meg, hogy az évek óta tartó pereskedésre telik? Többször nem jelentkezett.

Egy bejelentő annak engedélyezését kérte, hogy a háza előtt álló fát kivághassa, mert annak a gyökere felnyomja a lakás parkettáját. Az ügy a tanács műszaki osztályához került, ahol megállapították, hogy a parketta nem a fa gyökerétől emelkedik, nem tesz kárt az épületben. A fa maradt.

Sok példát lehetne még felsorolni, hogy mivel fordulnak a népfronthoz. Közérdekű, egyéni, teljesíthető vagy teljesíthetetlen kérésekkel. A fontos, hogy bizalommal jönnek. Levélben, telefonon vagy személyesen keresik meg ügyes-bajos dolgaikkal. A népfronttól várják a megoldást, segítséget. A népfront pedig nagyon fontosnak tartja, hogy a lakóhelyi demokrácia élő valóság legyen. Ezért *az ajtó nyitva áll.* Sajnos nem mindig. Igaz, hogy Bicske 1984. január elsejétől városi jogú nagyközség, de a népfront adminisztrátora csak határás lehet, s ha a titkárnak mondjuk délután két órától megbeszélése van a tanácsnál, akkor a bejelentő már zárt ajtókat talál. Ezért helyesebb, ha így írom: az ajtó minden munkanapon nyolc órától délután két óráig nyitva áll.

Czeglédy Lenke

A mai Budapest — fényképeken

Ígéretes akciónak látszik az a népfrontfelhívás: *örökítsük meg a mai, 40 éve fölszabadult Magyarország képét az utókor számára.* A lokálpatriotizmus — meg nyilván a manapság olyannyira erősödő történelmi érdeklődés — néha nem is remélt lelkesedést tud ébreszteni, eddig talán csak csondben munkálkodókat képes bevonni a közös munkába, és ezért természetes, hogy nagyszerű eredményekkel jelentkezik a szűkebb-tágabb nyilvánosság előtt. Csak példaképpen: a tv-nézők milliói már a nyáron láthatták *Csávoly* község házait, házsorait, utcáit — fényképeken ...

Bár a felhívás számolt azzal, hogy ilyesmi nagyobb településeken aligha (vagy hosszú idő alatt és nagyon nehezen) valósítható meg, az ország legnagyobb városának, *Budapestnek népfrontbizottsága* mégsem vetette el eleve a bekapcsolódást. Alig múlt el a „nyári szünet", *honismereti bizottsága* máris napirendre tűzte, hogy megvizsgálja a fényképezési akció fővárosi *lehetőségeit.* A kellő megfontoltság teljesen jogos. Mert ha már egy nagyobb városnak is hatszor meg kell gondolnia, belevágjon-e egy ilyen munkába, akkor Budapestnek hatvanhatszor, hogy siker helyett ne kudarccal végződjék az akció. A főváros ugyanis ilyen szempontból is „feldolgozottabb", a fényképek várható óriási tömege nem hat lelkesítőleg, az utcák, utak 20—30 százalékának fényképezése — elhelyezkedésük és terjedelmük miatt — technikailag szinte lehetetlen. Ki látott azonban már olyan honismereti bizottságot, amely — még oly nagy akadályokat is látva-hallva — reménytelennek ítélné a helyzetet, és első szóra (vagy még előtte) ki akarna maradni egy ilyen akcióból?!

Hiába fogalmazta *Gerelyes Ede*, a bizottság elnöke nagyon is indokolt óvatossággal mondanivalóját, benne javaslatait, a tagok lelkesedése, szinte csak ez utóbbiakra figyelve, mindenképpen az akcióba való bekapcsolódás módozatait kereste-kutatta. Idáig teljesen helyi ügy lenne, mit is csinálnak majd a budapestiek, de a vitában elhangzottak olyan megjegyzések is, amelyeket talán a legkisebb községben is hasznosíthatnak, és ezért nagyobb nyilvánosságot érdemelnek.

Az természetes, hogy egy ilyen felhíváshoz való csatlakozás *nem kötelező* — hangsúlyozta az elnök, és arra intett, hogy minden kerület népfrontbizottsága maga mérje föl, megleszn-ek-e a személyi és anyagi feltételek, valamint a szívós munkához elengedhetetlen elkötelezettség. A kijelentést senki sem vitatta, de ki is mondták: *nagy kár lenne, ha egyetlen kerület is kimaradna.* Csak valahogy rendet kellene teremteni. Mert igaz, hogy minden részletet nem érdemes lefotózni, de hogy néz ki majd az összegyűlt

anyag, ha az egyik kerület mégis ezt csinálja, a másik meg nem. Nem mutatja Budapest *igazi* képét, ha az egyik kerületnek szinte teljes lesz a fényképanyaga, a másik pedig talán bele sem kapcsolódik az akcióba. 16 kerületben működnek honismereti körök, a művelődési házakban és az üzemekben is találhatók fotós szakkörök, meg aztán ott vannak az iskolák — meg lehet mindenütt találni azokat, akik szívesen részt vennének ebben a munkában. *Ne maradjon ki egyetlen kerület se!* Ez lett a későbbi vita alaphangulata, amit csak erősítettek azok a bejelentések, hogy például a XIII. kerület már megegyezett az Ofotérttel (ott van a központja...), hogy bizonyos számú képet elkészít, Sashalmon pedig az iskoláknak, üzemeknek már kijelölték a lefényképezendő utcákat, s az Aurus gyár fotósai azóta működésbe is léptek. (A múzeumi szakember fontos közbevetése: a ma annyira kedvelt színes képek nem bírják a hosszabb ideig tartó közgyűjteményi őrzést!)

Meggyőző volt az az elnöki tanács, hogy az archívumokat ezúttal ne bolygassák. Azok régi képeket őriznek, márpedig most a *mai* Magyarország megörökítése a cél. (A Buváti annak idején gondosan lefényképezett mindent, ami az építés során eltűnt, de ez a *múlt*, a *mai* éppen ennek a helyén van.) Az lenne a célravezető módszer, ha először megkeresnék, milyen képek találhatók a mai építményekről, s *az akció a hiányok pótlására irányulna.*

Ebből is következik, hogy nem a belterületek fényképezése a legfontosabb — készült azokról sok szép kép —, inkább az ilyen szempontból elhanyagolt *peremkerületeké.* Ezt kívánja a kozmetikázás nélküli igazság, s emellett az arány is helyreállna, sőt a fejlődés dokumentálása is hitelesebb lenne.

Fontos feladat a kész vagy alakulóban levő *új városközpontok* megörökítése, hiszen ez mutatná igazán, hogyan alakul a modern város — és hogy hol tartottunk 1985-ben.

Azt gondolom, vidéken is alaposan meggondolandó az *új lakónegyedek* fényképezése. Budapesten különösen, hiszen — mint elhangzott — a fővárosban jószerivel mintegy 8-féle háztípust építettek ezeken a telepeken, s ha mindent lefényképeznének, utódaink — márpedig tulajdonképpen nekik szól az akció — akár ezerszer láthatnák ugyanazt a képet.

Érdemes lenne lefényképezni a *főútvonalak* mai állapotát. Mennyire megváltozott néhány évtized alatt a képük, és mennyit változnak majd még! Új utak, felüljárók tucatja épült. Hadd lássák később, mire jutottunk 40 év alatt!

Semmiképpen sem lenne szabad elhanyagolni a *történeti városrészeket.* Különösen azon a tájon, ahol a fejlesztési tervek — ha nem is holnap — netán felfalják majd őket. Keresse meg minden kerület a jellegzetes részleteket, az esztétikai értékeket, s bizonyára siker koronázza a munkát, ha a részt vevők mindent figyelemre méltatnak, *amit a közvélemény megörökítendőnek tart.*

Legnagyobb sikere talán annak a javaslatnak volt: *készítsék el Budapest látképét.* (Másutt sem elvetendő téma!...) Nem kevés helyen emelkedő irdatlan magas házak tetejéről vagy templomtornyokból nagyszerűen rajzolódik ki a városrész képe. Valaki még helikoptert is emlegetett .. (Feltehető, hogy ilyen képek készítéséhez engedélyek is szükségesek, még egyházaik is — nem szabad megfeledkezni róla!) Sok helyütt valóban fontosak az egyes házak, jellegzetesek egyes házsorok, megörökítésre — akár az apró részletekig — mindenképpen érdemesek, de Budapesten, ebben a világvárosban a *városképi* felvételek talán jobban érzékeltetik, hogyan festett

fővárosunk a rombadőlés után 40 évvel. Vagy legalábbis másképpen, és ez a „másképpen" már elég indok a javaslat támogatására.

Persze hogy ezúttal is fölmerült a nagy kérdés: *miből, milyen anyagi alapja van (lesz) az akciónak?* Ilyesmit — hangzott a határozott kijelentés — nem lehet társadalmi munkában csinálni, a népfrontnak pedig köztudomásúan nincs mindenre pénze. (Bár nem ugyanarról van szó, jelzésképpen Gerelyes Ede megemlítette, hogy a Ráday Mihály vezette városvédő mozgalomban egyetlen házról, nyilván annak minden értékes, érdekes részéről hatalmas kötegnyi fénykép készült — 6000 forintért...) Természetsen nem munkadíjról, hanem az anyag áráról, a filmek előhívásáról és a készítendő képek áráról van szó. A bizottság elnöke — egyáltalában nem „leszerelési" szándékkal, csak hogy a kérdés jogosságát és fontosságát aláhúzza — némi derültség közepette mesélte, hogy próbált valamiféle számítást készíteni, de kis számológépe elkezdett billegni: a sok nulla nem fért el rajta... Nem közömbös például, vajon csak ún. csíkmásolatot kell-e leadni vagy levelezőlap nagyságú képeket, hiszen ez utóbbi akár tízszeresére emelheti a költségeket.

Derzsi Ottó, a budapesti népfrontbizottság munkatársa adott feleletet, fejtette ki ésszerű javaslatát — és nyugtatta meg a kedélyeket. *A fővárosi tanács anyagilag is támogatja az akciót*, ezért az igényeket kellene mielőbb összegezni. A jó, szervezés, amelyet még ebben az évben el akarnak végezni, azt kívánja, hogy a kerületek minél hamarabb nyilatkozzanak. Annyi pénze azonban minden kerületi népfrontbizottságnak van, hogy *legalább két tekercs filmet* vegyen, márpedig némi ügyességgel akár 80 felvételt is lehet készíteni velük, s — mondjuk — 100 év múlva ez is nagy érték lesz. A bizottság végül is ezt egyik megoldásnak elfogadta, s akkor egyetlen kerület sem marad majd ki.

Ha aztán véglegessé válik, hogy egy-egy kerület mennyi anyagi támogatást kér és kap, megkezdődhet a munka szervezése, elsősorban a *fotósok összegyűjtése*. Mint minden népfrontos akciónál, itt sem lenne szabad megfeledkezni azokról, akik — mint már említettük — valóban csak szórakozásból, érdeklődésből, városrészük (netán szülőföldjük!) szeretetéből — ha nem is szervezetten — sok olyan felvételt készítettek már, amelyek nagyon is jól szolgálják az akció célját, sőt valószínűleg hajlandók lesznek a további munkára is. Bizonyára minden kerületben vannak ilyenek, és az is bizonyos, hogy nem nagy győzködés kell „mozgósításukhoz".

S talán az sem csupán hiú remény, hogy éppen *ez* az akció lehel majd életet megszűnt vagy még csak szétesőben levő kerületi honismereti bizottságokba. Mert — sajnos — ilyenek is vannak.

Szinte csak úgy mellékesen hangzott el, de megfontolandó ötlet — s talán anyagilag is bírná az akció..., hogy *pályadíjakat* tűzzenek ki a legjobb munkát végzett kerületeknek — vagy egyéneknek. Nemcsak a képek minőségét, hanem a válogatást, a kerületre jellemző összkép szerkesztését is figyelembe kellene venni. (Persze a pályadíjakat az anyagi lehetőségekhez mérten és a nemes ügyhöz méltó szerénységgel kellene megállapítani...)

Különben más összefüggésben és más területen szerzett tapasztalat, hogy nem is annyira a pályadíj lelkesíti a fotográfusokat sem, sokkal inkább az, hogy ha felvételük valamiképpen nyilvánosságra kerül, a nevük ott legyen az alkotás mellett. Semmiképpen sem elítélendő emberi magatartás ez, még csak nem is „érthető", hanem — úgy véljük — természetes. (Elég baj az, hogy köztéri szobrainkról és egyéb alkotásainkról „szerzőjét" és „címét" ott helyben, amikor gyönyörködünk bennük, ugyancsak ritkán találjuk meg.

Legföljebb művészettörténeti könyvekben bukkanunk rájuk: „Hiszen ez áll ott a... téren!" Egy másik művészi alkotás, a vers csak durva nyomdai hiba miatt jelenhetnék meg a költő neve és a vers címe nélkül...) A megbeszélésen elhangzottakból úgy látszik, erre is lesz mód: nem egy fölszólaló jelezte, hogy kerületében kiállítás(ok)ra készülnek, amelyeken természetesen sok-sok képet kívánnak majd fölhasználni.

Egy bizonyos: a budapesti honismereti bizottság nem vetette el a fényképezési akcióban való részvételt, és úgy tetszik, megtalálta a reális lehetőségeket, hogy — ha nem is úgy, mint egy kis település — hozzájáruljon annak bemutatásához, milyen volt Magyarország a felszabadulás 40. évfordulóján.

Enélkül — akármilyen nehézségekkel is kell szembenéznie — nem lenne teljes — és valódi — a kép. **K. S.**

A pécsi »blanketta-olvasók«

Ki olvas végig egy űrlapot — ha úgy tetszik: *blankettát* —, amit elé tesznek vásárláskor vagy valamilyen szolgáltatás igénybe vétele alkalmával? Józserivel senki, hiszen egy-egy ilyen blankettán van vagy (kedvező esetben) tíz-tizenöt feltétel, megannyi bekezdés az „ügyfél" és a vállalat jogairól és kötelességeiről. S hogy van — azt rendszerint akkor kénytelen tudomásul venni a jóhiszemű állampolgár, amikor valami „baj van a kréta körül", azaz: nem azt kapta, amit venni akart, nem úgy teljesítették a szolgáltatást, ahogyan ő kérte s ígéretet is kapott rá.

Pécsett az ilyen eseteket vizsgálja — más teendői mellett — a Hazafias Népfront városi bizottsága mellett működő közjogi és szervezési munkabizottság. Ismételten visszatérő témája ez a bizottsági üléseknek, legutóbb ez év októberében tárgyalta meg három, a megyei városban működő, illetve ottani székhelyű vállalat „blankettáit". Korántsem ötletszerűek ezek a vizsgálatok: a bizottság bekér néhányat a sorra kerülő vállalat nyomtatványaiból — szigorúan csakis azokból, amelyek *lakossági szolgáltatásokra* vonatkoznak, tehát bárki kaphat ilyet, amikor igénybe veszi a szolgáltatást. Más szóval: szerződést köt a vállalattal. Csakhogy éppen itt a bökkenő: a legtöbb „ügyfél" nem tudja, hogy az ilyen blanketták aláírásakor jogilag szerződés jön létre, amelynek pontjait ő is köteles megtartani, de — s ezen van a hangsúly — a vállalat is.

„Hangsúlyozni kívánjuk, hogy munkánkkal nem kellemetlenkedni akarunk, elemző vizsgálatunk a fogyasztói érdekvédelmet szem előtt tartva, segítő szándékú" — írja a munkabizottság megbízásából küldött leveleiben *Gergely László* városi népfronttitkár.

Nyolc jogász dolgozik a 13 tagú munkabizottságban, immár negyedik éve.

Az ilyen összetétel mintegy garancia arra, hogy jogi oldalról is alaposan szemügyre veszik a forgalomban levő blanketták, a „laikus" bizottsági tagok pedig hozzátehetik a további észrevételeket az egyszerű „ügyfél", a jogban kevésbé jártas szempontjából. Összeül a munkabizottság, megvitatja tagjainak — olykor egymástól sokban eltérő — véleményét és közös nevezőre jut. Ezt aztán papírra vetik és elküldik az illetékes igazgatónak vagy szövetkezeti elnöknek.

Természetesen a levélben csupán ajánlások vannak. Segítő szándékkal sorolják fel azokat a hiányosságokat, amelyeket az eddigi gyakorlatban — hiszen az űrlapok azt mutatják meg — tapasztalhatók. A többi az érintett vállalatokon, azok vezetőin múlik. De az is, hogy milyen kapcsolatot tudnak kialakítani a helybeliekkel, a vásárlókkal, a szalgáltatásokat igénybe vevőkkel. Mert azért az is igaz, hogy a jó blanketták még nem feltétlenül jelentenek jó munkát is, ám a rossz, idejétmúlt nyomtatványok mellett is lehet — bár némileg nehezebb — jól dolgozni.

Hogy mennyire nem „kákán csomót keresni" akar a munkabizottság, arra jó példa a Pécsi Vízmű esete. A nyomtatványokat innen is bekérték, alaposan megvizsgálták, az ülésen megtárgyalták. Egybehangzó volt a bizottság tagjainak véleménye: a szolgáltatási tevékenység során használt blanketták „szövege a vonatkozó jogszabályokkal összhangban van, igen rugalmas és a lakossági kívánalmakhoz idomuló vállalati magatartást mutatnak". Ezért a munkabizottság javasolta, hogy mindezt a HNF városi bizottsága elismerőleg tudassa a Pécsi Vízmű kollektívájával.

Nem egyedülálló az eset a munkabizottság gyakorlatában, bár nem is túlságosan gyakori. Sokkal többször fordul elő az, hogy a munkabizottság olyan nyomtatványokat, űrlapokat kap vizsgálatra, amelyeket még tapasztalt jogásznak is újra el kell olvasnia ahhoz, hogy megértse. Némelyik nyomtatvány — ha érdemes volna múltját nyomozni — legalább félszáz éves „ősökre" tudná visszavezetni családfáját: az egykori m. kir. közigazgatás használt előszeretettel ilyen és hasonló, az egyszerű ember számára érthetetlen űrlapokat.

Egyáltalán nem véletlen tehát az, hogy a HNF pécsi közjogi és szervezési munkabizottsága elővette és állandóan napirendjén tartja a „blanketták" ügyét. Egyrészt a bürokrácia (és édesgyermeke: a bürokrata tolvajnyelv) ellen kíván fellépni, másrészt — ami ettől szinte elválaszthatatlan — *a lakosság érdekeit akarja védeni* az önmagukat „hivatallá" minősítő vállalati bürokráciával szemben.

Ebből pedig néha bonyodalmak származnak. De csakis olyankor, amikor egyes vállalatok vezetői (és jogászai) a „mundér becsületét" látják veszélyben. Ilyen helyeken a visszájáról nézik a munkabizottság segítő szándékát, s ha nem is mondják ki, válaszuk mögött érződik a sértődöttség. Nehéz volna — s a törvények sérelme nélkül nem is lehet — visszautasítani a bírálatot vagy éppen azzal verni vissza, hogy ugyan mi köze a népfrontnak az ilyesmihez.

Lehet viszont köntörfalazni. Többnyire úgy, hogy a bírálatra *hosszú levélben* válaszol az érintett vállalat.

Egyetlen, de jellemző példa. A munkabizottság fél gépelt oldalnyi levelet írt a Baranya megyei Patyolat Vállalat igazgatójának, kérve, hogy „segítő szándékú észrevételeinket szíveskedjék megvizsgáltatni és tájékoztatni arról, hogy azokkal egyetért-e vagy sem. Az elfogadott kifogásoknál szíves-

kedjék közölni azt is, hogy milyen tartalmú változtatást tervez és az mikortól valósul meg." A levélhez csatolt „emlékeztető" — amely az észlelt hibákat sorolja fel — alig több két gépelt oldalnál.

Negyedév sem telt bele, s megérkezett a válasz öt gépelt oldalon. Akadt benne egy-két olyan pont, amelyben egyetértettek a HNF-munkabizottság valóban — mint írták — segítő szándékú észrevételeivel, a legtöbbet azonban inkább megkerülték. Például: kifogásolta a munkabizottság, hogy a vegytisztítás átvételi jegyein gyakran *bekarikázzák a „felelősség nélkül"* kitételt. A válasz: „A felelősség nélküliség bekarikázása nem elfogadott, helytelen átvétel". Hogy ezt az elismerten helytelen gyakorlatot meg akarják-e szüntetni és ha igen, akkor hogyan, milyen intézkedésekkel — arról már nem szól a válaszlevél. Mint ahogyan számos más, a munkabizottság által feltett kérdésre sem ad egyértelmű feleletet.

Más módszert alkalmazott, de az előbbihez hasonló „eredménnyel" a Déldunántúli Tüzelőszer- és Építőanyag-kereskedelmi Vállalat, avagy rövidebb és közismert nevén: a TÜZÉP. Itt a „bizonyítványt magyarázzák" ahelyett, hogy érdemi változtatásokra gondolnának, illetve elfogadnák a munkabizottság javaslatait. Pontosan megtudható a válaszlevélből, hogy mit miért csinálnak úgy, ahogyan teszik, meg az is, hogy melyik nyomtatvány milyen — minisztériumi vagy egyéb — jogszabály, utasítás, rendelkezés alapján íródott. Igaz: a végén hivatkoznak a valódi okra: *kevés az építőanyag*, „a jelenlegi szűkös építőanyag-ipari kapacitás nem teszi lehetővé, hogy a jelenlegi anyagbiztosítási megállapodásunkon változtatást eszközöljünk".

Pedig a pécsi népfront-munkabizottság igen üdvös, közhasznú kezdeményezésének éppen az az egyik fő célja, hogy ott is érvényesüljön a vásárlók — az állampolgárok — érdeke, ahol (sajnos, immár közhellyé vált mondással) ki vannak szolgáltatva a szolgáltatóknak. Vagy akár egyes kereskedelmi ágazatoknak, vállalatoknak.

— „Szeretném leszögezni — írja beszámolójában a munkabizottság elnöke, *dr. Fekete Bálint* —, hogy a helytálló blanketta szerződések, nyomtatványok még nem jelentik azt, hogy a felhasználásukkal folyó mindennapi gyakorlat is megfelel a követelményeknek, a vonatkozó jogi előírásoknak." Hozzátehetjük: a blanketták körüli negatív tapasztalatokból viszont lehet következtetni arra, hogy a mindennapi gyakorlat nem felel meg követelményeknek.

Az eddigiek során — nagy átlagban — a blankettavizsgálatoknak mintegy *fele*, talán nagyobbik fele érte el célját: sikerült megváltoztatni a közönség érdekeit és a jogszabályokat sértő nyomtatványok szövegét. Remélhető, hogy — legalább ennyire — a velük, illetve felhasználásukkal folytatott gyakorlatot is.

Ez év októberében három újabb vállalat — a Baranya megyei Idegenforgalmi Hivatal, a Volán Utazási Iroda és a Temetkezési Vállalat blankettái szerepeltek a munkabizottság napirendjén. Az észrevételeket összegezték, a levelek kimentek a címzettekhez. Most ismét az érintett igazgatókon, vállalati vezetőkön és jogászokon a sor, hogy megszívleljék a jóakaratú és közérdekű tanácsokat, megtegyék a szükséges intézkedéseket.

Először a blanketták terén. De a vásárlók, fogyasztók, szolgáltatásokat igénybe vevők és — ez esetben — társasutak részvevői számára ennél is fontosabb, hogy a vállalatok az észrevételeket magukévá tegyék, s ne csak a betűjét, hanem — elsősorban! — a szellemét. Azt, hogy nem a közönség van a vállalatokért, hanem pontosan fordítva...

V. E.

A keceli példa

A kiskertek jövője

Az idén gyakori beszédtéma volt a zöldségellátás. Ennek egyrészt a kedvezőtlen időjárás, a kései kitavaszodás, másrészt a magas zöldségár volt az oka. Persze a kettő összefügg egymással. Nehezen ért be a termés, kevés áru került a piacra, emiatt felszöktek az árak. De más okok is előidézték a zöldség drágulását. Évről évre szűkül a termőterület, különösen a nagyüzemekben. A zoldségtermesztés nagyon munkaigényes kultúra. A gépek drágák. A termelés nem biztonságos, s ha egy-egy jó esztendő kiváló jövedelmet is biztosít, az évek átlagában a paprikatermelés például nem kifizetődő.

Sok gazdaság úgy vélekedik, hogy „nem éri meg" paprikát termelni, mert ahhoz, hogy jó legyen a termés, öntözni kellene, de a víz drága, s öntözési lehetőség nem mindenütt van. Mindez közrejátszott abban, hogy 1978 óta a 138 ezer hektárról *85 ezer hektárra csökkent a zöldségtermelő terület.* (Paprika szabadföldi termesztése hazánkban ma 5—6 ezer hektáron folyik.)

Elegendő ez? A hivatalos minisztériumi állásfoglalás szerint az igények nem indokolják a szántóföldi zöldség termőfelületének jelentősebb növelését. Hogy a lakosság szükségletét ki tudjuk elégíteni és jusson elegendő exportra is, nincs szükség csak *90—95 ezer hektár nagyüzemi vetésterületre és mintegy 50 ezer hektárnyi kerti termelésre.*

Szükség van viszont a termelésszerkezet további módosítására. A fajtaszerkezet váltás mellett új termelési eljárásokat kellene bevezetni és észszerűbb gazdálkodással olcsóbbá tenni a termelést.

Hazánkban mintegy kétmillió tonnára tehető az évi zöldségtermelés. Ennek felét a nagyüzem termeli meg, a másik felét pedig a kiskert, a háztáji szállítja a piacra. Éppen ezért a legszigorúbb követelmények (a betegséggel szembeni fajták elterjesztése, a nagy termőképesség, a kiváló minőség) a háztáji termelésben is elengedhetetlenek. Érdemi haladás a termelésben és a minőségben csak akkor érhető el, ha a termelők kielégítik a növény vízigényét. Nagyarányú öntözés a nagyüzemekben nem várható, hiszen a meglevő öntözési kapacitást sem tudják kihasználni, így hát arra kell törekedni, hogy a *kertbarátkörök és a háztáji termelők minél nagyobb felületek öntözésére rendezkedjenek be.*

Az ilyen öntözés rendszerint házilag is megoldható. Van hozzá elegendő munkaerő is. Így válik a kiskertek zöldségtermesztése kifizetődővé nagyobb beruházások nélkül. A kertekben termelt zöldség megművelésére, szedésére, szállítására sem kell drága gépeket igénybe venni, megoldható mind-

ez kézierővel. Sőt, továbbmenve, a tárolást és a termelői elsődleges termésfeldolgozást is el lehet végezni a háznál, importgépek használata nélkül.

A háztájin ma már legnagyobbrészt zöldséget termelnek a termelőszövetkezetek tagjai, vállalva a többletmunkát ami ezzel jár. A termelőszövetkezetek mindenütt nagy figyelmet szentelnek a háztáji termelésre, segítik tagjaikat a palántanevelésben, a növényvédőszerek beszerzésében, egyszóval integrálják a termelést.

Mindebből világosan látható, hogy *zöldségtermesztésünk fejlesztését a kiskertekben kell tovább szorgalmaznunk.* Nemcsak a háztáji területeken (ezeknek nagyobb részén a tagság zöldséget termeszt már évek óta, mert kifizetődőbb, mint a takarmánytermelés) hanem *nagyobb figyelmet kell fordítania az illetékeseknek a hobbi-kertekre, a kertbarátkörökre.*

Ma már számos helyen, ahol jól megszervezik a termés átvételét és piacra szállítását, a kertbarátkörök és a hétvégi kis kertek termése jelentősen megjavította az ellátást, leverte az árakat és növelte a választékot. A kistermelők egymással versenyezve azon igyekeznek mindenütt, hogy kiváló árut vigyenek a piacra. A termelési színvonalat azonban még tovább kell és lehet is fokozni, mert erre minden feltétel adva van: ökológiai és technikai egyaránt.

Míg a nagyüzemekben a szántóföldi paprikatermesztés kevés hasznot hajt (vagy egyáltalán semmit, mert rossz esztendőkben veszteséges) addig a kiskertekben termelők megtalálják a számításukat. A felmérések szerint paprikából hektáronként legalább 200 mázsát kellene termelni, hogy hasznot hozzon. Rossz esztendőben, mint amilyen az idei volt, ennek alig több mint a fele terem meg, 110—120 mázsa. Vannak viszont kimagaslóan jó esztendők, amikor 3000—400 mázsa paprikát szüretelnek hektáronként, sőt nem ritka az 500 mázsa termés sem,

Ez az ingadozás bizonytalanná teszi a termelést, ezért határozott sok gazdaság úgy, hogy felhagy a szántóföldi zoldségtermesztéssel. *Marad tehát a háztáji, a hobbi-kert, a kertbarátkör.* Vajon alkalmasak-e ezek a kieső hiány pótlására?

Dr. Gyuró Ferenc professzort, a Kertbarátok és Kistenyésztők Országos Szövetségének elnökét kérdezzük.

Tavaly már a zöldség- és gyümolcstermésnek *több mint a felét a kiskertek szállították piacra* — mondotta. — Egyre nagyobb területen termelnek zöldségféléket a hobbi-kertek, a hétvégi kertek tulajdonosai. Ezáltal jelenetősen kiveszik részüket a helyi ellátásból; a lakosság szükségletének egynegyedét kiskertekből szerzi be, nagyobbrészt a „saját" kertből.

Sok ipari munkásnak van már saját kis hétvégi kertje, az értelmiség nagy része is hasznosan tölti szabad idejét. *Ezek a kertek ellátják a szomszédokat, a rokonokat is friss áruval, de ezenkívül még a helyi piacra is jut a termésükből.* Az iparvidékeken, a gyárakban is árulnak zöldségfélét, Diósgyőrben például bódét állítottak fel a gyárkapun belül. Itt a gyári munkások kertjeinek terméke kerül eladásra. Mindennap hoznak be egy-egy kosár friss árut.

Vannak aztán *kertbarátboltok* is, ezek száma évről évre szaporodik. Ezek a boltok árusítják tagjaik termését. Az ide kerülő árunak szabad piaci ára van, s az árusításért levonnak belőle 25 százalékot, a többit megkapja a termelő. Sokkal jobban jár így, mintha más átvevőhelyre szállítaná, de jobban jár a fogyasztó is, mert nem teszik rá az árura a százszázalékos közvetítői díjat (vagy még az ennél is többet!) s ugyanakkor a zöldség mindig friss

és elsőosztályú. Ez egyébként a termelő érdeke is, mivel így jobb árat kaphat termelvényeiért.

A lakosság jobb ellátását segítené elő, ha a jövőben a kiskertek termését *szervezetten szállítanák piacra*, mert ez nemcsak a választékot bővítené és a minőséget javítaná, hanem az árakat is lenyomná.

A háztáji kertek termését a termelőszövetkezetek értékesítik, a szakcsoportok tagjainak termését az áfészek viszik piacra, mint közvetítők (megemelt áron) de azok a termelők, akik senkihez sem tartoznak (kis kertükben szorgoskodnak és a felesleget bocsátják csak áruba) *közösen tudnak csak hatásosan fellépni saját érdekükben.* Sajnos ez ideig nincs szervezetük, s ez kihatással van a termelésükre. Sok megtermelt áru megy ugyanis veszendőbe, mivel senki sincs, aki összeszedje a szakajtónyi, kosárnyi zöldséget, gyümölcsöt.

— Gondolom, hogy ezen sokat tudna segíteni a Hazafias Népfront — folytatja Gyuró professzor, aki a kérdéssel évek óta foglalkozik. Úgyis, mint a Kertészeti Egyetem tanszékvezető tanára, s úgyis, mint a kertbarátmozgalom úttörője. — Kisebb településeken, de az iparvidékek övezetében is eddig a népfront segítette a kertbarátköröket, klubokat. *Most tovább lehetne lépni.* A kertbarátokat és kisállattenyésztőket bevonták a mozgalomba, most *meg kell őket tanítani gazdaságosan termelni.* És ezt csak úgy lehet, ha összefognának, ha egyesületbe, közösségbe, érdekszervezetbe tömörülnek. Dunakeszin már megalakult egy ilyen tömörülés és Kecelen is összefogtak a kertbarátok.

Az összefogásnak nemcsak az értékesítés terén van nagy szerepe, hanem a termelésben is nagy segítséget jelent, ha együttesen szerzik be a tagok a növényvédőszereket, a magvakat, palántákat. Kecelen is megalakult a zöldség- és virágtermelők egyesülete a megyei szervek támogatásával.

Kecel határában 2500 tő paprikát telepített Árvai József kőműves. A gazdag termést édesapja locsolja, felesége kapálja a fejlődő palántákat. (Dudás Zoltán felv.)

Az egyesület tagjai is közösen szereznek be mindent a termeléshez és az értékesítést is közösen végzik, elárusítóhelyet is létesítenek több helyen. A piacot is felmérik, s azt termelnek, amire szükség van, ami a legkeresettebb. Arról is gondoskodnak, hogy szakember irányítsa a termelést. Eddig a termelőszövetkezetek adtak csak mezőgazdászt a háztáji gazdaságok irányítására, most az új tömörülések lehetővé tennék a kiskerttulajdonosoknak is, hogy szakfelügyelet mellett tevékenykedhessenek.

A keceli példa nagyszerű lehetőséget nyújt arra, hogy a kertbarátkörök, a hobbi-kertek, a hétvégi telkek tulajdonosai szervezetten bekapcsolódhassanak a termelésbe, *s részt vállaljanak* — minél nagyobb részt — *az ország ellátásából.*

Régebben a népfront támogatásával megindult mozgalom csak a szabadidő hasznos eltöltését tűzte ki céljául. Ehhez kapcsolódott később bizonyos természetvédelmi feladat is, de a kertbarátmozgalom ma már ezeken a kereteken átlépve *gazdaságpolitikai irányba halad tovább.* S most elérkezett az idő, amikor a mozgalom továbbfejlesztése az egész társadalmat érintő népfrontos témává vált, mert gazdasági vetületei vannak. Egyformán érdeke tehát a termelőnek és a fogyasztónak, hogy a kiskertek termelése tovább lépve minden igényt ki tudjon elégíteni.

A falvak, városok kerttulajdonosainak tomórítése, a hétvégi kertek termelésének fellendítése olyan népfrontfeladat, amellyel érdemes törődni, mert mindennapi életünk gondjait enyhíti. A keceli összefogás jó példa erre.

(i. s.)

Német tájház Gyönkön

— A tájhoz hozzátartozik az ember is — megismerkedésünk utáni első mondatával az emberföldrajznak ezt a dallamát kottázta le a továbbiakban számomra szavakban *Lackner Aladár* evangélikus lelkész, a Tolna megyei Gyönk német tájházának „megalapítója".

— Tolna megye történetének volt egy 200 éves szakasza, amikor, ha az ember északról, Simontornya felől elindult, egy-két falu után az az érzése támadt, hogy talán nem is Magyarországon jár. Idegen szó ütötte meg a fülét, ismeretlen viseletben jártak az emberek, és szokatlan volt az életvitelük is, amelyik eltért az eddig megszokott magyarlakta területekétől. Ha úgy tetszett Belecskától Zombáig, vagy Nagyszékelytől le egészen Bonyhádig úgy lehetett menni, hogy végig németlakta falukon keresztül ment az ember. Csak arra kellett ügyelni, hogy mindig a dombok között maradjon, mert ezek a németlakta falak a dombok között, a völgyekben húzták meg magukat.

A gyönki evangélikus pap szóbeli összefoglalóját írással egészíti ki,

amikor is elébem teszi az egyház régi anyakönyvének következő bejegyzését: „Minekutána ez a nemes Tolna Vármegye a töröktől elfoglaltatott volna, úgy elpusztula, hogy Nagyszékelyen kívül egész Péter Várallyáig, a mind mondatik Helység nem vala..."

Hogyan is került ide a németség? — tolul a messzebb tájakról ideérkezőnek ajkára a kérdés.

A feleletet Lackner Aladár nemcsak szavakkal adta meg, hanem rövid történeti tanulmányának *(Adalék egy népcsoport történetéhez)* megállapításaival is.

Az imént idézett egyházi anyakönyv lapjaiból az is kitűnik, hogy a törökök által kipusztított tolnai táj lakosainak pótlására III. Károly osztrák császár kéréssel fordult Hessen, Nassau, Bajorország és más német tartományok, „kis"-országok fejedelmeihez, hogy adjanak a puszta térség benépesítéséhez embereket.,

A kérés 1722-ben ment el a német fejedelmekhez. A „címzettek" azonban hallani sem akartak e kérés teljesítéséről. Hiszen féltették egyfelől bevételeiket, másrészt alattvalóiktól sem akartak megválni. Végül is a tekintélyes szomszéd erőteljes kérését sokáig nem lehetett teljesítés nélkül hagyni — ehhez járult még a német tartományokban akkoráhan fennálló feszült társadalmi helyzet.

— A harmincéves háború sok nyomorúságot hagyott maga után Hessenben is — folytatódik szavakkal a történelmi lecke. — A háború okozta károkat nem tudták kiheverni, mert az ősi ellenség, a francia, állandóan nyugtalanította őket. XIV. Lajos francia király csapatai, ha nem is már a reguláris háborúban, de a be-becsapó rablóhadjárataival állandóan zaklatta a hessenieket. Falvakat gyújtottak fel, túszokat cipeltek magukkal. Raboltak, fosztogattak, sarcoltak, amerre csak jártak. Nem lehet csodálni, hogy a népnek elege volt mindenből, s amikor végül is Ernő Lajos hesseni fejedelem beleegyezett az önkéntes alapon történő kitelepülésbe, megindult az új népvándorlás, ezúttal Nyugatról Kelet felé...

Falragaszok százai és agitátorok tucatjai csalogatta a hesseni népet: földi paradicsomba indulnak... Tolna vármegye középső részének új földesura, Merczy gróf megbízottai a Dunán történő utazásról is gondoskodtak, a behajózástól a magyar kikötőkben történő, „új hazá"-ba érkezésig.

— 1723 és 1724 volt a nagy telepítések ideje, amikor százszámra keltek útra a családok. 1725-ben már Tolna vármegyében az alábbi Hessenből települt evangélikus és kisebb részben református gyülekezetek léteznek: Gyönk, Györköny, Varsád, Kalaznó, Majos, Hidas, Cikó, Izmény, Kismányok, Mucsfa, Kéty, Apáti, Kistormás, Felsőnána, Nagyszékely, Hidegkút... — sorolja a gyönki lelkész. — Néhány évtizeddel később ezeknek a falvaknak a kirajzásából újabb települések keletkeztek, többi között az én szülőfalum, Belecska is.

— A Lackner-család ősei is Hessenből települtek ide?

— Nem, az én nagyapám a mai Burgenland területén fekvő Felsőlövőn végezte el az evangélikus tanítóképzőt, és azután került ide olyan tanítónak, aki lelkészi teendőket is el kellett hogy lásson. Ahogyan annak idején mondták: levita-tanító volt. De korán, 35 esztendős korában elhalálozván, három gyermeke közül csak az egyik tudta folytatni a tanítói pályát, a másik két gyermek, így az én apám is, kereskedő lett. Falusi szatócs, ahogyan akkoriban a nép nevezte. Én magam viszont 1958-ban elvégezvén a theológiát, rövid ideig tartó pécsi káplánkodás után visszatértem a szülőföldre

papnak. Előbb Keszőly-Hidegkúton szolgáltam, majd 1974-től Gyönkön vagyok.

— Hogyan került sor ennek a tájháznak a megalapítására? — kérdezem most már a színhelyen, a régi falusi „öreg-sváb" háznál, amit Gyönk 1983. október 3-a óta mondhat a magáénak.

— Egyszerű a válaszom: a Hessenből idekerült ősök, az új hazát alapító családok tiszteletére. Tudniillik, aki az őseit nem becsüli meg, az önmaga sem érdemel mások által megbecsülést. Hiszen még a világhírű német theológus, a hitleri koncentrációs táborokat is megszenvedett Martin Niemüller is felkereste magyarországi látogatása alkalmából az „új-haza"-beli Györkönyt, mivel maga is hesseni lévén, kíváncsi volt: miként élnek itt a több mint kétszáz évvel ezelőtti elszármazottak?

Györkönyt különben Gyönkkel egy fontos irodalomtörténeti személyiség is összeköti: Gyönkönyben született az írói nevén Tolnai Lajosként ismert XIX. századi hírneves realista prózaíró, aki azután Gyönkön kezdte meg középiskolai tanulmányait, majd innen a nagykőrösi gimnáziumba ment, ahol Arany János „tanár úr" kedves tanítványaként szerezte meg szellemi érettségét biztonyító diplomáját.

Közben megtekintjük a régi paraszti házat: a „jó-szobát" (tiszta-szoba), a belső szobát és a lakó-konyhát. Mindenhol korabeli bútorok, használati tárgyak, a szekrényekben, ládákban zsúfolásig telített értékes ruhaneműkkel. Mivel egy-egy plüss ruha például egy jól tejelő tehén árával volt egyenlő.

— Tulajdonképpen amikor még a tájház gondolata még fel sem merült, a feleségem már felfigyelt ennek a tájnak különleges népművészeti értékeire... — mondja Lackner Aladár.

A pedagógus feleség — mint kiderült — magánszorgalomból 1966-ban beiratkozott Szekszárdon egy népi díszítőművészeti tanfolyamra. 1970-ben eredményes vizsgát tett a szaktárgyakból, majd 1982-ben mintagyűjteményt jelentett meg a Tolna megyei svábság népi hímzéseiből. Ebben a nagy alakú, rajzos kiadványban, amelyet a Babits Mihály Megyei Művelődési Központ adott ki, ezeket írta:

„Az első évben Tolna megye népművészetével, hímzéseivel ismerkedtünk. Sárköz, Sióagárd, Kaposmente, a bukovinai székelyek mintakincseit tanultuk, hímeztük. Nagyon örültem a lehetőségnek, hogy új lakóhelyem néprajzát tanulhattam. Szerettem volna Gyönk és környékén élő svábság népművészetéről, hímzéseiről is tudni, de néprajzos előadóink sem ismerték ezt a területet. Senki sem sejtette, hogy volt itt is élő népművészet..."

— A feleségemnek azután 1970-ben a kezébe került egy Murga községbeli hímzett férfiing — mondja a lelkész. — Tanárai, népi díszítőművészeti oktatói *dr. Varga Marianna* és *dr. Németh Pálné* lelkesítették, biztatták: ahol egy van, ott kell lenni többnek is... S ha akadt Murgán, akad még máshol is.

Az a bizonyos murgai férfiing egyenes szabású, vállfoltos, pálhás bevarrott ujjú. Az ing eleje-háta egy kettéhajtott darabból készült. Szélessége 1—1 szél, melyet a nyaknál ráncoltak, s gallérral fogtak össze. S az ing elejére, vállára és kézelőjére került egy kis hímzés.

— A feleségemnek a szépség, a népi értékek iránti kitárulkozása szinte megszégyenített engem... Hogyan nem gondoltam arra, hogy a régi öregektől, akik a második világháború alatti és utáni viharokat megérték és túlélték, és akik még megőrizték nemcsak német tájnyelvüket, de népszokásaikat és népviseleteiket is, ha máshol már nem, a ruhát és testi neműt

a ládafiában, a használati tárgyakat a konyhában, a kamrában, a fészerben, az istállóban, vagy kinn, a szőlőhegyi présházban, miért nem gondoltam előbb arra, hogy ezeket nekem, mint lelkészüknek, kötelességem összegyűjteni és valamiféle közösségi házban szépen-rendre kiállítani?

Az eddig szerény és csöndes, halk szavú, kissé már őszülő, 52 esztendős Lackner Aladár tűzbe jön — vállalja is, de kicsit röstelli is kitárulkozását.

— Amit tettem, kötelességem volt megtennem... — folytatja most már társalgási hangnemben. — A környező, közelebbre-távolabbra eső falvakat rendszeresen járom, „szórványlelkész" lévén. S amikor híre ment gyűjtő-„szenvedélyemnek", mindenütt már várnak, megállítanak, megszólítanak: Tiszteletes úr, van nekem is valami apróságom a gyönki német tájház részére... Ám ez az „apróság" sokszor felbecsülhetetlen értékű népi kincs. Pruszlik, vagy gyermekjáték, múltszázadi gótbetűs parasztkalendárium, vagy egy teljes felszereltségű valamikori házi szövőszék. Kerültek elő a környékről olyan késő-habán tárgyak is, amelyekért a budapesti múzeumok is szívesen versenyeznének...

A tájház kincseinek alapos megtekintése után állunk a gyönki dombok hajlatában, a „nagyfalu" végén, a nyári bíbor-alkonyatban. Lackner Aladár búcsúzóul még valamit szeretne elmondani:

— Én magam német származású vagyok, a feleségem, *Zászkaliczky Márta* természetében a szláv ősök vére dolgozik. Gyermekeink, a 21 esztendős Pál, a 19 éves Mónika, a 16 éves Márta és a 9 éves Eszter már magyarnak születtek. Ám ők is büszkén emlegetik azokat a hesseni ős-alapítókat, pionírokat, akik a török pusztulás után újra hasznossá változtatták ezt az elvadult tájat. És így van itt errefelé mindenki: miközben a jelenben magyarok vagyunk, egyidőben a múlt örökösei is.

— Mi lesz a gyermekeiből?

— A kicsi és a nagyobb iskoláslány még nem döntött. A fiam theológus, s egyben kiváló zeneérzékű ember, aki talán még zeneszerzővé is válhat egykoron. Mónika lányom a Néprajzi Múzeumban dolgozik Budapesten, a textil osztályon. Minden vágya, hogy felvegyék az egyetemre, a néprajz szakra. Az édesanyja „mesterségét" kívánja folytatni, a néprajzi tudományok elsajátításával, kiteljesítésével.

(t. á.)

LAKÓBIZOTTSÁGOK A KÖZÉLETÉRT

Általánosságban elmondható, hogy Pest megyében a lakóbizottságoknak a tanácsi és tömegszervezetekkel jók a kapcsolataik. A lakóbizottságok tagjait félfogadási időn túl is meghallgatják. Minden hónapban megkapják a gyorstájékoztatót. A lakóbizottsági elnöknek a tanácsülésekre meghívót küldenek. Megkérdezik a véleményüket a körzetüket érintő legfontosabb problémákkal kapcsolatban. Azt azonban nem lehet állítani, hogy a tanácstagi csoportok, a HNF területi bizottságainak tagjai, a területi pártalapszervezetek vezetői és a lakóbizottsági elnökök között zökkenőmentes az együttműködés. Sürgető igény, hogy az említettek részére tartsanak megbeszéléseket, ahol kiosztják a feladatokat s elhatárolják a tennivalókat. Több esetben ugyanis, a lakóbizottságok és a tanácstagok munkája fedi egymást.

A fogyasztók tanácsának fogadónapján

Debrecenben, a Péterfia utcán, közvetlenül a Nagytemplom és az ősi kollégium háta mögött, a megyei népfrontbizottság tanácskozó termében minden csütörtökön délután fogadónapot tart a *fogyasztók megyei tanácsa*, illetőleg annak „helyi", debreceni részlege.

Ezen a délutánon is ketten silbakolnak, tartanak „őrséget" a fogyasztók érdekében a *panasznapon*, ahogyan a megyei napilap, a *Néplap* többször is hírt adott a népfrontnak e legfrissebb hajtásáról. A két idősebb, ősz hajú férfiú *Nagy Árpád*, a megyei tanács nyugdíjas osztályvezető-helyettese, az állami kereskedelmi felügyelőség hosszú esztendőkig posztján álló kereskedelmi-ellátási szakembere és dr. *Kiss József*, a megyei főügyészség nyugalmazott tanácsosa, a legbonyolultabb jogi ügyek hozzáértő szakértője.

— A lakosság részéről több helyütt is felmerült az a kívánság — mondja Nagy Árpád —, hogy közvetlenül is kapcsolatba kerülhessen a fogyasztók megyei tanácsaival. Ennek érdekében, egyelőre csak kísérletképpen, az ország két nagyvárosában, Pécsett és nálunk, Debrecenben, rendszeres fogadónapot tartunk. Ennek a „nyílt tanácsadónak" a napja csütörtök, amelyről a megyei sajtó is időről időre hírt ad. Ám nemcsak személyesen keresnek fel bennünket, a kereskedelem meg a jogi ügyek ismerőit, hanem levelezésünk is kiterjedt. A népfront megyei bizottságához, személy szerint *dr. Alberth Béláné*hoz is nap mint nap érkeznek megkeresések, amiket sorra-rendre megválaszolunk és igyekezünk szinte minden esetben gyors gyógyírt találni a bajokra, sérelmekre, visszásságokra.

— Milyen témájú ügyek kerülnek napirendre?

— Azt lehet mondani, hogy az élet teljessége tükröződik itt, csütörtök délutánonként... — válaszolja dr. Kiss József. — Nemcsak persze a különféle jogi panaszok, mint a nyugdíjügyek, házassági bontóperek, különféle adásvételi szerződések, amelyeknél a jogi felvilágosítás mindjárt „sínre" teszi a panaszos érdeklődőt, hanem a valóságos, test-közeli kereskedelmi panaszok. Bútorra, autóra, élelmiszerre, hűtőszekrényre, de még a debreceni lakosok ingatlankezelői ügyeire is, mint például beázik a lakás vagy nem jól végezték el a hivatalos karbantartási-javítási munkákat az arra illetékes szakmunkások.

— És eredményesekké válnak ennek a két tagból álló „panaszelhárító"-bizottságnak az intézkedései?

— Dicsekvés nélkül mondhatjuk: igen... — erősít meg, kérdésem kétkedő élét elvéve, a paragrafusok őre, dr. Kiss József. — Minden panaszt „iktatunk" a füzetünkbe. Ennek alapján levélben megkeressük az illeté-

kes kereskedelmi vállalatot. Elmondhatjuk, hogy első felszólításunkra 99 százalékban, igen rövid idő alatt helyrehozzák a fogyasztó kárára történt hibát.

— És a panaszok fennmaradó 1 százaléka?

— Abban is szívósak vagyunk, ha az ügyfélnek és nem a kereskedelemnek, ipari előállítónak van igaza... Legfeljebb éppen a jogi és ügyrendi előírások miatt hosszadalmasabb az ügyintézés: például KERMI-vizsgálat kell, ami azt jelenti, hogy Budapestre kell küldeni azt a gépkocsisebességváltót, ami éppen a legutolsó ilyen „rázósabb" ügyünk tárgya volt.

— Előfordult, hogy a bejelentő hiába panaszolt valamit, a mérleg nyelve éppen nem őfelé billent?

— Volt egy bonyolult esetünk nemrégiben. Az egyik falusi orvosi szolgálati lakás, a helyi orvos szerint, aki használatba akarta venni, nem úgy készült el, ahogyan elképzelte... Hozzánk fordult panaszával. Mi megkerestük az illetékes hatóságot, szakbizottsági szemlét kértünk. Kiszállt a bizottság, és pontról pontra felülvizsgálta az épületet, kívül és belül. Kiderült, hogy csupán a panaszok egy része helytálló, pontosabban a hibák nagyrészét a kivitelező már menet közben megszüntette. Voltak azután olyan kívánságok is, amelyek számára még a szakértői felülvizsgálat sem tudott jogalapot teremteni.

Közben a 64 esztendős Nagy Árpád hivatalos látogatót fogad, a kistanácsterem túlsó sarkában. *Dániel Péter* vegyész, a debreceni állategészségügyi és élelmiszer-ellenőrzési állomás egyik vezető szakértője érkezett meg, aki „mellesleg", azaz szintúgy társadalmi munkában, mint a már megismert jogász és kereskedelmi szakember, a fogyasztók tanácsának egyik legjobban foglalkoztatott és igénybe vett személyisége.

Nagy Árpád egy érdekes panaszos levelet mutat Dániel Péternek. Az egyik debreceni csemege üzlet eladói, a géppel írt és csupán írógépes aláírással ellátott levél szerint, a szalámit minőségileg lerontották. Injekciós tűvel történt „kezeléssel" annak víztartalmát 30 százalék fölé emelték.

Megtörtént a hivatalos megállapodás: a vegyészek, annak rendje és módja szerint, mintát vesznek és ellenőrzik a hústermék minőségét. Mégpedig nem csupán egyetlen esetben, hanem ahogyan a törvényes rendelkezések előírják, többször is. De nem pusztán szóban egyezik meg a két „fogyasztói tanács"-beli, hanem a bejelentő levelét, másolatban, megkapják a minőség ellenőrzésére hivatott intézmény, Dániel Péter munkahelye, a válaszadás és a gyors ügyintézés visszajelzési kötelezettségével.

S amíg újabb ügyfelek érkeznek mind a két fogyasztók-tanácsbeli ügyeleteshez, rövid beszélgetésre vonulunk vissza Dániel Ferenchez. Akiről kiderült, hogy tulajdonképpen ő is „hivatalosan" van itt, nem pedig elsősorban szakemberi minőségében.

— Igen, a *fogyasztók megyei tanácsának* alelnöke vagyok... 1982 tavaszán alakult meg ez a testület, s úgy kerültem bele, hogy elnöknek *dr. Barabás Gábort* választották. Aki a megyei tanács osztályvezetőjeként ment nemrégiben nyugdíjba. Vele állandó hivatalos kapcsolatban voltam, mint a megyei élelmiszerellátók, konzervgyáriak, húsiparosok, tejiparbeliek, sütőüzemiek, malmosok, baromfitenyésztők, cukorgyáriak, sajtüzemiek és még sorolhatnám a sokféle szakmát, mindezeknek minőség és tartósságellenőrző vegyésze... Így rám, az akkor még alig negyvenévesre az elsők között gondolt a sokat tapasztalt megyei szakvezető, lehetett erre nem-et mondani?

— Így került tehát Dániel Péter egészen közel a népfronthoz?

— Igen... S azért érzem jól ebben a testületben magam, mivel a többiek is, szinte mind, szakmájuk teljes fegyverzetének tudói. Ezért határozhattuk el, munkatervünk szerint is, a témánkba illő, szinte valamennyi kérdés napirendre tűzését. Persze, nem egyszerre, hanem szigorúan a fontossági sorrend szerint.

— Legutóbb mi szerepelt a napirenden?

— Őszi ülésünkön a *posta*, az OTP és a *Takarékszövetkezetek*, valamint az *Állami Biztosító* lakossági szolgáltatásait vizsgáltuk meg, az illetékes intézmények vezetőinek legteljesebb támogatása mellett.

— Mit jelent ez?

— Azt, hogy a *fogyasztók megyei tanácsa*, gondolom más megyékben is így van ez, mindig „nyílt kártyákkal" játszik. Vagyis ha egy-egy témát napirendre tűzünk, akkor legelőször az illetékes hivatal, intézmény, megyei központ vezetőit keressük meg. Tőlük kérünk rövid, de minden fontos tényezőt magába foglaló tájékoztatót tanácskozásunkra. Amit azután a *fogyasztók megyei tanácsának* valamennyi tagja írásban előzőleg megkap, hogy egyrészt annak alapján, másrészt saját tapasztalatai, illetőleg a szóban forgó témakörben saját hivatalos vagy ismeretségi körében gyűjtött alapján készíthesse el szóbeli hozzászólását, tegye meg észrevételeit, készítse el a mérleget önmagában. Az ülésen azután személyesen is találkozhattunk a szóban forgó intézmények vezetőivel, akik meglepő komolysággal, odafigyelő érzékenységgel fogadták a *Fogyasztók megyei tanácsa* tagjai által kifejtetteket. Még a kritikus megnyilvánulásokat is! Partnernek tekintenek bennünket, hiszen mi is jó szándékkal igyekeztünk állást foglalni minden egyes esetben.

— Vitákra is sor került azért!

— Hogyne! Például a negyedévenként esedékes témáink közül, ahogyan hirtelen visszaemlékezem, a leghevesebb vitát a *bútor*-kérdés, a gyártás, elosztás, választék és minőség váltott ki, azután a *tüzép* témái a fától-széntől az építőanyagig. Majd a *kiskereskedelem*, a lakosság ellátása, az alapellátás falun, a szélesebb terítés a városokban, itt Debrecenben...

— És a legutóbbi tanácskozásokon, visszatérve, a posta, OTP, takarékszövetkezetek, biztosító...

— Ott kezdem, hogy kitűnő *alapanyagokat* kaptunk, amelyekből áttekintő képet alkothattunk az egyes intézmények özönségkapcsolatairól. A posta például évente több mint 200 egyéni és mintegy 60 közérdekű bejelentést vizsgál meg. A lgtöbb gond itt is a távbeszélőszolgálattal van. Az OTP beszámolt arról, hogy a megyében a takarékbetét-állomány évenként 10—15 százalékkal növekedik. A takarékszövetkezetek 74 községben működnek, kereken 100 ezer taggal. A biztosító tíz esztendő alatt érkezett 592 panaszt alaposan kivizsgálták, a fele bizonyult alaposnak és jogosnak. A vita folyamán felmerült kérdéseket azután összegeztük és „csokorba" gyűjtve adtuk át nemcsak a tárgyalt intézmények vezetőinek, de a *népfrontnak* és a *Fogyasztók Országos Tanácsának* is összefoglaltuk a további tennivalókra vonatkozó javaslatainkat.

— Például?

— Az új távbeszélő-állomások beszerelésének lehetőségeit, az egyéni telefonok sorrendjének menetét, az új telefonkönyv megjelenésének időpontját, a CB-rádiók zavarását a posta részéről. Az OTP-nél az ügyfélszolgálat egyszerűsítése, a gépesítése, a gépesítés lehetőségei, az Állami Biztosítónál pedig a kárbecslés hibatényezői és a tanulóbiztosítással kapcsolatos reklamációk, valamint a lakásbiztosítás „kényesebb" kérdései szerepeltek.

— Milyen tanulságokat lehet levonni a *fogyasztók megyei tanácsa* eddigi, mintegy két és fél esztendős tevékenységéről?

— Nem látjuk azért mindenben olyan rózsaszínben a világot, ahogyan az elmondottakból talán kisejlett... De ha csak az a haszna működésünknek, hogy a lakosság legszélesebb rétegeiig eljut hírünk, nevünk, munkálkodásunk, akkor előbb-utóbb tudatosodik a gyárakban, ipartelepeken, kereskedelemben, intézményekben az a *felelősség*, amit a fogyasztókkal szemben éreznie kell az előállítónak és forgalmazónak. Ahogy a népi mondás tartja: „Csak annyit kívánj másnak, amit magadnak megteszel..."

(t. á.)

Gyógyszerész és gyógyszerszedők találkozója

Fél tíz-tíz óra tájban hétfőtől szombatig sűrűn nyílik és záródik a VIII. kerületi Mátyás téri öregek napközi otthonának ajtaja. Az utcáról belépve azonnal odabenn találja magát az érkező. Szemben kétoldalra félrefogott nagy szürke függöny, a falakon képek; híres művészek reprodukciói. A nagy kerek falióra — ki tudja mikor —, megállt, két oldalán szimmetrikusan ugyanaz a festmény két példányban. Alatta asztalok székekkel, odébb fotel is van egy kanapé mellett. Aztán zenesarok, szekrények bennük társasjátékok, könyvek folyóiratok. 59-en járnak ide otthonról, haza. Mindenkinek megvan a többé kevésbé szigúan vett helye ahová délelőtti érkezéskor letelepszik.

Sóti Lajosné, Rózsika az otthon vezetője kávét főz, szörpöt készít. Mindezt mosolyogva teszi és még egy-egy ölelésre is futja.

— Az idejárók ebédet, uzsonnát kapnak és eltöltik az idejüket, itt együtt, hiszen többnyire magukra maradt emberek — mondja miközben tejszínhabot nyom két csésze kávéra egy harmadikba tele hab kerül. Tizenkettőkor van az ebéd, azt mindenki megvárja, utána többen hazamennek ledőlni vagy kiviszik az ebédet otthon fekvő beteg társaiknak. Uzsonna után hatkor zárunk. Másnap ugyanez kezdődik előlről.

Ma is így lesz. Az ebéddel már megvannak, délután háromra viszont vendéget várnak; előadás lesz az időskori gyógyszerszedésről és életmódról. Az előadó *dr. Telek Lászlóné* gyógyszerész is megérkezett: — Több előadást tartottam már e témában itt is voltam két éve, de sajnos nem kapok, nem kaphatok visszajelzést; van-e valami foganatja annak amiről beszélek. Gyógyszerész vagyok mégsem hirdetem a gyógyszerek mindenhatóságát. A hallomásból és ajánlások alapján beszedett szerek nagyon is károsak lehetnek, mert nélkülözik az előzetes orvosi vizsgálatot és a folyamatos ellenőrzést. Minden szervezet másként reagál az orvosságokra, ami egyik

helyen bevált az másnak bajt okozhat. Főleg az antibiotikumok veszélyesek. Erre hívom fel munkahelyemen is a hozzám fordulók figyelmét. Egészségügyi tanácsadó szolgálatot vezetek a Körút és a Rákóczi út sarkán levő gyógyszertárban — mondja, majd néhány perc mulva már kinn a teremben kezdi újra a rá várók előtt.

A hallgatóság figyelme eleinte nem nagyon látszik a maguk elé meredő szemekből inkább azt érzem jobb lenne ha hagynák őket, hogy más napokon is. De nem marad így sokáig. Az előadó egy-egy mondata után sokan magukra ismernek.

„Különbség van az altatók között is? az egyik elaludni segít a másik megőrzi az álmot?" „Érdekes!" „Volt egy ismerősöm, aki..." És így tovább. Megélénkül az érdeklődés, a rövid figyelmet felkeltő előadás végén már türelmetlenül várják a kezek, hogy tapsolhassanak. Aztán kérdezni is lehet ami jó alkalom arra, hogy ki-ki elmondja az életét. Közben egyenként kérnek tanácsokat.

Aki nem jut oda a szakemberhez az a szomszédjához fordul. Így a mellettem ülő néni is: — Rólam már lemondott az orvos amikor kislány koromban tífuszt kaptam. — Kezdi. — Úgy legyengültem, hogy már enni se bírtam. Hallva hogy az orvos teljesen lemondott a gyógyulásról, erőt vettem magamon. Elkezdtem enni, aztán jobban lettem. Meggyógyultam. Látja még ma is itt vagyok.

Aztán egy jó tanács se maradt el: — Ha láza van, csak paradicsomlevet igyon! — mondja. — Nekem napokig volt negyvenfokos lázam és mert megkívántam csak azt ittam. Helyre is hozott — büszkélkedik, mire egy másik hallgatója is megszólal: — Attól a paradicsomlétől én még betegebb lettem volna. Ki nem állhatom a szagát se! — mondja fintorogva.

Előadás előtt és után ilyen csendesként folyik az élet a klubban. (Dudás Zoltán felv.)

Így folyt ez hosszú percekig és én eközben jöttem rá: nem is az előadás témája a legfontosabb, hanem az emberi hang. Hogy van aki eljön hozzájuk és érdemesnek tartja magas korunk ellenére is, hogy beszéljen, meséljen nekik valamiről, bármiről. Higgyen benne, hogy kíváncsi fülekre talált. Sokan azt hiszik az idős emberek egyetlen témája a betegség, pedig sok minden volna ami változatosabbá tehetné az egyhangú mindig ugyanúgy zajló napokat.

Témát, ötletet nem baj ha kölcsön veszünk mondjuk egy közelben működő nyugdíjas klubtól. Az oda meghívott előadók szívesen eljönnének ide is. Egy-egy színes diavetítéssel illusztrált útibeszámolóval, néhány verssel, magyar nótával. Tartalmasabban, vidámabban telnének így a napok nem csak a meleg étel kedvéért lenne itt akinek otthon hűvösek az egyedüllét falai.

Dudás Zoltán

Ahol csökkentik a kipufogógázt

Aki az 5-ös úton tart Szeged vagy éppen Belgrád felé, el sem tudja kerülni *Kiskunfélegyházát*. Az ottani lakosok igen nagy lokálpatrióták, az előzőekből tehát az következnék, hogy örülnek ennek a ténynek, hiszen egyre többen ismerik meg a szépen fejlődő kisvárost. Ám a félegyháziak egyre kevésbé kérnek ebből a hívatlan vendégjárásból, s éppen az volna egyik leghőbb vágyuk, hogy — igenis kerülje el őket a nagyforgalmú út.

— Ván is erre ígéret — mondja *Dobosné dr. Patyi Mária*, a Hazafias Népfront városi bizottságának titkára. — A városon kívül vezet majd az M5-ös út új nyomvonala. Csak az bizonytalan, hogy mikor lesz az a „majd".

Márpedig a félegyházi kunoknak sok jó tulajdonságuk van, de a türelem nem tartozik ezek közé. Nekik *most* sok a környezetszennyezés, elsősorban a kipufogógázoktól szennyezett levegő ellen van alapos kifogásuk. Sokat tárgyaltak, tanácskoztak erről különböző testületek ülésein. Végül is kompromisszumot kötöttek: ha az útépítést nem is lehet előbbre hozni, mert ahhoz az ország nagy kasszájának kellene gazdagabbnak lennie, legalább azon segítsenek, amin helyi erőből lehet. Nevezetesen: a városban közlekedő autóbuszok a lehető legkevésbé szennyezzék a jövőben a levegőt.

— Legutóbb a városi tanács végrehajtó bizottsága meghallgatta a Bács-Kiskun megyei Volán vállalat igazgatóhelyettesének tájékoztatóját — folytatja a városi HNF-bizottság titkára. — Megkérdeztem, hogy meddig marad még „ideiglenesen" az autóbusz-pályaudvar a város kozepén. Sajnos nem sok jóval biztatott. Csak annyit tudott mondani, hogy még a hetedik

ötéves tervben sem szerepel a buszpályaudvar végleges helyre költöztetése.

Ez pedig egyáltalán nem mindegy a félegyháziaknak. A helybeli Volán-főnökség átlagosan 880 gépkocsit tart üzemben, ezek közül 30 autóbusz jár a városban és közvetlen környékén. Napirendre tűzte hát a HNF városi környezetvédelmi munkabizottsága a „Volán intézkedéseit a robbanómotoros járművek működésének környezetkímélésére." Vagyis: amíg nincs lehetőség a buszpályaudvar kiköltöztetésére, legalább a közlekedő járművek levegőszennyezését tartsák az elvárható legalacsonyabb szinten.

Az is igaz viszont, hogy ez csak részben oldja meg a gondokat, mert a Volán a városban levő közületi járműveknek mindössze húsz százalékát tartja üzemben. A félegyházi Vörös Csillag és Lenin termelőszövetkezetnek külön-külön is több nagy járműve van, s ugyancsak jelentős kocsiparkot mond magáénak a Húsipari Vállalat. No meg a többi gyár, üzem, tsz, hivatal — és még nem is beszéltünk a magángépkocsikról.

Hivatkozhattak volna minderre a Volán vezetői — mégsem tették. Egyszerűen azért, mert Kiskunfélegyházán — mint arról majd a továbbiakban még lesz szó — nem lehet egymásra mutogatni. A sok jó, helyi hagyomány közé számít az is, hogy az itteni emberek szeretik a dolgokat „rövid úton", azaz szemtől szembe intézni, vállalni tetteikért a felelősséget és megnevezni azt, akit valamiért felelősnek tartanak.

Így aztán a Volán vezetői a népfront környezetvédelmi munkabizottságának ülése elé részletes tájékoztatót terjesztettek. Ebben leírták, hogy rendszeresen vizsgálják gépkocsijaik kipufogógáz tartalmát, továbbá, hogy 1984. végéig kiselejtezik a nagyfogyasztású és a környezetet erősen szennyező ZIL tehergépkocsikat — egyrészt energiatakarékossági, másrészt környezetvédelmi okokból —, s hogy ugyanezért már 1982. júliusától beépítették a még üzemben levő ZIL-ekbe a Volán újítói által kikísérletezett készüléket, amely mindkét, említett célt szolgálja.

Hoztak egy sor egyéb intézkedést is, mindet talán fel sem kell sorolni, annyira jellemző példa az, hogy elrendelték: ha hosszabb ideig kell állnia a kocsinak — például a vasúti sorompóknál vagy a nyáron éppen nem ritka forgalmi „dugókban" — *le kell állítaniuk* a pilótáknak a motort. Ha nem teszik, eljárást indítanak ellenük.

Együtt jár azonban a levegőszennyezéssel a nagy zaj is, s az egykor csöndes kisvárosban bizony ezt is sokan és sokszor szóvá teszik. Segítenének a Volánosok ezen is — de nem mindig sikerül. Zajszintmérő készülék ugyanis Félegyházán nincs, ha ilyen „gyanúba" kerül egy busz vagy teherautó, el kell menni vele Bajára. A kocsik műszaki vizsgája ugyan a zajszintmérésre is kiterjed, de maguk a félegyházi közlekedési-szállítási vállalat vezetői és munkatársai mondják, hogy ez egymagában kevés, gyakrabban kellene mérni és a lehető legalacsonyabbra szabályozni a zajszintet. Ehhez azonban pénz kellene, az pedig — mint köztudott — az utóbbi években nagyon vékonyan csordogál.

Mindezek hallatán joggal kérdi meg a „messziről jött ember" a félegyháziaktól: ugyan *miért és honnan* van nálunk ez a gondos, sokoldalú környezetvédelem. Mert az elmondottaktól függetlenül — vagy talán nem is egészen függetlenül — tapasztalható, hogy a valamikor erősen poros alföldi városban most egészséges, jó a levegő.

— Városunkban — mondja a népfronttitkárnő — 36 ezer ember él, ugyanannyi fa javítja a levegőt csupán a belterületen. A 60-as évek második

felében telepítették a várostól északnyugatra az úgynevezett véderőt, zöldterület választja el az 5-ös utat is (már ahol lehet) a lakóterületektől. Ezenkívül 1980 óta minden évben 25—30 ezer forintot fordít a Hazafias Népfront fásítása. Ezzel részt veszünk a városi tanács fásítási tervének végrehajtásában többek között azzal is, hogy a meglevő és részben kiöregedő, részben a villanyvezetékek miatt is útban levő jegenyéket alacsonyabb törzsű fákra cseréljük ki.

*

Kiderült az eddigiekből, hogy a város tanácsa és a helyi népfrontbizottság napirenden tartja a lakosságot érintő legfontosabb kérdéseket, s igyekszik a lehető legmesszebbmenően kielégíteni — vagy legalább ennek érdekében határozni — a jogos igényeket. Ám ennek az éremnek is két oldala van. A tiszta levegőhöz, a környezetvédelem érdekében tett és teendő hatósági intézkedésekhez joguk van a város lakosainak — de a népfrontbizottság és aktivistái, munkabizottságai a kötelességoldalt is szem előtt tartják.

Korántsem a véletlen műve tehát, hogy a környezetkímélés megtárgyalásával egy ülésben foglalkoztak az engedély nélküli építkezők bírságolásának tapasztalataival. E téren ugyanis elsősorban és mindenekelőtt az állampolgári fegyelemről, a kötelességtudatról van szó. Senki nem akarja korlátozni a félegyházi lakosoknak azt a jogát, hogy új házat építsenek vagy a régit bővítsék. „Csak" éppen az előírásokat kell megtartaniuk. S azt sem azért, mert a „hatóság", illetve valamelyik tisztviselő ebben leli kedvét, hanem azért, mert vannak tervszerű építkezési elképzelések a város további fejlődése érdekében.

Korábban olyan eset is előfordult, hogy olyan területre építettek magánházakat, amelyeket más célra szánt a városi tanács. Mostanában ilyesmi — mint a tanács műszaki osztályának ismertetéséből kiderült — csak elvétve történik. Sokkal gyakoribb az, hogy *nagyobb épületet* emelnek, mint amire engedélyt kaptak vagy éppen: egyáltalán nem kért engedélyt az építtető, de felhúzatta a falakat. Megesik az is — bár ritkán —, hogy az új épületet nem rendeltetésének megfelelően használják.

Mindössze két ember foglalkozik az engedély nélküli építkezések felderítésével, az ilyen ügyek tárgyalásával és a bírságolással a városi tanácsnál, ám nem könnyű számukra, hogy tetten érjék és megbírságolják a rendelkezések ellen vétőket. Vannak persze — hiszen hol nincsenek? — a lakosságtól érkezett bejelentések is, amelyeket ugyancsak ki kell vizsgálni. Akad egy-két haragos, „jó" szomszéd vagy egyszerűen irigy ember, aki feljelenti a másikat, még ha az nem is követett el semmi szabálytalanságot. Mások viszont valóban a köz érdekében tesznek bejelentést, sok munkájába kerülhet annak a két városházi embernek, amíg megtalálja az igazságot.

Mégis úgy látszik, hogy megtalálják. 1976. január 1. és 1984. augusztus 31. között kereken (nem kerekítve) *száz esetben* szabtak ki építésrendészeti bírságot, azaz évente 11 alkalommal. Első pillantásra különösnek látszik, hogy míg az első öt évben 56 szabálysértésért összesen 240 ezer forintot kellett fizetniük a rendelkezés megszegőinek, az utóbbi három és nyolc hónap alatt 44 esetért 330 ezer forint volt a bírság. Ám nem arról van szó,

mintha a bírságolók vesztették volna el a türelmüket, vagy a szabályszegések lettek volna súlyosabbak az utóbbi időben: *1981. január óta magasabb a kiszabható bírság összege*, lépést tartva az általános drágulással.

Biztos, hogy akit megbírságoltak, rossz néven veszi a dolgot, feltételezhető az is — a Kiskunságról van szó —, hogy káromkodik miatta. Némelyik engedély nélkül építkező a fellebbezéssel is megpróbálkozik, hallván, hogy itt vagy ott könnyítettek másodfokon a bírságon. Nem úgy a Félegyházán kiszabottakon: a másodfokú eljárások során jóváhagyták a városi hatóság által kiszabott bírságot, megállapítva, hogy a határozatok alaposak és jogszerűek voltak.

Megelégedéssel vette mindezt tudomásul a kiskunfélegyházi népfrontbizottság környezetvédelmi munkabizottsága. Egyetértett azzal is, amit a műszaki osztály ismertetése a végére hagyott, korántsem véletlenül: az eddiginél is nagyobb súlyt kell fektetni a megelőzésre, a szabálytalanságok megakadályozására.

V. E.

A jogász a figyelmébe ajánlja...

Kinek ne lenne valamilyen kedves emléke a vásári sokadalomról, a piac nyüzsgéséről? Most ennek a színes világnak a rendjét szabályozta a belkereskedelmi miniszter a 7/1984. (VIII. 23.) BkM számú rendeletével.

A rendelet hatálya kiterjed az országos és heti állatvásárra, kirakodóvásárra, valamint az állat- és kirakóvásárra, a búcsúvásárra, az alkalmi (ünnepi) vásárra és az autóvásárra, továbbá a napi élelmiszerpiacra, élelmiszer és virág nagypiacra és a használtcikk piacra.

Tisztázza a jogszabály, hogy piacot, vásárt elsősorban a megyei városi, városi, fővárosi, fővárosi kerületi és községi tanács tarthat, de alkalmi vásárt az illetékes első fokú kereskedelmi hatóság engedélyével más is rendezhet. Piacot pedig megyei (fővárosi) tanács vb engedélye alapján termelő vagy nagykereskedelmi szervezet is fenntarthat.

A vásár és piactartás részletes szabályait az engedélyező tanács rendeletileg határozza meg. Ebben rendelkezik a piac fenntartásáról, annak jellegéről, helyéről, idejéről, a vásártér helyéről, tartásának feltételeiről, a helypénz kivetéséről, mértékéről és a vásári, illetve piaci árusítás rendjének biztosítása, ellenőrzése körében felmerülő tanácsi feladatokról.

Mielőtt piacot vagy vásárt rendeznek a Köjál engedélyét, a helypénz mértékének megállapítása előtt pedig a termelők és a fogyasztók helyi érdekképviseleti szerveinek véleményét kell beszerezni.

A jogszabály szerint a vásár egy vagy több árucikkre korlátozva is tartható, illetve engedélyezhető. Az országos és heti kirakóvásáron például — ló, szamár, öszvér, bivaly, szarvasmarha, sertés, juh és kecske kivételével — bármely áru forgalomba hozható.

Országos és heti állatvásáron élőállat, továbbá a bognár, kocsigyártó, köteles és szíjgyártó ipar köréhez tartozó termék árusítható. Búcsúvásáron kegytárgy, a búcsúval kapcsolatos könyv, kiadvány, fénykép, levelezőlap, játék, emléktárgy, bazáráru, élő- és művirág, mézeskalács, édesipari termék továbbá a kialakult szokások szerint búcsúvásáron árusítható egyéb áru hozható forgalomba.

Vásáron és piacon nem hozható forgalomba a nemesfém, gyógyszer, látást javító szemüveg, tűzveszélyes anyag, robbanó- és robbantószer, muzeális emlék és három évnél fiatalabb személyautó.

Természetesen az engedélyezett árucikkeket is csak az hozhatja ki a piacra, vásárra árulni, aki erre jogosult. A napi élelmiszer piacon, nagypiacon és virág nagypiacon ilyen jogosult személy a termelő (feldolgozó) ha áruja a mezőgazdasági termékforgalom szabályai szerint maga termelte terméknek minősül, vagy aki a terméket mezőgazdasági termékértékesítési szerződéssel vásárolta meg. Árusíthat az is, aki a termék forgalombahozatalára egyébként jogosult és a piactéren állandó árusító helye van.

Használtcikk piacon csak az árulhat akinek állandó árusító helye van, azonban személyes használt tárgyait bárki pénzzé teheti itt.

A piacon beszerzett terméket viszonteladónak értékesíteni, illetőleg a piacon viszonteladás céljából — a fogyasztó (felhasználó) részére történő értékesítés kivételével — terméket vásárolni, azzal ügynöki tevékenységet folytatni tilos.

Vásáron és piacon az árusok, illetőleg a szolgáltatók helyét — esetleg szakmák szerint elkülönítve — a vásár-, illetve a piactartó a tanács illetékes szerve útján kijelölheti. Ennek során a használtcikket árusítókat a többi árustól elkülönítve kell elhelyezni.

Helykijelölés hiányában vásáron és piacon a helyfoglalás az érkezés sorrendjében történik.

A vásáron, illetve a piacon két évig nem árusíthat akit a vásár, illetve a piactartás rendjének megsértése vagy veszélyeztetése, a kereskedés gyakorlásával, vagy a fogyasztók megkárosításával összefüggő bűncselekményért elítéltek vagy szabálysértésért két éven belül három alkalommal megbüntettek.

A minősíthetetlenül magas zöldség, gyümölcs árakat eredményező piaci manipulációkat letörni kívánó jogszabály a Magyar Közlöny 1984. évi 35. számában található.

A pénzügyminiszter a játék és pénznyerő automaták működtetésével szerzett magas jövedelmek szabályozása céljából módosította 8/1983. (IV. 6.) PM számú rendeletét az ide vonatkozó kereskedelmi adóról a 31/1984. (X. 1.) PM számú rendelettel. E szerint az adó mértéke a játékautomatáknál 25 százalék, a pénznyerő automaták esetében 60 százalék lesz 1985. január 1-től. A rendeletet a Magyar Közlöny 1984. évi 44. száma foglalja magában.

Dr. Hegyi Ferenc

Nemzetközi kapcsolataink eseményei

Augusztus 29-én ülést tartott a Magyar Szolidaritási Bizottság *Harmati Sándor* elnök vezetésével. A Bizottság meghallgatta *dr. Sütő Gyula*, titkár beszámolóját a szervezet első félévi tevékenységéről, az Afro-Ázsiai Népek Szolidaritási Szervezete VI. kongresszusán részt vett küldöttségünk munkájáról, valamint nemzetközi kapcsolataink alakulásáról.

A bizottság elfogadta az 1984. évi Őszi „Szolidaritási Akciósorozat" irányelveit, áttekintette e nagyszabású rendezvénysorozat előzetes politikai programját. Ennek alapján megállapíthatjuk, hogy az őszi eseménysorozat ez évben is százezreket mozgatott meg szerte az országban, hozzájárulva a béke és a nemzetközi szolidaritás eszméinek erősítéséhez, a lakosság helyes tájékoztatásához a nemzetközi helyzet jelenlegi feszültségének okairól, valamint a küszöbön álló nagy évfordulók és az MSZMP XIII. kongresszusának előkészítéséhez.

A Hazafias Népfront megyei bizottságaitól beérkezett tájékoztatások szerint minden megyében változatos programot, számos nagygyűlést, politikai vitafórumot, nemzeti napokat rendeztek. Általános, hogy az ilyen rendezvények a legszélesebb társadalmi összefogásban kerülnek megrendezésre — szervezésükben részt vesz a népfront helyi bizottsága, a szövetkezeti mozgalom, vagy a szakszervezetek.

Számos helyen próbálkoztak új akciókkal, új formákkal. Ilyenek például a kiskereskedők szervezte szolidaritási bazárok, melyek nemcsak népszerű és nagy tömegeket megmozgató rendezvények voltak, de üzleti vállalkozásnak sem rosszak — s az így befolyt összeg egy részét a szolidaritási alap támogatására fizették be.

A jelenlegi igen feszült nemzetközi helyzetben, amikor a nemzeti felszabadítási mozgalmak harcának körülményei még bonyolultabbá váltak, és így fokozott politikai és anyagi segítségre van szükségük, mindinkább nő a jelentősége a lakosság köréből származó egyéni és kollektív önkéntes befizetéseknek. A Szolidaritási Bizottság az így befolyt összeget a szabadságukért, a függetlenségért, a társadalmi haladásért küzdő népek megsegítésére fordítja: gyógyszerekből, élelmiszerekből, ruházati cikkekből álló segélyszállítmányokat küld részükre.

Az „Őszi Szolidaritási Akciósorozatot" az Ipari Minisztériumban, az Antifasiszta Világnap alkalmából megtartott nagygyűlés nyitotta meg. Ennek szónoka *Gyebrószki Andrásné*, az MSZM KB tagja, a Habselyem Kötöttárugyár vezérigazgatója volt.

*

Etiópia forradalmának 10. évfordulója alkalmából szolidaritási nagygyűlést szervezett a Magyar Szolidaritási Bizottság, a HNF Budapesti Bizottsága, és a SZOT, a Szakszervezetek Budapesti Művelődési Házában. A nagygyűlésen felszólalt *dr. Deák Lívia*, az MSZMP KB tagja, az MSZMP elnökhelyettese. Személyes élményei és tapasztalatai alapján méltatta az etióp forradalom eredményeit, melyeket az eltelt 10 év folyamán rendkívül nehéz, a külső és a belső reakcióval, a szakadár nacionalista erőkkel vívott szakadatlan harc viszonyai közepette ért el. Ezek a vívmányok igen jelentősek egy olyan országban, amelyben a korhadt feudális rendszer idején a lakosság 90 százaléka írástudatlan volt, és a sorozatos éhínségek következtében szó szerint megtizedelődött. Ma már az írástudatlanságot, egy széles körű kampány segítségével, sikerült 40 százalék alá szorítani, a gyermekek nagy része iskolába járhat. A földosztás a paraszti millióknak adott biztos megélhetést. Elindult a szövetkezeti mozgalom is. A szocialista országok segítségével egyre erősödik a korábban elhanyagolható állami ipari szektor.

Nem szabad azonban elfeledkezni az etióp társadalom előtt tornyosuló nehézségekről sem: a még mindig pusztító éhínségről, a jelentős analfabetizmusról, a nemzetiségi kérdés megoldatlan problémáiról, és a főleg Szomáliával feszült kapcsolatairól. E feladatok megoldására azonban a társadalmi szervezettség új, magasabb szintjére volt szükség. Ezt mostantól fogva az *Etióp Dolgozók Pártja* fogja biztosítani, amelynek megalakulását épp a forradalom 10. évfordulójára időzített alakító kongresszusán jelentették be. A párt ma már — a széles körű előkészítő munka eredményeképpen — az ország minden részén rendelkezik helyi szervezettel, és a létrejött társadalmi szervezetek átfogó rendszerére is támaszkodhat. Az EDP létrehozása után napirendre kerülhet egy a lakosság legszélesebb rétegeit átfogó népi front megteremtése is, amely az Etiópia előtt álló össznemzeti feladatok megoldására mozgósítana.

A fővárosi nagygyűlésen egyben ünnepélyesen megnyitották az „Etiópia forradalma — 10 év" c. fotó- és folklórkiállítást is. Reméljük, hogy a gazdag képanyagból összeállított kiállítás a közeljövőben sok városunkba és községbe elkerülhet, hirdetve az etióp és a magyar nép barátságát.

A HNF OT meghívására hivatalos látogatást tett hazánkban a Vietnami Hazafias Front küldöttsége *Huynh Tan Phat* elnök, az Államtanács elnökhelyettese vezetésével. A küldöttség tárgyalásokat folytatott *Kállai Gyula*val, a HNF OT elnökével és *Pozsgay Imre* főtitkárral.

A küldöttséget fogadta *Németh Károly*, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a KB titkára. Tan Phat találkozott *Trautmann Rezsővel*, az Elnöki Tanács helyettes elnökével, látogatást tett a TOT székházában és a Magyarok Világszövetségénél. Vidéki útjuk során a vendégek Hajdú-Bihar megyével ismerkedtek meg.

Hazája helyzetéről szólva Huynh Tan Phat elmondta, hogy a legkritikusabb 1980—81. éveken túljutva az ország gazdasága ismét kezd erőre kapni és így ma már nagyobb biztonsággal nézhetnek a Vietnam előtt álló feszítő gazdasági és társadalmi problémák megoldása elé. Az elmaradottság felszámolását még mindig akadályozza a négy évtizedes háború számtalan sebe, a gépek és a szakemberek hiánya. A kínai vezetés és az Egyesült Államok tudatosan akadályozzák az ehhez kedvező belső és regionális feltételek kialakulását.

Kína állandósította az északi határrészen a katonai feszültséget, Kambodzsában pedig a népirtó polpotisták támogatásával arra kényszeríti Vietnamot, hogy továbbra is ott állomásoztassa az internacionalista segítséget nyújtó katonáit. Az Egyesült Államok mind a mai napig nem fizette ki Vietnamnak a Párizsi békeszerződés által megállapított háborús jóvátételt, szövetségeseivel pedig kereskedelmi embargó alá vonta az indokínai országokat. Az USA áll az ASEAN országokkal való kapcsolatok normalizálásának útjában is.

Mindezek ellenére azonban Vietnam, jelentékeny erőfeszítések árán, de elérte, hogy ma már élelmiszerből önellátó, s a helyi kezdeményezéseknek köszönhetően mind nagyobb arányban kapcsolódik be a lakosság az ország gazdasági vérkeringésébe.

A továbblépés előfeltétele mindenképpen a belső demokrácia fejlesztése, az alulról jövő kezdeményezések felkarolása, hasznosítása.

Ez összhangban áll a Vietnami Kommunista Párt V. kongresszusán kijelölt politikai irányvonallal is. E folyamatban a Vietnami Hazafias Front is nagy szerepet játszik. A front nem mozgalomként, hanem szervezetként tevékenykedik. Munkájának időszerű irányait a legutóbbi II. kongresszusa határozta meg: a frontnak minél több elkötelezett és hozzáértő politikai munkatársat kell magának meggyőznie, a már kiépült szervezeti formákat pedig tartalommal kell megtölteni. E tekintetben igen hasznosnak értékelték a Magyarországon, valamint a Bulgáriában szerzett tapasztalatokat.

A kétoldalú megbeszéléseken áttekintették a HNF és a VHF között 1983-ban, Hanoiban aláírt együttműködési szerződés végrehajtását, valamint a kapcsolatok erősítésének módozatait. Kölcsönösen megállapodtak abban, hogy méltó módon megemlékeznek országaik felszabadulásának 40. évfordulójáról. A Huynh Tan Phat elnök vezette vietnami népfront küldöttség látogatása hasznosan járult hozzá szervezeteinek és népeink barátságának, együttműködésének erősítéséhez.

Pap László

A holland liberális párt küldöttségének látogatása

A Hazafias Népfront Országos Tanácsának meghívására a közelmúltban látogatást tett hazánkban a holland Szabadság és Demokrácia Néppártjának (VVD) magas szintű küldöttsége. A delegáció élén *dr. Ed H. T. M. Nijpels* állt, a párt Második Kamarabeli frakciójának elnöke, kíséretében voltak a frakcióelnökség tagjai, köztük Albert-*Jan Evenhuis* első elnökhelyettes, aki egyben a Második Kamara hadügyi bizottságának elnöke.

A mintegy százezer fős tagsággal rendelkező párt, amelyet hazájában ál-

talában liberális pártként emlegetnek, a több mint tíz politikai párt között a *harmadik* helyet szerezte meg a legutóbbi választásokon, s 3 százalékos szavazati arányával összhangban a Kereszténydemokrata Tömörüléssel közösen alakított kormány 14 miniszteri tárcája közül 6-ot mondhat magáénak. A Szabadság és Demokrácia Néppártja konzervatív liberális pártként a holland politikai spektrum jobboldalán helyezkedik el. Nagy történelmi múltra tekinthet vissza, még a múlt század közepének liberális mozgalmaiból kristályosodott ki, s jött létre 1885-ben. Szétválások, illetve egyesülések után 1948-ban alakult meg a mostani elnevezés alatt. Társadalmi bázisát jórészt a tőkések, üzletemberek, hivatalnokok, pedagógusok adják. Az 1982. évi választásokon a párt megpróbált nyitni a fiatalabb választói rétegek felé is — mint láttuk: nem eredménytelenül —, igyekszik növelni népszerűségét a nők körében is.

A párt gazdaságpolitikai célkitűzéseire meghatározó a vállalkozói szabadság, a szabad verseny hirdetése, az állam gazdaságirányító szerepének csökkentésére irányuló törekvés. Határozottan síkraszállnak a jelentős arányú költségvetési hiány visszaszorítása mellett. A nemzetközi gazdasági kapcsolatok kérdésében a liberális kapcsolatok, az előnyös együttműködés fejlesztése mellett foglalnak állást. Megítélésük szerint a politikai véleménykülönbségeknek nem szabad kihatniuk a kereskedelmi-gazdasági kapcsolatokra.

A nemzetközi helyzet megítélésében a VVD álláspontja számos tekintetben jelentősen eltér a magyar véleménytől, egyebek mellett az eurorakéták kérdésében, a Szovjetunió és a Varsói Szerződés Szervezete által beterjesztett javaslatok értékelésében. Mindazonáltal teljes egyetértés mutatkozott meg a béke ügyében. A holland liberális párt velünk együtt vallja, hogy napjaink legfontosabb feladata a béke megvédése, egy az egész emberiséget pusztulással fenyegető nukleáris háború veszélyének az elhárítása. Kölcsönös volt az egyetértés abban is, hogy a béke megszilárdítása megköveteli a bizalom erősítését az eszmeileg és katonailag szembenálló felek között. A bizalmat szolgálhatja a kapcsolatok létrehozása a kultúra, a tudomány, a gazdasági élet területein. S kölcsönösen ezt az utat, az együttműködés fejlesztésének útját kívánjuk járni.

A holland delegációt fogadta *Havasi Ferenc*, az MSZMP KB Politikai Bizottságának tagja, a Központi Bizottság titkára. Találkoztak politikai, gazdasági és tudományos életünk több jeles személyiségével.

A holland vendégekkel folytatott megbeszéléseken a Hazafias Népfront Országos Tanácsának tárgyaló-küldöttségét *Pozsgay Imre* főtitkár vezette.

A holland liberális párti küldöttség vezetője elutazás előtt a következőképpen értékelte a látogatást: „Rendkívül érdekes programunk volt, mindenekelőtt azért, mert Magyarország és a magyarok politikai, társadalmi és gazdasági életének egy fajta keresztmetszetét adta... Különösen nagy benyomást tett ránk az a jó összhang, amely a magánkézben levő üzemek, valamint az állami és a szövetkezeti vállalatok között tapasztalható... Azt hiszem, hogy nekünk, mind a magyaroknak, mind a hollandoknak, nagyon világosan kell látnunk: kis népek vagyunk, s nem befolyásolhatjuk alapvetően a világtörténelem menetét. Annak érdekében munkálkodhatunk, hogy az, ami a II. Világháborúban megtörtént, hogy európai népek európai népekkel háborúztak, sohase fordulhasson elő többé a jövőben".

Láng József

Fejlődő országokból

A fejlődő baráti országokból minden évben számos küldöttség érkezik hazánkba a HNF, a Magyar Szolidaritási Bizottság, vagy más hazai társadalmi szervezet meghívására. Rovatunkban törekszünk arra, hogy gyorsan és megbízhatóan tudósítsunk e politikailag fontos eseményekről. Ugyanakkor tudjuk, hogy e rövid beszámolók aligha tudják érzékeltetni azt a hihetetlen sokszínűséget, melyet érdekességeivel, súlyos társadalmi, gazdasági problémáival, s gazdag kultúrájával a fejlődő világ magában hordoz. Kárpótlásul, mintegy „csemegeként", hadd kínáljuk fel most a világsajtóban végzett gyors tallózásunk eredményét. Az itt következő hírek, tudósítások az imént említett „sokszínűség" *illusztrálására*, s nem *magyarázatára* szolgálnak!

A fejlődő világ mind nagyobb problémája a túlnépesedés. Különösen a nagyvárosokban jelentkezik ez. Thaiföld fővárosában, Bangkokban az év elején végzett népszámlálás szerint 5 025 830 lakos élt! Érdekes, hogy a férfi lakosság majd 90 ezer fővel haladja meg a nők számát.

Rohamosan nő az arab Közel és Közép-Kelet lakosságának száma is. Egy arabközi kutatóintézet nemrégen közzétett adatai szerint, a térség lakossága jelenleg 174 millió, míg 1972-ben 127 millió volt...

*

A nagy gazdasági problémákkal küszködő fejlődő országokban a lakosság nagy ütemű növekedése a gyermeknevelés szinte minden szintjén nagy gondokat jelent. Súlyos probléma az írástudatlanság felszámolása, a gyermekek iskoláztatása. Ismét thaiföldi példát idézünk: ebben az országban az iskolás korú gyermekek mintegy 40 százalékának nincs jelentősége a tanulásra. Ennek oka elsősorban a lakosság széles tömegeinek mérhetetlen nyomora, valamint a taníttatási költségek viszonylagosan magas volta. Sok gyermek még egyáltalában nem lépte át az iskola küszöbét, mert munkájára otthon nagyobb szükség volt. S azok közül, akik mégis elkezdhették az iskolát minden tízből csak négyen folytathatják azt a negyedik osztály befejezése után. Az oktatás még ennél is magasabb szintjein tapasztalható lemorzsolódásról a hír már nem is beszél...

A függetlenné válás után a társadalmi haladás, a szocialista orientáció útjára lépett országokban az írástudatlanság ellen központilag irányított és szervezett munka folyik. Ehhez a szocialista országok nemcsak tapasztalataik átadásával, de taneszközök, írószerek, oktatási célokra is alkalmas

sátrak küldésével is hozzájárulnak. Angolában az analfabétizmus elleni harcban nagy szerepet játszanak a főiskolás fiatalok, akik brigádokba szerveződve járják az ország falvait és írás-olvasás tanfolyamokat szerveznek, vezetnek. Erre a szükségmegoldásra a szorító pedagógushiány miatt van szükség.

A népi Kongóban is teljes gőzzel folyik az írástudatlanság elleni küzdelem. A jelszó ma: „Mindenki fel az írástudatlanság elleni harcra!" A közép-afrikai országban jelenleg a kampány második szakasza folyik. Ennek célja a vidéki-falusi lakosság megtanítása a betűvetés és olvasás tudományára. Jelképe, a szövőszék, s a kalapács arra utal, hogy a lakosság műveltségének emelése közvetlenül is elősegíti az ország gazdasági gondjainak megoldását, hozzájárul a családok életkörülményeinek javításához.

*

A kultúra területén maradva, gondolni kell a múlt hatalmas szellemi örökségének megőrzésére, még rejtett kincseinek feltárására is. Az afrikai és ázsiai országokban mind több ilyen célú kormányprogram indul. A kelet-afrikai országok nemzetközi szervezetet hoztak létre népeik folklórjának, szájhagyományban élő irodalmi emlékeinek tanulmányozására és összegyűjtésére. A tudományos szervezetnek napjainkban már 14 ország a tagja, s legutóbbi éves közgyűlésüket éppen Etiópiában tartották. Ez az afrikai ország ebben az évben ünnepli meg a feudális monarchiát megdöntő forradalom 10 évfordulóját. A forradalom egyik nagy vívmánya nevezetesen az alfabetizációs kampány sikeres megszervezése volt. Külön gondot fordítottak arra, hogy a számos nemzetiség saját nyelvén tanuljon meg írni-olvasni. Ennek érdekében létrehozták a Nemzetiségek Intézetét. Ennek feladata az is, hogy az írásbeliséggel nem rendelkező törzsi nyelveket saját ábécéével lássák el.

*

A fejlődő országokban a lakosság szociális körülményei javításának egy másik igen fontos területe az egészségügy. Minden harmadik világbeli kormány nagy erőfeszítéseket tesz az orvosi ellátás, az általános higiéniai kultúra emelésére. Hazánk is sokrétű szerpet játszik ezekben az erőfeszítésekben. Magyar orvosok teljesítenek szolgálatot sok-sok fejlődő országban, mint például Angolában, Etiópiában, Algériában.

Ez utóbbival kapcsolatos az a hír, mely szerint az ország fővárosában széles körű egészségügyi program van folyamatban. Ennek keretében új kórházakat építenek — szám szerint 13-at — és felújítják az orvosi műszerparkot is.

*

Az előbbieknél cseppet sem kisebb gond a közlekedés nehézkessége. A rossz úthálózat és a túlnépesedett nagyvárosok közlekedése a szó szoros értelmében zsákutcába jutott. Ezt példázza Kairó, az afrikai kontinens legnagyobb városának helyzete. A 10 milliós metropoliszban naponta 3 millió munkaóra vész el a közlekedési dugók miatt! A gépkocsik száma gyors ütemben emelkedett az elmúlt évtizedben — 1972-ben még csak 217 ezer személygépkocsi közlekedett a város utcáin szemben az 1981-ben nyilván-

tartott 932 ezerrel! A gépkocsi tulajdonosokat talán csak egy tény vigasztalhatja — a tömegközlekedés elmaradottsága miatt a gyalogosok sem jutnak gyorsabban céljukhoz!

*

E rövid hír-kaleidoszkópot hadd fejezzük be egy olyan rövid tudósítással, mely méltán állja a versenyt a skóciai Loch Ness-tavának rejtélyével.

A Kongói Népi Köztársaság északi részén, a Tele tó környékén titokzatos szörny él — legalábbis a helybéliek váltig ezt állítják, s már nevet is adtak neki: mokele-mbembe. A „szemtanúk" leírása alapján méreteiben és külsejében a rég kihalt dinoszauruszok kései leszármazottjáról lehetne szó.

A rejtély megoldására az elmúlt hónapokban egy belga kutatócsoport vállalkozott. Utazásukat jól előkészítették, hiszen tudták, Kongó eme északi tája rendkívül mocsaras, buja őserdőkkel borított vidék. A tartományi központból, Imphunduból indult a csoport, de csak több napos hosszú és kimerítő út végén érkeztek a Tele-tó partjához. A kutatási program egy helikopterre épült — annak segítségével kívántak felvételeket készíteni a tó vizéről, s a szerencse kedvezése esetén magáról az ismeretlen szörnyről, ha felbukkan...

Ennek kivárásához azonban kevésnek bizonyult a borzalmas körülmények közt emberileg eltölthető idő. A rovarok, szúnyogok állandó támadásainak kitéve, sátorverésre alkalmas hely hiányában, a tó mellett töltött napok örökkévalóságnak tűntek. A vállalkozás idő előtti befejezéséről hozott fájdalmas döntéshez az utolsó lökést épp a helikopter adta — az történt ugyanis, hogy a gép pilótája képtelen volt az őserdei tájon egy talpalatnyi földet is találnia a leszálláshoz, s így dolga végezetlenül visszatérésre kényszerült, csakúgy mint az eseményeket a földről tehetetlenül követő tudóskollégái. A Tele-tó, s azt őt körülvevő ősvadon egyelőre tovább őrizheti titkát. s azt őt körülvevő ősvadon egyelőre tovább őrizheti titkát.

Pap László

GYŰJTENI KÖZÖS ERŐVEL

A földrajzi nevek gyűjtése és feldolgozása hazánkban húsz esztendővel ezelőtt *Zala* megyében kezdődött. Azóta a megyék többsége bekapcsolódott a munkába, a legtöbb helyen már végeztek is vele. Több kötet is napvilágot látott már a gyűjtések eredményével. Nemrégiben — igaz az utolsók között — *Pest* megyében is megindult a nagyszabású tevékenység *Horváth Lajosnak*, a Pest megyei levéltár munkatársának irányításával. Terveik szerint évente két volt járásnak megfelelő területen gyűjtik össze a földrajzi neveket. Elkészültek már a segédletek és a gyűjtőívek, hamarosan az érdemi munka is megindul, elsőként *Gödöllő* és *Nagykáta* környékén. Ha az elképzelt ütemet tartani tudják, öt év alatt a teljes anyag birtokában lesznek. Ez hozzávetőlegesen egymillió nevet jelent. Ám a neheze csak azután következik: a feldolgozás, a publikálás még legalább másfél évtizedes munkát igényel.

A lakóbizottságok helye

Társadalmi fejlődésünk, gondjaink megoldása csak demokratikus közéleti viszonyok között valósulhat meg.

A demokratizmus kibontakoztatásában nagy szerepe lehet annak a lakóterületi politikai munka végzésének, amelynek legközvetlenebb, társadalmilag legátfogóbb sejtje a lakóbizottság. A lakóbizottság hierarchiától mentes társadalmi mikroközösség. A lakóbizottság tagjainak, vezetőinek tekintélyét, tisztségét nem hivatali rend biztosítja, hanem a közönség bizalma. Az önkéntes hivatali érdektől független társadalmi tevékenység (munka) lehet a demokrácia előiskolája az állampolgárok számára. A társadalmi demokrácia megvalósítását ott kell kezdeni, ahol legközvetlenebbül érinti az embereket, ez pedig a lakóhelyük.

A lakóbizottságoknak zömmel olyan emberek a tagjai, akik felelősséget éreznek a közösségért és hajlandók érte dolgozni. Amennyiben a lakóhelyen e bizottságok eredményt érnek el, ez húzóerőt jelent, hogy résztvegyenek az emberek a lakókörnyezetükkel kapcsolatos döntések meghozatalában és azok végrehajtásában. Kialakulnak azok a fórumok, függőségtől mentes kapcsolatok, közös célok amelyek összehozzák és összetartják a lakóközösségeket. Létrejön az érdekeltségük a közéletben való részvételre, a társadalmi viszonyok, a politika alakítására. Ahhoz, hogy ez megvalósuljon biztosítani kell a szervezeti kereteket.

A fővárosi tanács 3/1973. sz. rendelete a következőképpen határozza meg a lakóbizottság fogalmát:

1. § (1) bekezdés. A lakóbizottságok a lakosság öntevékeny, társadalmi-érdekképviseleti szervei, amelyek működési területükön a lakók állandó és tevékeny közreműködésével a tanácsok, a tanácstagok és tanácsi szervek, valamint a népfront mozgalom segítő iránymutatásával, velük szorosan együttműködve a lakóközösség érdekében a társadalom érdekével összhangban fejtik ki tevékenységüket.

E jogszabály eleve a minimumra korlátozza a lakóbizottságok mozgásterét, mert annyian „segítik" és „irányítják", (illetve igénylik maguknak erre a jogot), hogy a lakóbizottságnak önálló cselekvésre sem tere, sem joga nincs.

A rendelet következő bekezdésében kellene szabályozni azt, hogy a lakóbizottság álláspontját és döntését az 1. § (1) bek.-ben felsorolt szervek

hogyan kötelesek figyelembe venni. Pontosan meg kell határozni, hogy a lakóbizottság hogyan vehet részt a fenti szervek irányító-, végrehajtó tevékenységének alakításában.

A jogszabály a továbbiakban meghatározza a lakóbizottságok feladatát és jogait. E szerint a lakóbizottságok a postás szerepét töltik be, a tanács, a népfront és az ingatlankezelő, illetve a lakók között.

Pl.: 4. § (1) bek. „... eljárnak a házkezelési szervnél a lakóépület állagvédelme, a közös helyiségek karbantartásának, tatarozásának érdekében".

4. § (2) bek. a) pont „... ellátják az egészségügyi felvilágosító, tisztaságra nevelő, szűrővizsgálatra mozgósító, ház egészségőri feladatokat".

4. § (5) bek. „... részt vesznek a tanácstag választókerületi munkájának a tanácstagi beszámolók és lakossággal való egyéb kapcsolati formák szervezésében — segítik a polgári védelmi feladatok szervezését."

A feladatok meghatározásánál jellemző a *részt vesz, segíti, közreműködik* szóhasználat, még a jogoknál a javaslatot, bejelentést, észrevételt tehet szóhasználat jellemző. Ritka kivétel az *önálló* feladat vagy hátáskör.

A lakóbizottságok munkája javításának első fontos lépése a megfelelő jogi szabályozás. Ez nem maga a megoldás, hanem ez biztosítja azokat a szervezeti kereteket, amelyeket a lakóbizottságoknak kell kitölteni tartalommal. A jogszabályban pontosan meg kell határozni a lakóbizottságot, a jogállást, a hatáskört, a feladatot, a jogot, a szervezetet.

A lakóbizottságot a jelenlegi beszűkítő meghatározással ellentétben kiterjesztően kell meghatározni, tehát legalább olyan jogokat kell biztosítani, mint amilyenekkel rendelkeznek a tanácsok, tanácstagok, a tanácsi szervek és a népfront a lakóbizottságokkal kapcsolatban. Ezt természetesen részletesen szabályozni kell.

Rendkívül fontos a lakóbizottságok jogállásának meghatározása. A jogállás a lakóbizottság pontos helyének megjelölését jelenti az állami-társadalmi szervek rendszerében. Jelenleg ez nyitott kérdés. Amikor a tanácsnak vagy a népfrontnak szüksége van a lakóbizottságra, akkor „felismertetik" a lakóbizottságokkal a helyüket, amennyiben azok keresik a kapcsolatot, igyekeznek elhárítani a közeledést. A lerázásnak számtalan kifinomult formája alakult ki.

Lényeges *a hatáskör megállapítása*, mert ez minden szervezet működésének az alapja. Ez dönti el, hogy gittegyletről vagy valóságos szervezetről van szó. A hatáskört a jogállás alapján kell meghatározni, majd ezeket kell, hogy kövesse a feladat, jog stb.

A lakóbizottságok fontos szervezetek szinte korlátlan részvételi lehetőséget jelentenek a lakosságnak a lakóterület közéletébe történő bekapcsolására, ezzel a társadalmi demokrácia alapjainak megteremtésére. Ennek előfeltétele azonban a szervezeti, (jogi) feltételek megteremtése.

A népfront mint politikai-társadalmi tömegmozgalom sokat tehet a lakóbizottságokért, elsősorban a szervezeti keretek megteremtésében.

A hangsúlyt nem a ki kit irányít presztízs kérdésére, sem a statisztikai adatok nyilvántartására kell fektetni, hanem a lakóbizottsági munkának a népfrontmunka elemévé kell válnia, a lakóbizottsági munkán kell, hogy alapuljon a népfrontmunka.

Dr. Kiss István

Napirenden: a tanácstagok tevékenysége

A jövő évben országgyűlési és tanácstagi választások lesznek.

Az előzetes felkészülés jegyében, munkatervében foglaltaknak megfelelően napirendre tűzte és megtárgyalta a Hazafias Népfront hajdúboszormányi városi bizottsága a tanácstagok tevékenységét, kapcsolatukat a népfront körzeti bizottságaival, végül meghatározta azokat a teendőket, melyek a mozgalom előtt állnak a jövő évi választásokkal kapcsolatosan.

A tárgyalás alapjára az az előterjesztés szolgált, melyet *Patakvölgyi Rudolf* tanácselnök tárt a bizottság elé.

A bizottság annak a véleményének adott kifejezést, hogy a városi tanács, a végrehajtó bizottság eredményesen, sikeresen és törvényes keretek között működik.

Eredményes éveket mondhat magáénak mind a városfejlesztés, mind a lakosság sokirányú igényeinek kielégítésére való törekvés, nem utolsósorban a társadalmi munka akciók szervezése terén.

Ez utóbbinál különös hangsúlyt kapott a népfrontmozgalom és a tanács együttműködésének nagyszerű példája.

Megállapítást nyert az is, hogy a tanácstagok többsége dicséretes és elismerést kiváltó módon tesz eleget kötelezettségének. Jó kapcsolatot alakítottak ki választókerületük lakosságával, a területükön levő üzemek, vállalatok, termelőszövetkezetek vezetőivel, dolgozóival. De mint azt az előterjesztés és a bizottság tagjainak személyes tapasztalata is alátámasztja, az eredmények mellett gondok és problémák is jelentkeznek. Egyik ilyen gond, hogy viszonylag sok tanácstag marad távol „hiányzik" egy-egy tanácsülésről, a tanácsi bizottságok rendezvényeiről. Több ízben elemeztük a népfront vezetőivel közösen — mondja az előterjesztés —, mi lehet az oka a távolmaradásnak, a hiányzásoknak.

Majd megállapítja, hogy kétségtelenül bejátszik ebbe a különböző rendezvények *összehangolatlansága* is, de a bizottság ülésén inkább az kapott hangsúlyt, hogy az objektív okok mellett tanácstagjaink egy része még mindig nem érzi, milyen felelősséggel tartozik választóinak.

A tanácselnök hangsúlyozta, hogy sem ő, sem a népfront titkár nem „főnöke" a tanácstagoknak. A tanácstag egyedül és kizárólag választóinak és a testületnek tartozik felelősséggel. Ezt kell, hogy megértsék.

Segíteni tud ebben az a vállalati, intézményi kollektíva is, amely időközönként „megkérdezi" a körükben dolgozó tanácstagot; miként tesz eleget tanácstagi kötelmeinek, és ha kell elmarasztalja, ha kell elismeri e fontos közéleti tevékenységet.

A népfront körzeti bizottságok és a tanácstagok kapcsolatáról részben a körzeti bizottság véleményére alapozva, részben a tanácstagok véleményét is ismerve arra a megállapításra jutott a városi bizottság, hogy ahol jó a kapcsolat, eredményesebb a munka, a tanácstagok a körzeti bizottságok segítségével még inkább megismerhetik választókerületük lakosságának gondjait, problémáit.

A körzeti bizottságok nemcsak felvetik a gondokat, de segítenek is a felmerült problémák rendezésében.

A IV. sz. körzeti bizottság szerint a tanácstagok többségével igen jó együttműködést tudtak kialakítani, de ők is hangsúlyozzák, hogy van a körzetükben olyan tanácstag is, akivel egyáltalán nincs kapcsolatuk.

Az I. sz. körzeti bizottság szerint nem kielégítő a tanácstagok részvétele a közös munkában.

Egyértelműen megfogalmazódott, hogy a jó választókerületi munka alapja a tanácstagok és a körzeti bizottságok sikeres és eredményes *együttműködése*, a közös cselekvési egység megteremtése.

A felszólalások alapján a városi bizottság örömmel értesült arról, hogy a körzeti bizottságok már megkezdték az előkészületeket.

Helyesnek tartotta, mért az e ciklusban jelentkezett személyi gondok is arra kell ösztönözzenek bennünket, hogy a jövő évi választások során még inkább alkalmas, a közéleti szereplést felelősségteljesebben vállaló jelölteket javasoljunk majd a jelölőgyűléseken.

Megállapítottuk: az 1985. évi választások még az eddigieknél is nagyobb politikai felelősséget rónak mind a népfront, mind a tanácsi szervekre. Az új választójogi törvényben, több olyan — a demokratizmus fejlesztése irányában ható — jogintézmény szerepel, melyeknek gyakorlati megvalósítása közös feladatunk.

Ilyenek: a kettős, vagy többes jelölés, a jelölőgyűlések újszerű lebonyolítása, a visszahívás jogintézménye stb.

Feladatunk fentiekből adódóan az, hogy még a választások előtt — hasonlóan a törvénytervezet társadalmi vitáihoz — *minél több állampolgárral ismertessük meg az új választójogi törvényt*, hogy a lakosság értesüljön az ezzel kapcsolatos újabb jogokról, lehetőségekről, de egyben a kötelezettségekről is.

A következő tanácsi ciklusban bátrabban kell élnünk *a visszahívás* lehetőségével.

Tovább kell fejleszteni a választások után a körzeti bizottságok és a tanácstagok kapcsolatát; ki kell dolgozni ennek módszereit.

Már most gondolkodnunk kell azon, hogy milyen módon válhatnak még alkalmasabbá a tanácsok mint testületek, a tanácsi bizottságok és a tanácstagok feladataik ellátására, különös tekintettel az önkormányzati funkció fejlesztésére, gyakorlására.

Együttgondolkodva a városi tanáccsal a társadalmi és tömegszervezetekkel azon kell lennünk, hogy még eredményesebb tanácstagi beszámolók, s társadalmi akciók legyenek.

A Hazafias Népfront városi bizottsága felkérte a városi tanács elnökét, hogy az apparátus szakmai és politikai erősítése útján emelkedjék még jobban és hatásosabban a tanácstestületek munkájának a színvonala.

Tóth Béla
a HNF Hajdúböszörmény
városi alelnöke

Anyanyelvi tábor Fehérgyarmaton

„Minden nemzet a maga nyelvérül ismertetik meg leginkább" — több mint 200 éve írta Bessenyei György a Magyarság című munkájában. Természetesen sok egyéb dologra is kitér Bessenyei, többek között a nyelv művelésére is. Sok gondolata ma is elevenen hat.

Noha a XVIII. század végétől sokat változott a helyzet, elégedettek mégsem lehetünk. Van tennivalónk bőven. Nemrég felhívás is jelent meg, amely gátat akar vetni a trágár, a kulturálatlan beszédnek, az igénytelen, a semmitmondó írásműveknek. Az előzőt szolgálják a rádió *Beszélni nehéz* adásai, a Kazinczy-versenyek, az utóbbit a sátoraljaújhelyi *Édes anyanyelvünk* versenyek. Sőt, Győrött néhány évvel ezelőtt anyanyelvi tábort hoztak létre.

A kezdeményezést (és az évenkénti megvalósítást) csak helyeselni lehet, de Győr egymagában kevés az egész országnak. Így vetődött fel az a gondolat, hogy hazánk keleti felében is létesítsünk anyanyelvi tábort. A Hazafias Népfront Országos Titkársága 1983-ban kérte fel a Szabolcs-Szatmár megyei bizottságot a szervezésre. Tavaly erre anyagi okok miatt nem kerülhetett sor. Ez évben idejekorán megkezdődött a szervezés Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár és Szolnok megyékre vonatkozóan. Az ötnapos táborba 17 tanár és 28 középiskolás diák részvételét jelentették be. A táborhely Fehérgyarmaton a Móricz Zsigmond Kollégiumban volt.

Bachát László főiskolai tanár, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat magyar nyelvi szakosztályának elnöke megnyitó beszéde, majd *Csermely Tibor*, a Hazafias Népfront megyei titkárhelyettesének köszöntője után *Deme László* professzor előadása következett „Szöveg és hangzás" címmel. Elsősorban a Beszélni nehéz köröknek adott útmutatást további munkájukhoz. Beszélt többek között a hangsúlyozásról, a szórendről stb. — minden esetben ragaszkodott kiindulópontjához: hogyan szólaltat(hat)-juk meg a szöveget.

Másnap *Lőrincze Lajos* tartott előadást „Nyelvművelésünk főbb kérdései" címmel. Eléggé széles skálán mozgott, s arra is volt még ereje, hogy a felmerülő kérdésekre válaszoljon.

Rövid szünet után *Z. Szabó László*, a győri Kazinczy Ferenc Gimnázium igazgatója, a helyes kiejtési versenyek házigazdája ismertette a Kazinczy-versenyek történetét.

Július 4-én kirándultunk. Délelőtt Beregben jártunk Vásárosnamény—Tákos—Csaroda—Tarpa útvonalon, délután pedig Szatmárral ismerkedhettek meg a résztvevők (Túristvándi—Szatmárcseke—Tiszacsécse).

Másnap *Mező András* főiskolai tanár előadását hallgathattuk meg „Nyelvünkben él a múlt" címmel. Csak akkor ismerjük igazán mai nyelvünket, ha a múltját is ismerjük — ez volt a célkitűzése. Számos példát hozott mind közszavakból, mind tulajdonnevekből állítása igazolásául, és szívesen válaszolt a hallgatóság kérdéseire is.

Bachát László „Az ifjúsági nyelvről" című előadásának különös erénye az volt, hogy beszélt a nyelvi durvaságról, nyegleségről is. Ezek elterjedésének okát elsősorban abban látja, hogy az ifjúság nincs tisztában a trágár szavak jelentésével.

Véget ért a tábor, a résztvevők megkapták a Hazafias Népfront ajándékát: Kölcsey Ferenc Himnuszának 20, Vörösmarty Mihály Szózatának 23 nyelvű kiadását.

Jövőre is tervezünk tábort — előreláthatóan Nyíregyházán. A létszámot emelni szeretnénk, azaz megyénként 10 tanár és 10 tanuló (összesen 60 fő). Most már vannak tapasztalataink, s ezeket felhasználjuk majd az 1985-ös tematika összeállításakor. Legyen ez a tábor jobb, mint az idei! Nem is feledjük Kölcsey szavait: *„Igyekezned kell nemcsak arra, hogy beszéded hibátlanul zengjen ajkaidról; hanem arra is, hogy kedves hajlékonysággal, gazdag változékonysággal, tisztán kinyomva, s szívre és lélekre erőben munkálva, okaidnak és érzelmeidnek akaratodtól függő tolmácsa lehessen".*

Mizser Lajos

A törvény a „valakire" is vonatkozik

A főváros III. kerülete 39 km², 170 ezer lakossal. E terület lakóinak döntő többsége számtalan esetben bizonyította, hogy szűkebb hazájukat becsüli, szereti és áldozatokra is képes érte. Lakóterületi munkák, véradások, önkéntes rendőri tevékenység és még sorolhatnám...

Az utóbbiról néhány szót. A kerületi kapitányság önkéntes állománya rövid idő alatt megháromszorozódott, hála politikai szervek, Hazafias Népfront, Vöröskereszt és a gazdasági vezetők maximális támogatásának. E nagylétszámú önkéntes gárda is nagyban hozzájárul, hogy a kerületi kapitányság hivatásos állományával szorosan összedolgozva a közrendet és közbiztonságot szilárdítsuk Óbudán. Az önkéntes segítőktől azt kérik, hogy minimum havi 16 illetve évi 192 óra szolgálattal segítse a kapitányság munkáját. Örömmel és nem kis büszkeséggel írom, hogy sokan 500—1000, sőt vannak akik 1300—1500 óra évi társadalmi munkával támogatják a kerületi rendőrség munkáját, segítik a Flórián-téri aluljáró őrzését, amiért voltaképpen tollat ragadtam.

A Flórián téri aluljárót építése

közben éjjel-nappal őrizték önkéntesek hivatásos rendőrökkel. Mind a nyolc lejáratnál ki volt téve, hogy „építési terület, belépni tilos!" Ennek dacára sok „okoskodó" akik éjjel a Főtéren levő vendéglőkből jöttek ki, az aluljárón akartak átmenni.

Az egyik ilyen „pácienst" önkéntes kollegáim udvariasan felszólították, hogy forduljon vissza, mert itt nem szabad még átjárni. Az „úriember" emelkedett állapotban olyan szavakat használt, hogy a múlt rendszer kocsisai még tanulók sem lehettek volna nála. Ekkor igazoltatták volna, de semmilyen igazolványa nem volt, így két önkéntes kollégám bevitte a kerületi kapitányságra. Útközben fenyegetőzött, hogy ez meg az, a sógora, majd elintéz bennünket. Az ügyeletes tiszt felhívta a megadott telefonszámot, amelyen jelentkezett egy közismert és köztiszteletben álló jogász és igazolta őt, így hazamehetett.

Másik eset, szintén az aluljáró átadása előtt egyik éjjelén. Egy 20—25 éves körüli fiatalembert felszólítottak az önkéntesek, hogy hagyja el az építési területet. Kissé italos állapotban volt, és nem engedelmeskedett. Igazoltatás után kikísérték. Fenyegetőzött, hogy az édesapja majd ad nekünk.

Egyik szombat éjjel rendőrségi akció volt reggelig. Vasárnap kb. 2—3 órát aludtam, utána mentem a kenyérgyárba dolgozni. A metróról leszállva 80—100 méterre a zebra előtt mentem át. Amikor átértem a túlsó oldalra egy kocsiból kiszállt egy férfi és mondta: kérem ön szabálytalan helyen jött át! Igazolta magát, rendőrszázados volt, és megbírságolt 100 forintra. Kifizettem, mert ha igazolom magamat és a százados „rendes" akkor 200 forintra büntet, mert nekünk a rendelkezéseket nemcsak betartani, hanem be is kell tartani.

Az önkéntes rendőreink közül többen szóvá teszik, hogy a szabálysértők között, sok az olyan egyén, akik „valakik" vagy valakijük „valaki" és ezért kétszeresen kellene, hogy őrizzék a törvényeinket, nem pedig kibúvókat keresni vagy fenyegetőzni.

Gallai Róbert

A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front Pécsett 1944-ben

A múltunk jelenünk a munkásmozgalomban. Itt nálunk Pécsett a Hazafias Népfront mozgalom a napi munkájában kifejezésre juttatja a mozgalom sokrétű munkáját, ez most még inkább élő, a hazánk felszabadulásának 40. évfordulójára való készülődésnél.

A Pécsi Nemzeti Színház kapcsolata a munkásmozgalommal a szerb megszállás idején kezdődött. A legnagyobb jelentőségű rendezvény Ady Endre halála után rendezett „Ady demonstráció" volt, amelynek központjává a Pécsi Nemzeti Színház vált.

A Pécsi Szocialista Párt és a Pécsi Munkásképző Egylet, valamint a Munkás Műkedvelő Egylet, Fekete Tivadar esztétát és újságírót, és Fehér Sándor nagy műveltségű felsőkereskedelmi iskola szocialista meggyőződésű tanárt bízta meg az Ady-ünnepségek megszervezésével. A párt lapja 1919. május 3-án már arról számolt be, hogy a Nemzeti Színházat választotta a szocialista munkásság az Ady demonstráció színhelyéül. A rendezés matinészerű volt. „Ady költészetéből és megzenésített verseiből kapott a munkásság szép koszorút és a legjobb értői méltatták a halott költőt". A pécsi sajtó nagy teret szentelt az ünnepségnek, s már az előkészítés időszakában cikkek sora méltatta a műsort. A Munkás Műkedvelő által rendezendő előadás 50 százalékát a párt felajánlotta a Budapesten felállítandó Ady-szobor javára.

A Pécsi Nemzeti Színházban tartott ünnepi műsor napján 1919. május 18-án a párt lapja „Ady Endre" című cikkében a következőképpen tájékoztatta olvasóit a költő életéről: „... Ady Endre az első költő, aki a munkást zengi Magyarországon. Észreveszi a proletárfiú apját, aki" izzadva lót-fut robotol", s az első, aki meglátja a proletár leányt, „őszirózsát, az urak gomblyukában". Haragszik az urakra. Valami végzetes és csodálatos szocializmus van benne, az a tragikus együttérzés a néppel, ami csak egészen kivételes emberekkel születik. Zilahi kis nemes, aki Y-nal írja a nevét, kastély mellett nevelkedik, tudja, hogy miről lehet megismerni a jó paripát és mégis... mégis nem azokhoz tartozik... Hanem hozzánk. Azokhoz, akik magukat meg nem alázzák a tőke és az Úr előtt". „Soha forradalmibb, soha lázadóbb szavú, merészebb öklű költőt a magyar irodalomban nem ismertünk. Még a Petőfi forradalma is más. Ady lázadásában ott érezzük lüktetni a francia szocializmus hagyományait...".

A Nemzeti Színház zsúfoltságig megtelt munkásokkal a szocialista érzelmű ifjúsággal. Pécsi munkásság Ady-lázban égett. A 18-i Nemzeti Színházi ünnepségről sok százan kiszorultak és ezért újra rendezték a matinét. A június 25-én megismételt ünnepségen, ismét Adyval zászlóján, a megszállás és az elnyomók elleni demonstrációvá változott.

Kiemelkedő jelentőségű rendezvények közül említésre méltó az 1920. december 26-i karácsonyi hangverseny. Egykori jelentés szerint „monstre műsort" bonyolított le a Pécsi Munkásképző Egylet. „... Itt hangzott el először Pécsett mint összkar, 300 énekesből álló Pécsi Munkás Összdalárda ajkáról, Pieger Zoltán szövetségi karnagy vezénylete mellett a szövetségi jelige:

„Zúgjon dalunk, miként a fergeteg,
E vén világot ostromolja meg!
Legyen a hangja erőnk hirdetője,
S a munka népe győzve tör előre!"

A világhírű zenei klasszikusok műveiből a munkásság áhitattal hallgatta Mozart, Beethoven és magyar zenei óriások kiváló műveinek részleteit, amelyeket ügyes magyarázatokkal tettek közkinccsé...".

A két világháború alatt a munkásság nem nagyon vette igénybe a Pécsi Nemzeti Színházat. Az Országos Dalszövetség 1928. május 6-án Pécsett rendezett ünnepségén a Pécsi Munkásképző Egylet Dalkara itt történő szereplése alkalmával zászlóavatási hangversenyt is rendezett.

A Pécsi Nemzeti Színházat a munkásság a felszabadulás után, az újjászületés napjaiban „birtokba" vette. 1944. december 18-án a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontba tömörült pártok nagygyűlése itt zajlott le, ahol megválasztották a nemzetgyűlési követeket, és a Kommunista Párt előterjesztésében a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front pécsi pártközi bizottsága által elő-

terjesztett kiáltványt és programot vitatták meg és fogadták el. A Magyar Kommunista Párt kulturális rendezvényei nagy munkás és ifjúsági tömegeket mozgatott meg. 1945. február 6-án az első nagyszabású munkásművelődési előadást is a Nemzeti Színházban tartotta meg az MKP.

A Pécsi Nemzeti Színház régi munkásmozgalmi emlékhely. Hatalmas tömeg előtt itt mondták ki a „Magyar—Orosz Művelődési Társaság" megalakulásának szükségességét (ekkor így nevezték a későbbi „Magyar—Szovjet Baráti Társaságot"), és itt választották meg a szervezet "előkészítő bizottságát". Április 14-én a Magyar Kommunista Párt vasutas tagozatának kulturális műsora, nagyszerű zenei produktum volt. A Kommunista Párt helyi vezetője, *dr. Boros István*, felsőkereskedelmi iskola tanára, az MKP pécsi egyik szervezetének megalapítója ünnepség szónoka volt. A vasúti munkások zenekara és énekkara klasszikusokat adott elő. 1945. május 31-én „Munkáselőadás" címen sorozat indult. Elsőnek *Kő Kálmán* asztalos, író, „Építők" című szocialista gondolatokat tartalmazó színművét adták elő, majd ismét felcsendültek Ady Endre megzenésített versei, és ezt követően Ady és József Attila verseket adtak elő a Munkás Képző Egylet működő tagjai. A pécsi ünnepséget a bányamunkás zenekar programja zárta.

1945. június 28-án a Magyar Kommunista Párt és a Független Kisgazdapárt a Szociáldemokrata Párt és a Szakszervezeti Tanács nagy jelentőségű, antifasiszta tartalmú ünnepséget rendezett. A Bajcsy Zsilinszky Endre emlékünnepély két ünnepi szónoka: *Láncos János* kommunista és *Kanyar József* parasztpárti személyiség volt. József Attila-, Ady-versek hangzottak el, és hangversenyt követte a nagyszabású demonstrációt, amelyre a hallgatóság egy része nem fért be a színházba. A színház ezt követően a munkásosztály művelődésének állandó központjává vált.

Jeli József
Pécs Istenkúti pártalapszervezet titkára

AJÁNLAT A TANYAKÖZPONTOK LAKÓINAK

A városi, nagyközségi közművelődési intézmények munkatársai jó időben megkezdték az őszi, téli évad rendezvényeinek szervezését. Nemcsak a nagyobb lakóközösségek részére készítenek ajánlatokat, hanem a szállások, tanyaközpontok lakóira is gondoltak. Nem tétlenek ugyan a szórványtelepüléseken élők a tél folyamán, de ilyenkor jóval több idő és energia marad közös időtöltésre, találkozásra, eszmecserére. Megbeszélni, értelmezni való új téma pedig akad bőven, hiszen a televízió és a rádió segítségével a legtávolabbi tanyába is eljutnak a nagyvilág legfrissebb hírei is.

Vajon, milyen rendezvényeket ajánlanak a népművelők, a KISZ, a Hazafias Népfront és a Voroskereszt aktivistái, az általános iskolai pedagógusok a következő hónapokra? Akad-e majd megfelelő hely a közösségi összejövetelekhez? Szerencsére, jó példa akad bőven. Bács-Kiskun megye például szép eredményeket mutatott föl eddig is a külterületek közművelődésének gondozásában. A tanyás körzetek „gazdái" a mezőgazdasági nagyüzemek. Többségük rangján kezeli az ott élő lakosság ügyeit. Ahol lehet kultúrközpontokká, tanyaklubokká alakították át a megüresedett iskolákat, raktárakat. És ahol ilyen közösségi ház áll rendelkezésre, általában meg is töltik tartalommal.

Tartalom

Negyven éve történt	1
Mit mond a régi Paks az újnak?	4
Hogyan tájékozódjunk (és tájékoztassunk)? II.	8
Rend és fegyelem az iskolában	12
Jó szó a szép szóért	15
A magyar nyelv hangzása Budapesten	18
Az ajtó nyitva áll	22
A mai Budapest — fényképeken	25
A pécsi „blanketta-olvasók"	28
A kiskertek jövője	31
Német tájház Gyönkön	34
A fogyasztók tanácsának fogadónapján	38
Gyógyszerész és gyógyszerszedők találkozója	41
Ahol csökkentik a kipufogógázt	43
A jogász a figyelmébe ajánlja...	46
Nemzetközi kapcsolataink eseményei	48
A holland liberális párt küldöttségének látogatása	50
Fejlődő országokból	52
A lakóbizottságok helye	55
Napirenden: a tanácstagok tevékenysége	57
Anyanyelvi tábor Fehérgyarmaton	59
A törvény a „valakire" is vonatkozik	60
A Magyar Nemzeti Független Front Pécsett 1944-ben	61

NÉPFRONT, a Hazafias Népfront Országos Titkárságának folyóirata. Főszerkesztő: Hajduska István. Szerkesztőség: Budapest V., Belgrád rakpart 24. 1360. Kiadja: a Lapkiadó Vállalat, Budapest VII., Lenin körút 9—11. Felelős kiadó: Siklósi Norbert vezérigazgató. 84.2531/20-12 — Zrínyi Nyomda, Budapest F. v.: Vágó Sándorné vezérigazgató. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivatalokban és a Posta Központi Hírlap Irodában (Budapest V., József nádor tér 1.; levélcím: Budapest, 1900) vagy közvetlenül vagy postautalványon, vagy a KHI 2—5 961 62 pénzforgalmi jelzőszámára való átutalással. Előfizetési díj: egy évre 48 Ft. Ára: 4 Ft. Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat. Indexszám: 25 648. ISSN 0133 2120.